

”

JEG VAR FAKTISK EN GOD DRENG ENGANG

UNGE FORTÆLLER OM DERES OPLEVELSER
MED AT VÆRE FRIHEDSBERØVEDE

JEG VAR FAKTISK EN GOD DRENG ENGANG
UNGE FORTÆLLER OM DERES OPLEVELSER
MED AT VÆRE FRIHEDSBERØVEDE

REDAKTION

FLEMMING SCHULTZ, KATRINE MUNCH
BECHGAARD OG SUSANNE BANG DAHL,
BØRNERÅDETS SEKRETARIAT

TEKST

KATRINE MUNCH BECHGAARD,
SUSANNE BANG DAHL OG ANNA EISTRUP,
BØRNERÅDETS SEKRETARIAT

INTERVIEW OG ANALYSE

SUSANNE BANG DAHL OG STINE LINDBERG,
BØRNERÅDETS SEKRETARIAT

UDGIVER

BØRNERÅDET
VESTERBROGADE 35 A
1620 KØBENHAVN V
TLF.: 33 78 33 00

GRAFISK DESIGN

PETER WALDORPH

FOTO

ANNE-LI ENGSTRÖM

TRYK

ROSENDAHLS

ISBN: 978-87-90946-12-8

1. OPLAG DECEMBER 2015,
500 EKSEMPLARER

ALLE NAVNE I RAPPORTEN ER ÆNDRET,
OG IDENTITETER ER SLØRET AF HENSYN
TIL DE DELTAGENDE BØRN OG VOKSNES
ANONYMITET. CITATER ER TILPASSET
AF HENSYN TIL LÆSEVENLIGHED.

UNDERSØGELSEN ER FINANSIERET
AF VELUX FONDEN

VELUX FONDEN

INDHOLD

- 4 FORORD
- 6 OM UNDERSØGELSEN
- 12 HVERDAGEN SOM FRIHEDSBERØVET
- 24 PERSONALET OG DEN PÆDAGOGISKE
TILGANG TIL DE UNGE
- 34 LOV, RETTIGHEDER OG REGLER
- 42 KONTAKTEN TIL VENNER OG FAMILIE
- 50 DE UNGES FORTID OG OPVÆKST
- 60 FREMTID OG DRØMME
- 70 TANKER OM STRAF OG FRIHEDSBERØVELSE

FORORD

ET AF DE STORE SPØRGSMÅL, der ofte bliver diskuteret i forhold til kriminalitet og straf, er, hvorfor vi straffer. Straffer vi primært for at udvise konsekvens over for en ulovlig handling? Eller er formålet med straf hovedsageligt at hjælpe personen, som har begået kriminalitet, til at få livet på rette spor? Og kan de to forskellige måder at se straf på forenes i det system, vi i dag har til at frihedsberøve kriminelle?

Diskussionen bliver sat på spidsen, når det handler om unge under 18 år. Mens formålet med frihedsberøvelse på de sikrede institutioner er fastlagt i serviceloven med fokus på resocialisering gennem en pædagogisk indsats, er det mindre gennemskueligt, hvordan arbejdet skal foregå, når de unge frihedsberøves i Kriminalforsorgen. Spørgsmålet er derfor, om de unge oplever, at der er forskel på den pædagogiske tilgang og arbejdet med resocialisering, afhængigt af om de er frihedsberøvede med udgangspunkt i serviceloven, retsplejeloven eller straffuldbyrdelsesloven?

Denne rapport er de unges fortællinger om, hvordan det opleves at være frihedsberøvet. Rapporten er blevet til med støtte fra VELUX FONDEN, og den bygger på interview med 53 unge mellem 15 og 19 år i foråret 2015, hvor de var frihedsberøvede på en sikret institution eller i et fængsel.

De unges historier vidner om meget forskellige oplevelser af deres frihedsberøvelse. Det handler dog ikke om, hvorvidt de er frihedsberøvede på en sikret institution eller i Kriminalforsorgen. Deres oplevelser handler i højere grad om personalets tilgang til dem samt miljøet og sammensætningen af ungegruppen de enkelte steder. De unges oplevelser peger på, at der med fordel kan udvikles et mere ensartet grundlag at arbejde på, der går på tværs af regioner og kommuner, med afsæt i pædagogisk og psykologisk støtte og hjælp til resocialisering. Et samarbejde mellem regionerne, Kriminalforsorgen og kommunerne kan bidrage til at sikre, at det pædagogiske og udviklingsmæssige arbejde på institutioner og i fængsler bliver styrket og i højere grad får samme udgangspunkt.

Et styrket fokus på samarbejde kan ligeledes være med til at sikre, at arbejdet med den unge fortsættes efter endt frihedsberøvelse. Det er helt centralt for den unges mulighed for resocialisering, at kommunen følger den unge tæt under frihedsberøvelsen og også – i samarbejde med den unge – lægger en plan for, at de udviklingsprocesser, der sættes i gang under frihedsberøvelsen, fortsættes, når den unge løslades.

Et gennemgående tema for de unge er deres oplevelse af magt. Flere fortæller om ydmygende behandling og en oplevelse af at være stemplet af personalet. Det er bekymrende, at flere unge oplever, at personalet i nogle henseender håndterer deres magtbeføjelser vilkårligt og unødvendigt hårdhændet. Det rejser spørgsmålet, om personalet i tilstrækkelig grad har den rette uddannelsesmæssige baggrund for at

arbejde pædagogisk og inden for lovens rammer. En del af magtperspektivet handler for de unge om den sanktionerende pædagogik, der eksisterer nogle steder. En stram ydre styring kan givetvis få nogle af de unge til at handle anderledes i løbet af frihedsberøvelsen, men at dømme fra de unges oplevelser og ofte manglende forståelse for tiltagene kan der herske tvivl om, hvorvidt den sanktionerende pædagogik har den ønskede effekt på de unge på langt sigt. Det er derfor helt afgørende for den unges udvikling, at ledelse og personale har en åben og kritisk dialog om brugen af magt og sanktioner og hele tiden er opmærksomme på, hvordan den enkelte unges udvikling bedst muligt understøttes.

Undersøgelsen viser meget tydeligt, at de unge frihedsberøvede er alt for dårligt informerede om deres rettigheder og handlemuligheder under frihedsberøvelsen. De efterlyser et bedre overblik over deres sagsforløb og bedre viden om, hvad de har ret til. Der er ikke noget at sige til, at de unge kan have svært ved at danne sig et overblik over deres rettigheder. Kigger man i lovgivningen, skal man stykke grundlaget for frihedsberøvelse sammen fra mere end en håndfuld lovgivninger og bekendtgørelser, og ydermere er det ikke muligt at finde et samlet afsnit i de enkelte tekster, der handler om unge under 18 år. Hvis man vil sikre, at de unge får viden om deres rettigheder, er et godt sted at starte ved at gøre lovgivningen mere gennemskuelig. Samtidig skal de unge løbende informeres grundigt og ensartet om deres rettigheder.

Rigtigt mange af de unge peger på, at deres baggrund har betydning for, at de er havnet i kriminalitet. De efterlyser hjælp tidligere i livet, og de efterspørger voksne – i form af kontaktpersoner, mentorer eller sagsbehandlere – der holder fast og hjælper og støtter dem før, under og efter en frihedsberøvelse. For at sikre den bedste sagsbehandling for de unge, og for at sikre, at der bliver fundet løsninger, der fungerer for dem, er det helt essentielt, at de bliver inddraget undervejs i de beslutninger, der bliver taget om dem.

På Børnerådets vegne vil jeg gerne takke alle unge, der har deltaget i undersøgelsen. Med jeres åbenhed har I givet os et indblik i jeres liv, som vi er meget taknemmelige for. Jeres erfaringer er vigtig viden for alle, der arbejder med frihedsberøvede unge og socialt udsatte, og vi håber, at den viden, vi bringer videre fra jer, vil blive brugt konstruktivt til gavn for børn og unge i samme situation som jer.

Der skal også lyde en stor tak til de ansatte i Kriminalforsorgen og på de sikrede institutioner, som har muliggjort det praktiske omkring undersøgelsen. Sidst men ikke mindst vil jeg også sige mange tak til vores gruppe af eksperter, der har fulgt undersøgelsen fra start til slut. Tak for god sparring og kvalitative input.

Rigtig god læselyst

PER LARSEN

Formand for Børnerådet

OM UNDERSØGELSEN

DENNE UNDERSØGELSE afdækker, hvilke oplevelser unge under 18 år har med at være frihedsberøvede under strafferechtsplejen. Undersøgelsen er gennemført med støtte fra VELUX FONDEN i foråret 2015, hvor Børnerådet har interviewet 53 unge, der var frihedsberøvede på institutioner og i fængsler over hele Danmark.

Det primære fokus for undersøgelsen har været at få de unges perspektiv på frihedsberøvelsen og deres oplevelser af den tilgang, som de respektive institutioner og fængsler har til dem. Undersøgelsen er alene funderet i et børneperspektiv, og det er et eksplicit formål at formidle de unges udsagn uimodsagt. Derfor er der ikke foretaget en systematisk afdækning af institutionernes faglige tilgang til de unge i form af fx samtaler med institutionsledere og ansatte eller ved at indhente værdigrundlag for de enkelte institutioner og fængsler. I enkelte tilfælde, og hvor det er faldet naturligt som en del af besøget på institutionen, har Børnerådets medarbejdere haft uformelle samtaler med personalet eller med ledelsen på institutionerne og i fængslerne.

Børnerådet er opmærksom på, at de unges oplevelser er subjektive, og hændelser kan af andre, fx personalet, genfortælles helt anderledes. I forbindelse med det pædagogiske arbejde er det også muligt, at den unge har mistolket eller ikke forstået en bestemt intension. De unges udtalelser kan dog under alle omstændigheder danne grundlag for nysgerrighed og åbenhed for forandring i forhold til den daglige pædagogiske praksis på de sikrede institutioner og i fængslerne.

DE UNGE I UNDERSØGELSEN

Da antallet af unge frihedsberøvede er

relativt lavt, har Børnerådet i interviewperioden talt med en betragtelig del af de unge, som på det pågældende tidspunkt var frihedsberøvet inden for strafferechtsplejen. Størstedelen af de unge var fra de sikrede institutioner, hvor de i overvejende grad var frihedsberøvede i varetægtsurrogat.

Af de i alt 53 unge, som Børnerådet har talt med, var 44 unge fordelt på landets otte sikrede institutioner, som tilsammen råder over 126 pladser, mens de resterende ni var fra Kriminalforsorgens tre fængselsafdelinger for unge i både lukket og åbent regi. De unge var mellem 15 og 19 år på interviewtidspunktet, og gennemsnitsalderen på de unge var 16,4 år. Børnerådet talte med i alt seks piger, og 30 af de unge, som alle var drenge, havde anden etnisk baggrund end dansk.

Ifølge de unges oplysninger var langt størstedelen frihedsberøvede i varetægtsurrogat på en sikret institution, mens 11 af de unge afsonede dom. For seks af de unge var opholdet på sikret institution et led i en dom til ungdomssanktion, og to af de unge var under pædagogisk observation på en sikret institution. Disse to var ikke en del af projektets formulerede målgruppe, men interviewene blev medtaget af hensyn til de unges ønske om at give deres mening til kende om frihedsberøvelsen.

ORGANISERING

For at sikre undersøgelsen et solidt fagligt og praksisnært fundament har Børnerådet haft sparring fra en følgegruppe med repræsentanter fra Kriminalforsorgen, Kriminalforsorgsforeningen, Danske Regioner – herunder repræsentanter fra De sikrede Institutioner – Institut for Meneskerettigheder, Det Kriminalpræventi-

ve Råd, forskere fra KU og AAU og VELUX FONDEN.

METODEN

Undersøgelsen, som alene er baseret på kvalitative interview, gør ikke krav på repræsentativitet. Hensigten har været at fremdrage nogle tendenser set fra et børneperspektiv og efterfølgende videreformidle børnene og de unges oplevelser til relevante fagfolk og beslutningstagere.

Undersøgelsen består af enkeltinterviews, som blev gennemført ud fra en semistruktureret interviewguide med faste indledende og afsluttende spørgsmål og med forskellige mellemliggende samtaleemner, som kunne lede de unges fortællinger på vej. Interviewets retning har i høj grad været bestemt af den unge selv, idet hensigten var, at det, de unge anså som vigtigt, skulle have plads i interviewet. Hvert interview varede i gennemsnit 45-50 min.

REKRUTTERING

Børnerådet har i forhold til rekrutteringen og den praktiske gennemførelse af undersøgelsen været afhængig af den store imødekommenhed, som såvel Kriminalforsorgen som de sikrede institutioner har vist.

Gennem institutionerne har de unge modtaget et brev fra Børnerådet, hvor de kunne læse om undersøgelsen, og hvad det ville indebære at deltage. Der blev samtidig sendt et orienterende brev til forældrene, som institutionerne kunne formidle videre.

Efterfølgende blev der afholdt møder på institutionerne, hvor Børnerådet orienterede de unge om undersøgelsen, og om hvad det ville indebære at deltage. Her kunne de unge stille spørgsmål til

Børnerådets medarbejdere, inden de gav skriftligt samtykke til at blive interviewet.

De unge blev lovet anonymitet i undersøgelsen. De fik forklaret, at dette betyder, at alle navne i undersøgelsen ville blive ændret, og at eventuelle genkendelige fortællinger ville blive medtaget i en sløret form. De unge blev samtidig lovet fortrolighed, og de blev informeret om den skærpede underretningspligt for Børnerådets medarbejdere.

Af hensyn til de unges mulighed for at være i fri dialog med Børnerådets medarbejdere blev informationsmøderne med de unge kun med enkelte undtagelser holdt, uden at personalet fra institutionen deltog.

Børnerådet erfarede, at langt de fleste af de unge, som mødte op til informationsmødet på dagen, også sagde ja til det efterfølgende interview.

STRUKTURERING OG PRÆSENTATION AF INTERVIEWMATERIALET

Undersøgelsens samlede materiale består af 53 lydoptagede interviews, som er blevet transskriberet, anonymiseret og systematisk analyseret.

Citaterne er udvalgt i et forsøg på at tegne et så nuanceret billede som muligt af de unges oplevelser med at være frihedsberøvede. Denne udvælgelse er foretaget med henblik på at få tendenser tydeligt frem i materialet. Samtidig er det Børnerådets intention at sikre, at flest mulige af de unges perspektiver kommer med, derfor er der også udvalgt udtalelser, som ikke umiddelbart går igen hos andre unge. Disse er medtaget, da de er vigtige i forståelsen af, hvordan det kan opleves at være frihedsberøvet.

BØRNERÅDETS TEMAUNDERSØGELSER

Undersøgelsen blandt unge, der har været frihedsberøvede, er en i rækken af flere temaundersøgelser fra Børnerådet. Undersøgelsen stiller ved brug af kvalitative interview skarpt på, hvordan børn og unge oplever mødet med systemet. Børnerådet har tidligere gennemført temaundersøgelser blandt børn, der har været indlagt i psykiatrien, blandt børn, der har været til møde i Statsforvaltningen i forbindelse med deres forældres skilsmisse og blandt børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet.

Det, jeg er imod, er, at man sætter unge i arresten, bare fordi de fylder 18 år. Så sender man dem direkte til voksne voldtægtsmænd, pædofile, rockere og mordere og alt det der og låser dig inde i 23 timer på værelset.

ASIF

UNGE FRIHEDSBERØVEDE

Det sker ca. 800 gange om året, at en ung under 18 år bliver frihedsberøvet. Langt de fleste af frihedsberøvelserne sker som anbringelser på en sikret institution – i alt blev der i 2014 foretaget 573 anbringelser. I de sikrede institutioner er de unge i gennemsnit frihedsberøvede i 64 dage.

Frihedsberøvelsen kan ske af flere årsager, fx som varetægtssurrogat, hvor den unge venter på en dom; som afsoning; eller som et led i en ungdomssanktion, hvor den unge indgår i et toårigt forløb, der skal forhindre yderligere lovovertrædelser.

Unge under 18 år er som udgangspunkt omfattet af de almindelige regler om varetægt, fuldbyrdelse af straf og anbringelse i forvaring, men Straffuldbydelseslovens indeholder imidlertid en særlig regel for unge under 18 år. Af § 78, stk. 2 fremgår det, at dømte, der er under 18 år, anbringes uden for fængsel eller arresthus, medmindre afgørende hensyn til retshåndhævelsen taler imod. Det er Kriminalforsorgen, der i dialog med kommunen beslutter, hvor den unge skal frihedsberøves.

Kilde: Straffuldbydelsesloven, Danske Regioner og Kriminalforsorgen

---

HVERDAGEN SOM FRIHEDSBERØVET

**NÅR JEG STÅR OP, SÅ
GLÆDER JEG MIG BARE TIL
AT GÅ I SENG IGEN. SÅ ER
DER EN DAG MINDRE**

Faste rutiner, stramme regler og kedsomhed er en del af hverdagen for de unge frihedsberøvede. Kedsomheden resulterer indimellem i ballade på afdelingerne, som de unge risikerer at blive sanktioneret for. Men mange af de unge kan godt se, at en stram struktur er god for dem, og det betyder for nogle, at skolen bliver taget alvorligt, eller at de lærer nye ting, som kan bruges videre i livet.

TILVÆRELSEN ÆNDRER SIG radikalt, når man som ung bliver frihedsberøvet. Ud over at man bliver indskrænket i sin bevægelsesfrihed, er der for langt de fleste også pludselig en stram struktur i hverdagen og mange regler, man skal følge. Derudover fortæller de unge, at det kan være svært at få tiden til at gå. Derfor efterspørger de flere aktiviteter og ting at tage sig til – særligt i weekenderne:

”Når du har været her lang tid, så keder du dig og vil bare lave rav i den. Der skal ske noget nyt, og her er der ikke en skid. Det er enten fodbold eller træning. Der skal være flere aktiviteter,” siger Emanuel på 16 år. Oliver på 18 år synes også, at tiden går langsomt, og han siger: ”Man kan sammenligne os med en hamster. Så er det som om, vi står i det der hjul og bare går rundt og rundt og rundt.”

EN ALMINDELIG HVERDAG

Dagen starter som regel mellem klokken syv og otte, hvor der er fælles morgenmad. Allerede over morgenbordet møder de unge nogle af dagens første regler:

”Vi skal være oppe til morgenmaden klokken 8. Det er vi som regel altid. Så er der et kvarter til hvert måltid, hvor vi skal sidde. Det er for at styrke fællesskabet, og det

hjælper også rigtigt meget. Så får man snakket en masse,” fortæller 16-årige Majken.

Efter morgenmaden er der skoledag fra kl. 9 til 15. Mange af de unge, som kommer på en sikret institution eller i fængsel, har brudte skoleforløb og varieret grad af succes med boglige fag bag sig. Derfor er skoledagen ofte tilrettelagt sådan, at der bliver vekslet mellem boglige fag og værkstedsarbejde, fx smedeværksted, smykkeværksted, autoværksted eller køkken. Mia på 15 år har været rigtig glad for værkstedsarbejdet:

”Jeg kan rigtig godt lide, at der er flere værksteder. Det er ikke bare træværksted og metalværksted. Nu har jeg lært at reparere biler og sådan noget. Det vidste jeg ikke noget om før. Og sådan får du lært meget mere herinde, i forhold til hvad du kunne udenfor.”

De unge har meget forskellige opfattelser af skoletilbuddene på de forskellige institutioner. Nogle oplever, at de stort set ikke får reel undervisning, andre at de får undervisning uden relevant indhold. Sådan oplever 16-årige Johan sin undervisning, og det ærgrer ham, for han har store ambitioner:

”Jeg vil gerne være ingeniør, men det er bare sådan lidt svært. Nu har vi kun tre

fag her; dansk, engelsk og matematik. Og det er selvstændigt hele vejen igennem. Du sidder bare og kigger ind i en mur med nogle opgaver, og så skal du bare lave dem. Der er næsten ingen mundtlige opgaver eller noget. Og der er ikke mulighed for at arbejde sammen med andre, så det er bare meget selvstændigt.”

Flere af de unge oplever dog, at skolen er god og lærerig. De er særligt glade for, at den er tilpasset deres niveau og behov og for, at der er én til én-undervisning. Faisal på 16 år fortæller, at det gode ved at være frihedsberøvet er skolen:

SKOLEGANG

Unge, der er frihedsberøvede, har krav på undervisning efter folkeskoleloven og bekendtgørelse om specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand.

Kilde: Straffuldbyrdsloven, serviceloven og folkeskoleloven.

Man kan sammenligne os med en hamster. Så er det som om, vi står i det der hjul og bare går rundt og rundt og rundt.

OLIVER

”Jeg har aldrig fulgt med i skolen. Men her har jeg lært meget på syv måneder. Jeg har aldrig vidst, at jeg kunne noget i skolen, men det kunne jeg alligevel. Så jeg skal tage min 9.-klasses-eksamen her til maj.”

Ud over at gå i skole og i værksted skal de unge også deltage i daglige gøremål, som fx at lave mad og gøre rent på fællesområderne og deres værelser. Ofte er pligterne en del af et pædagogisk arbejde med de unge, og nogle af de unge kender det som ’almindelig daglig livsførelses-træning’. Mark, som er 16 år, har oplevet det som en sidegevinst ved at være frihedsberøvet:

”Siden jeg kom her, har jeg faktisk lært en masse nye ting. Både inden for

rengøring, madlavning og sådan noget der, som jeg ikke havde en anelse om, før jeg kom her. Og det er faktisk en god ting, som jeg kan tage med videre i livet. Og også de nye ting, jeg lærer heroppe i værkstedet. Og undervisningen er faktisk bedre end den, jeg havde på min folkeskole.”

Efter skoletiden har de unge som regel ’stilletid’ eller ’alenetid’ i nogle timer, hvor de skal være på deres værelser ofte uden anden underholdning end en bog, noget musik og deres egne tanker. Den øvrige tid uden planlagt program fordri- ves med forskellige ting, fx dyrker mange sport, men de fleste spiller Playstation eller hænger i sofaerne og ser tv.

FASTE RUTINER

For en del unge er den faste struktur svær at håndtere, fordi de oplever, at det altid er det samme, der foregår – og det er ensformigt og kedeligt. Men for andre giver strukturen god mening. Det gælder blandt andet for 16-årige Isabella, der synes, det hjælper hende i hverdagen:

”Jeg har jo manglet den faste struktur. Jeg har manglet de voksne, der tør sige: ’Her er det mig, der bestemmer, lige meget hvad du siger eller gør’. Som ikke bliver bange for én og skubber én væk, fordi de mener, man er farlig. Det er jo en hjælp, så vi kan finde ud af at indordne os udenfor, når vi når dertil. For mig er det tryghed, at det er stramt styret. Det gør mig tryk, at jeg ved, hvad jeg skal. Lige meget hvad der sker – det er stadig det samme.”

Med de faste rammer følger også en række regler, som de unge skal efterleve. Ofte bliver rammerne fastholdt ved hjælp af sanktionsprincipper, som Jonathan på 17 år fortæller om:

”Hvis du ikke er oppe klokken 8, bliver du trukket en halv time i løn – altså syv og en halv krone. Og så skal du skrive under på en advarsel. Dem kan du få tre af, og så mister du dit stabilitetstillæg. Og hvis du gør det tre gange mere inden for seks uger, så mister du dit kompetencetillæg. Jeg har fået én advarsel, fordi jeg stod op tre minutter for sent.”

MAN VENTER OG VENTER. OG VENTER

Livet som frihedsberøvet er forbundet med en masse ventetid, og det påvirker de unge. De venter på, at varetægts-fængslingen afvikles. De venter på en dato for deres retssag. Og de venter på at blive lukket ud i friheden eller ud fra isolation.

Flere unge fortæller, at de har siddet varetægtsfængslet i lange perioder, inden de har fået deres dom. Og for mange er varetægtsfængslingen forbundet med ensomhed, usikkerhed og frustration. Det fortæller 17-årige Jeppe om:

”Jeg synes, at varetægtsfængsling nok er den værste del af hele fængslingsperioden. Og så synes jeg, at det er vildt, at det kan vare så lang tid. Altså de her ni måneder, jeg har ventet nu. Og der er folk, der venter endnu længere tid end mig.”

Asif på 18 år er enig i, at varetægts-fængslingen er barsk. Både fordi man er i venteposition, men også fordi man er meget alene:

”Når man afsoner, så kan man komme i åbent eller lukket fængsel. I åbent er det fint nok – det er ikke så hårdt. Når man sidder i varetægt i arresten, så er det stramt. Der er du låst inde 23 timer i døgn. Til at starte med sad jeg alene i syv måneder på en sikret institution. Og så røg jeg direkte i arresten, fordi jeg fyldte 18 år, og nu fylder jeg 19 her om ti dage.

VARETÆGTSFÆNGSLING

Det er dommeren, der afgør, om en sigtet skal varetægtsfængsles. Unge under 18 år skal som udgangspunkt anbringes i varetægtsurrogat på en sikret døgninstitution.

Varetægtsens længde er afhængig af sigtelsen. Hvis sigtelsen kan medføre fængsel i op til seks år, må varetægts-fængslingen ikke overstige seks måneder. Kan den medføre fængsel i seks år eller mere, må varetægtsfængslingen ikke overstige otte måneder.

Når den sigtede er under 18 år, skal en afgørelse om påtaleopgivelse, tiltalefravalg eller tiltalerejsning træffes hurtigst muligt.

Kilde: Retsplejeloven

Jeg sad i hvert fald et år oppe i arresten. Alene.”

Ventetiden er for mange forbundet med en masse usikkerhed. Johan på 16 år fortæller om et meget rodet forløb i forbindelse med sin varetægtsfængsling. Han føler derfor, at han har mistet overblikket over, hvornår ventetiden er ovre:

”Når du snakker med advokaten eller politiet, så kommer der noget ekstra ventetid oveni. Så bliver din frist forlænget, så skal du være en måned længere væk, og så havde de lige glemt min mentalundersøgelse. De siger godt nok, at det lige pludselig kan gå hurtigt, men jeg ved ikke... Det eneste, de mangler, er den der mentalundersøgelse. Så når den er færdig, skal jeg bare stadig sidde og vente i uvished om, hvornår jeg egentlig skal have min dom.”

”ISOLATION – DET BLIVER MAN LIDT SYG I HOVEDET AF”

Ventetid kan være mange ting for de unge, fx oplever flere, at de af forskellige grunde bliver holdt væk fra fællesskabet på deres værelser over kortere eller længere perioder. Selvom en tur på værelset – som af de unge ofte kendes som ’individuel forløb’ eller ’voksenforløb’ – ikke er egentlig isolation i lovens forstand, så oplever de unge det sådan. For dem er der ikke den store forskel. For når man er afsondret fra de andre – hvad enten det er på værelset eller i isolationsrum – er man også ladt alene med sine tanker, fortæller 17-årige Cahil:

”Det gør meget ved en. I starten tænkte jeg: ’Fuck det her’, du ved. Jeg var blevet vant til at sidde i sådan et fucking rum, for jeg har siddet i arresten, hvor jeg også blev smækket i iso. Men det er hårdt. Det er hårdt. Man sidder i et rum, hvor der

ISOLATION

I sikrede afdelinger

Institutionens leder eller dennes stedfortræder kan undtagelsesvis træffe beslutning om anbringelse af den unge i særlige isolationsrum, hvis der er overhængende fare for, at den unge skader sig selv eller andre.

Ved isolation forstås afsondring i aflåst rum i kortere eller længere perioder. Isolationen skal være så kortvarig og skånsom som muligt og må ikke udstrækkes ud over to timer. Der skal løbende føres tilsyn med et barn eller en ung, der er anbragt i isolation.

Kilde: Bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemme

I varetægt

Isolation af unge under 18 år må kun bruges, hvis der foreligger helt særlige omstændigheder, som gør det påkrævet. Inden isolationen iværksættes, skal personalet sikre sig, at alle andre muligheder er udtømt.

Det er retten, der bestemmer, om isolation i varetægt skal iværksættes. Unge under 18 år må ikke isoleres i et sammenhængende tidsrum på mere end fire uger, medmindre sigtelsen angår en forsætlig overtrædelse af straffelovens kapitler 12 eller 13. Hvis isolationen skal fortsættes, må det kun ske for to uger ad gangen.

Kilde: Retsplejeloven

ikke er noget. Man kigger ud i luften. Helt tomt rum. Det eneste, du rent faktisk kan gøre, er at ligge og tænke på livet.”

Nogle af de unge kan godt selv se, at det kan være nødvendigt at isolere de frihedsberøvede fra hinanden i perioder. De fortæller fx om slåskampe, eller om at nogle går helt amok og derfor er nødt til at køle af. Isam på 17 år har selv erfaring med at være isoleret fra fællesskabet, fordi hans adfærd var truende:

”Jeg har også prøvet isolation. Det var der, hvor jeg var skruet helt forkert sammen. Jeg var ligeglad med det hele på det tidspunkt. Jeg var hele tiden oppe at køre og højtråbende. Elskede måske at slå en af de andre indsatte. Og virkede i det hele taget meget sådan voldelig i min adfærd.”

Omvendt er der også andre, der har oplevet, at isolationen har været helt uberetiget. Som 17-årige Deniz der fortæller, at ophold på værelset bliver brugt som en trussel:

”Når man kommer her, er det meget sådan... Man tænker, man har nogle rettigheder, ik’? Men de rettigheder, dem har jeg ikke. Jeg må for eksempel ikke udtale mig, som jeg vil. Så bliver du sendt på værelset, og så siger de, at der kommer et individuelt forløb, som er tidsbegrænset. Det vil sige, det kan vare tre måneder, det kan vare et år, det kan vare to dage. Så må du ikke komme ud i fællesskabet. Det er lidt ligesom isolering, bare uden lås.”

De unge fortæller hver især forskellige

historier om, hvor længe isolationen har stået på. Nogle har oplevet at sidde isoleret over flere dage med udgang en time om dagen fordelt på fire gange et kvarter. Andre har siddet mange timer i detentionen uden at vide, hvad der skulle ske. Og så er der Samir på 17 år, der fortæller om selvvalgt isolation i et fængsels bandeafdeling:

UDELUKKELSE FRA FÆLLESSKABET OG DISCIPLINÆRSTRAF

Når de unge i Børnerådets undersøgelse taler om isolation i fængslerne, handler det ofte om det, der i loven hedder 'udelukkelse fra fællesskabet' eller 'disciplinærstraf'.

Udelukkelse fra fællesskabet kan ske som forebyggelse, fx i forhold til voldsom adfærd eller undvigelse, eller fordi den indsatte udviser en grov eller gentagen utilladelig adfærd.

Der gælder særlige regler for udelukkelse fra fællesskabet, fx hedder det i bekendtgørelse om udelukkelse af indsatte fra fællesskabet særligt om unge under 18 år, at: "Indsatte under 18 år, som har været udelukket fra fællesskab i et sammenhængende tidsrum af mere end 4 ugers varighed, [...] skal ud over de aktiviteter, som følger af § 6-7, tilbydes yderligere mindst 3 timers daglig aktivering med personkontakt."

Kilde: Straffuldbyrdsloven og bekendtgørelse om udelukkelse af indsatte fra fællesskabet

"Jeg valgte at isolere mig selv i fire måneder til sidst, fordi det var for barskt at sidde der. Det er fucked up at sidde i et stort fængsel. Et stort klamt fængsel. Til sidst blev jeg nødt til at tage mig af mig selv, for der var for meget uro på gangene. For meget slagsmål mellem banderne og sådan noget der. Så valgte jeg at trække mig og isolere mig selv de sidste fire måneder. Så var jeg indespærret alene i 23 timer og så ud på gårdtur alene i en time. Det er lidt kedeligt, og man kan godt få lidt psykiske problemer af det, ik'. Men så meget tænkte jeg heller ikke på det."

SAMVÆRET MED DE ANDRE UNGE

Isolation tager hårdt på mange af de unge, blandt andet fordi de keder sig, og fordi de savner samværet med de andre på afdelingen. Og det på trods af at der jævnligt er konflikter, når de unge er sammen. Dynamikken i grupperne kan

REGISTRERING AF ISOLATION

Ved anvendelse af isolation i sikrede afdelinger skal anbringelsesstedets leder eller dennes stedfortræder foretage en registrering af hændelsen, som skal indberettes til anbringende kommune. Den unge, der har været involveret i hændelsen, skal have lejlighed til at ledsage indberetningen med sin egen oplevelse af episoden.

Kilde: Bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemme

svinge meget, alt efter hvordan sammenlægningen er. Nogle unge fortæller, at de nærmest føler sig som en familie, mens andre siger, at forholdet til de andre er tåleligt.

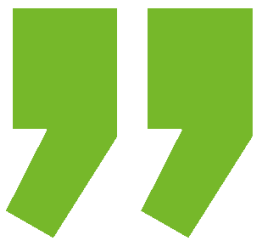
Selvom de forskellige institutioner og fængsler har fokus på, at de unge ikke skal tale sammen om deres sigtelser, er de unge meget opmærksomme på, hvorfor de andre er frihedsberøvede. Og for nogle kan deres forbrydelser skabe problemer for dem, mens de er frihedsberøvede. Den situation har 17-årige Jonathan stået i:

"En af dem, der var der, havde jeg haft et problem med tidligere. Så da jeg kom, tog jeg ham til side og sagde: 'Får vi problemer med hinanden?' Så sagde han: 'Nej nej, der er ikke noget mere. Det var dengang, jeg var helt væk'. Og så sagde jeg: 'Fint nok, så kan vi jo godt hygge os med hinanden'. Hvis der var noget, så kunne vi lige så godt have fikset det med det samme. Jeg forstår faktisk ikke helt, hvorfor jeg ikke gav ham på munden den dag. Men jeg tænkte, at det her er min chance for at ændre mig."

Andre går rundt og føler sig utrygge, fordi deres forbrydelser bliver fordømt af dem, de sidder sammen med. Sådan har det været for 16-årige Johan, der blev chikaneret og udsat for vold:

"Jeg kom her en torsdag aften, og så fredag eftermiddag blev jeg slået. Jeg fik en på næsen, så den blev lidt skæv. Jeg er ikke vant til at blive slået – det var det første slag, jeg nogensinde har fået sådan rigtigt, tror jeg. Og jeg har heller aldrig selv prøvet at slå før. Så jeg løb bare ud til de voksne og sagde: 'Han slog mig, han slog mig, han slog mig.' Sådan totalt panik-agtigt. Siden fik jeg så nogle breve under døren med 'jeg smadrer dig' og 'stickersvin' og

Hvis du ikke er oppe klokken 8, bliver du trukket en halv time i løn – altså syv og en halv krone. Og så skal du skrive under på en advarsel.

JONATHAN

sådan nogle ting. Så jeg levede næsten inde på mit værelse i to måneder.”

De unges kriminelle baggrund kan også være med til at skabe forbindelser og knytte bånd – fx hvis de har begået den samme form for kriminalitet. På den konto har Gustav på 17 år fået en ven, der hvor han sidder, og han gør sig nogle tanker om venskabet:

”Vi er to, der faktisk er blevet gode kammerater... Og vi påvirker selvfølgelig hinanden på en negativ måde hele tiden. Vi giver hinanden gode ideer hele tiden. Altså, meget af det vi snakker om herinde, det er jo ikke guld og grønne skove, vel. Altså, det er jo om det, vi har lavet. Og der har vi jo en masse vilde historier, ik’. Altså, der er nogle ting, som man kan sidde og grine over og nogle gange tænke: ’Du er psykopat mand.’”

Gustav er sikker på, at venskabet holder, når de kommer ud i friheden igen. Sådan tænker 17-årige Asger ikke. Han har en lidt mere tilbageholdende tilgang til dem, han møder, mens han er frihedsberøvet:

”Der er selvfølgelig folk, jeg snakker med, hvor jeg tænker: ’Arh, det er altså ikke lige mig’. Der er nogen, der ikke lige er mine typer. Det her er måske ikke lige det bedste sted at finde venner. For hvis man gerne vil ud af kriminalitet, så er det jo ikke lige kriminelle, man skal blive venner med. Det er nok sådan lige at skyde sig selv lidt i foden.”

KOLLEKTIV AFSTRAFFELSE

Selvom man måske kan have intentionen om at være venner med de andre, er der flere ting, der gør, at det kan være svært. De andres temperament kan fx betyde, at der bliver smadret ting på fællesarealerne. På en af de sikrede institutioner

er der nogle unge, som oplever, at der er kollektiv straf, indtil synderen bliver fundet. Jamal på 17 år synes, det er meget urimeligt:

”Jeg synes ikke, jeg skal tage konsekvenserne for alt, hvad de andre gør. De har lavet slåskamp, så skal det gå ud over mig. Så får jeg ikke noget tv. Jeg synes, de burde tage deres tv og give det til mig. For jeg har ikke gjort noget. Jeg har bare siddet i en afdeling og været mig selv. Og så skal jeg tage konsekvensen for de andre.”

Oplevelsen af den urimelige fællesafstraffelse og de stramme regler kan også betyde, at de unge rotter sig sammen mod personalet og skaber uro på afdelingerne. Det har 15-årige Mahdi oplevet:

”Der var nogle gardiner, som blev ødelagt. Så gad ham, der gjorde det, ikke sige, at det var ham. Det var dyre gardiner, som var brandsikre, og så måtte vi dele regningen alle sammen. Og så blev der slagsmål, fordi det gik ud over os alle sammen. Men hvis de er fucked up mod os, så kan vi også være fucked up. Vi ødelægger ting, vi hører ikke efter og sådan nogle ting. Det sker tit.”

EN DEL AF FÆLLESSKABET

Det er forskelligt fra sted til sted, hvor mange unge en afdeling huser, og der er også forskel på, hvor meget de unge må være sammen uden voksne, og hvad de må tale om. Nogle unge fortæller, at man fx ikke må være sammen to og to, og det kan betyde, at de unge oplever, at de ikke har mulighed for at knytte tætte bånd til de andre. Flere fortæller også, at de unge – særligt i fængslerne – ikke må gå i detaljer med deres forbrydelser eller fortælle, hvor de kommer fra. Det kan gøre samværet besværligt, synes Mark på 16 år:

”Der er nogle ting, vi ikke må spørge

MAGTANVENDELSE PÅ SIKREDE INSTITUTIONER OG I FÆNGSLER

Både i de sikrede institutioner og i fængslerne vil der kunne ske lovlig brug af fysisk magt.

Magtanvendelse på de sikrede afdelinger kan fx være fysisk fastholdelse, isolation, undersøgelse af den unges person eller opholdsrum og kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation.

Magtanvendelse i fængslerne kan fx ske ved brug af greb, stav eller peberspray. De unge i fængslerne kan også opleve udelukkelse fra fællesskabet, undersøgelse af den unges person eller opholdsrum samt kontrol med brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation. Derudover kan de unge blive lagt i håndjern, komme i sikringscelle og opleve disciplinærstraf.

Kilde: Serviceloven, bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemmet, straffuldbyrdelseslovens og bekendtgørelse om anvendelse af magt over for indsatte i kriminalforsorgens institutioner.

om, som egentlig kunne være godt at vide om hinanden. Altså vi må ikke lige sådan spørge om familie og adresse og sådan noget. Og heller ikke til, hvad man har lavet – man må ikke spørge om kriminalitet eller sådan noget. Der skal hele tiden være en voksen til stede, når man snakker med en ung. Det skal være højt

Når du har været her lang tid, så keder du dig og vil bare lave rav i den. Der skal ske noget nyt, og her er der ikke en skid. Det er enten fodbold eller træning. Der skal være flere aktiviteter.

EMANUEL

Det er vigtigt for de unge, at:

- der er gode muligheder for fysisk aktivitet
- der er mulighed for at lære noget nyt, fx på værkstederne eller gennem rengøring og madlavning
- skoleundervisningen er tilrettelagt, så den passer til den enkelte
- varetægtsperioden er så kort som muligt
- der er forståelse for, at ventetid, isolation og udelukkelse fra fællesskabet er meget belastende
- personalet er opmærksomme på, at kollektiv afstraffelse opleves uretfærdigt og giver konflikt mellem de unge.

og tydeligt, så de voksne kan høre, hvad vi snakker om. Og det er så der, at det sådan er lidt svært at lære hinanden at kende.”

Der er flere forskellige ting, som har betydning for, om de unge interesserer sig for hinanden, og om man kan blive en del af fællesskabet. En ting er de forbrydelser, man har begået. Men 15-årige Mia mener også, at det kan have betydning, om man er ryger eller ikke-ryger:

”Det kan godt være lidt svært med klikkerne. Jeg har oplevet her på institutionen, at vi sidder fire mod en til et ungemøde og siger, at vi kun vil sidde fire mennesker her. Vi skal af med én, og så stemmer vi om, hvem der skal ud. Så sidder vi alle sammen: ’Ham der skal ud, ham der skal ud, ham der skal ud’. Det er, fordi han ikke ryger, og han er ikke en del af os. Vi er alle sammen kriminelle, og

alle os, der sidder her, har alle sammen lavet noget før, men ham der, han har ikke lavet en ting før.”

Nogle unge fortæller, at de synes, der burde være forskellige måder at sanktionere på, alt efter om man er blevet anbragt til pædagogisk observation, er varetægtsfængslet eller sidder som en del af en ungdomssanktion. Jonathan, som er 17 år, har bemærket, at der indimellem kommer nogle unge under 15 år ind på institutionerne, og det er i orden:

”Det er godt, at der er konsekvenser for ens handlinger. Men sådan noget som pædagogisk observation, hvor tolv-, tretten- og fjorten-årige kommer ind og sidder med kriminelle, som måske endda har prøvet at slå nogen ihjel eller har psykiske problemer på den ene eller anden måde. Det er ikke sundt for nogen under

18 år i det hele taget. De burde komme på et opholdssted, hvor der måske var lås på hoveddøren. Der er ingen grund til at sætte dem ind bag mure med folk, der har lavet alle mulige ting. Det er helt sygt, at det kan lade sig gøre.”

Der er også flere af de unge, som har lagt mærke til, at de uledsagede mindreårige asylansøgere er svære at være sammen med. Én ting er, at de taler så dårligt dansk, at man ikke kan kommunikere med dem. Det kan skabe nogle konflikter. Men mange påpeger også, at aldersforskellen er svær at håndtere:

”Vi har haft to illegale. Den ene er væk, så nu har vi kun en. Men jeg synes heller ikke, de skal være her. Han er 25-27 år, og han siger, han er 15 år. Og hvad skal jeg lave med en, der er ældre end mig?” spørger 16-årige Wasim. ■

”

Jeg kan rigtig godt lide, at der er flere værksteder. Det er ikke bare træværksted og metalværksted. Nu har jeg lært at reparere biler og sådan noget. Det vidste jeg ikke noget om før.

MIA

BØRNERÅDET MENER

– OM HVERDAGEN SOM FRIHEDSBERØVET

LANGT DE FLESTE af de institutioner og fængsler, der huser unge frihedsberøvede, har formålsbeskrivelser, der signalerer en behandlingstilgang til de unge. Alligevel er det langt fra alle steder, hvor de unge oplever, at hverdagen er struktureret med udgangspunkt i behandling. Nogle steder fortæller de unge om aktiviteter og tiltag, der afspejler en behandlingstilgang med fokus på resocialisering, mens de andre steder beretter om dagligdage uden meget indhold, der mest af alt minder om opbevaring.

Selvom længden på de unges frihedsberøvelse kan variere, er det Børnerådets holdning, at alle unge – uanset om de er i varetægt i 30 dage eller frihedsberøvede i tre år – skal sikres forløb, der sigter mod behandling og resocialisering til et liv efter frihedsberøvelsen. Opbevaring og straf må aldrig alene være formålet med en frihedsberøvelse.

DAGLIGE RUTINER

Nogle af de unge fortæller, at de har lært noget nyt og kompetencegivende, mens de har været frihedsberøvede. De peger på almindelige dagligdags aktiviteter, som fx madlavning og rengøring, og andre er begejstrede for at finde ud af, at de har skjulte talenter eller uopdagede evner for fx maling, smykkefremstilling eller andre kreative aktiviteter.

Børnerådet mener, det er vigtigt, at man på institutionerne og i fængslerne sikrer, at de unge oplever, at det, de foretager sig i dagligdagen, er meningsfyldt og bidrager til deres alsidige udvikling. Således bør aktiviteterne, som de unge skal deltage i, afspejle almindelige hverdagsaktiviteter i hjemmet,

som skal være med til at ruste dem til et liv på den anden side af frihedsberøvelsen. Men det er også vigtigt, at aktiviteterne bidrager til, at de unge finder ind til kompetencer, som giver dem en tro på, at de har noget at bidrage med, og at de er noget værd for andre.

Kedsomheden kan for mange af de unge være altoverskyggende ved frihedsberøvelsen, og kedsomheden leder indimellem til ballade og destruktiv adfærd. Adspredelse er derfor en grund i sig selv til, at det er vigtigt, at de unge bliver tilbudt et varieret udbud af aktiviteter. Samtidig er de forskellige hverdagsaktiviteter med til at skabe uformel dialog mellem de unge og mellem de unge og personalet, som mange fremhæver som positivt.

UNDERVISNING

Skolen bliver rost af mange unge, der er glade for, at det endelig er lykkedes for dem at tage en eksamen eller færdiggøre et skoleår. Omvendt er der også nogle, der er kedede af, at skolegangen ikke lever op til deres ambitioner.

Ud fra de forskellige historier, de unge fortæller om deres skolegang, er det Børnerådets opfattelse, at man kan gøre mere for at sikre, at de skoletilbud, de unge får, er individuelt tilpassede. Mange af de unge, der bliver frihedsberøvede, har dårlige skoleforløb bag sig, og det er derfor ekstra vigtigt at sikre, at de unge får et skoletilbud, der passer til dem, mens de er frihedsberøvede.

Enkelte steder lyder det som om, at budgettet til undervisning ikke prioriteres højt nok til, at de unge kan få den undervisning,

de har krav på. Børnerådet mener, det er vigtigt, at alle frihedsberøvede unge får den undervisning de har ret til, så der ikke er nogen unge, som kommer unødigt bagud eller føler, at det ikke er muligt for dem at følge med i undervisningen, mens de er frihedsberøvede.

En håndfuld af de unge fortæller, at deres frihedsberøvelse og ventetiden på en dom kommer til at stå i vejen for et skoleforløb. Børnerådet mener, det er vigtigt, at den unges uddannelsesforløb koordineres systemerne imellem, sådan at hensynet til den enkelte unges liv og fremtidsmuligheder kommer forud for logistiske udfordringer kommunerne og regionerne imellem.

REGLER OG STRUKTUR

Mange af de unge frihedsberøvede kan godt selv se, at struktur og ydre styring er nødvendigt. Alligevel vil det for de fleste opleves som noget nyt og meget angstprovokerende. Mange er vant til selv at have kontrol og bestemme over deres eget liv, og derfor vil strukturen for nogle opleves som et kontroltab.

Flere af de unge fortæller, at de har oplevet streng håndtering af stramme regler for dem, eller at de er blevet konfronteret med regler, de ikke kendte til, hvilket har resulteret i sanktioner. Dette er blevet oplevet som unødigt og som magtdemonstrationer fra personalets side. Det er Børnerådets opfattelse, at kontrol og disciplin, der kan opleves som markering af magt, ikke er befordrende for de unges trivsel og resocialisering. Derfor mener Børnerådet, det er vigtigt, at regler og sanktioner skal kunne forklares ud fra en pædagogisk, sikkerheds-

mæssig eller rettighedsmæssig vinkel, og at de unge, som er underlagt reglerne, skal have en ordentlig introduktion til dem, så de ved, hvad de har at forholde sig til. Børnerådet mener desuden, det er vigtigt, at personalet er opmærksom på de steder, hvor det er muligt at tilbyde de unge medindflydelse på rammer og regler, således at de unge oplever, at de har indflydelse på deres dagligdag og omgivelser og på den måde oplever at have en vis grad af kontrol over deres eget liv.

ISOLATION OG AFSKÆRMNING

I lovgivningen er der forskellige regler for brugen af isolation alt efter om den unge er anbragt på institution eller i et fængsel. På institution må den unge maksimalt være isoleret i fire timer, mens de i et fængsel må sidde isoleret i op til to uger ad gangen.

Forskning viser, at de potentielle skadevirkninger i forbindelse med isolation er mange og varierer fra person til person, men det er dokumenteret, at isolation kan bevirke hallucinationer, angst, depression, selvskaide og selvmordstanker. Skadevirkningerne af isolation kan være voldsommere for særligt sårbare grupper, herunder mindreårige, derfor har FN's særlige rapportør for torturområdet anbefalet, at isolation helt afskaffes for denne gruppe af frihedsberøvede. Det er en anbefaling, som Børnerådet støtter fuldt op om.

Når man anvender isolation, mener Børnerådet, at sanktionsreglerne som minimum bør være de samme for unge, uanset om de er i fængsel eller på institution. Hermed mener Børnerådet, at reglerne for isolation i fængslerne bør følge reglerne for isolation

i institutioner, sådan at det maksimalt sker med en varighed på op til fire timer. Anvender man isolation, skal personalet også sikre, at den unge følges i hele forløbet og tilbydes samtaler med det sigte, at den unge får en forståelse for, hvad der førte til isolationen, og hvad der i fremtiden kan gøres for at undgå situationen.

På nogle institutioner kan det ifølge de unge være praksis, at de af forskellige grunde bliver isoleret på deres værelser, i det de kalder for 'voksenforløb' eller 'individuelt forløb'. Uanset hvad man kalder den praksis, ligner den til forveksling isolation, hvilket også er sådan, flere af de unge opfatter det. Derfor er det vigtigt, at der med adskillelsen fra de andre unge følger rettigheder for den unge og pædagogiske overvejelser om, hvorfor det er nødvendigt, og hvordan tiden for den unge skal bruges. Her skal der være voksne omkring den unge, så der er nogen at tale med og også nogen, der kan hjælpe den unge til at forstå, hvad formålet er med adskillelsen fra de øvrige unge. ■

PERSONALET OG DEN PÆDAGOGISKE TILGANG TIL DE UNGE

**MAN KAN BARE MÆRKE,
OM DE FØLER MED DIG OG
ER INTERESSEREDE**

De unge lægger mærke til, om personalet viser oprigtig interesse for dem og møder dem uden fordomme. Det har stor betydning for de unge at blive lyttet til og taget alvorligt – samtidig er det også vigtigt, at der er plads til at lave sjov.

DE UNGE FRIHEDSBERØVEDE er meget følsomme over for den stigmatisering, som de oplever, der følger med at være frihedsberøvet på grund af kriminalitet. Derfor er det også vigtigt for dem, at personalet møder dem uden fordomme og med oprigtig interesse.

Flere af de unge fortæller, at det gør indtryk på dem, hvis de oplever mistillid og mangel på interesse og anerkendelse fra de voksne. Det har Malthe på 17 år oplevet, og det gør ondt, synes han:

”Jeg tror, der er mange af dem her, du ved, der tænker: ’Fuck ham der, der er kriminel, han skal bare ha’ den’. Det er irriterende. Man føler sig... Altså, jeg ved godt, at jeg har lavet nogle ting. Men jeg er stadig et menneske. Jeg er ikke et dårligt menneske.”

Som Malthe siger, er det ikke ensbetydende med, at man er et dårligt menneske, fordi man har begået kriminalitet. Men flere af de unge oplever, at deres kriminelle handlinger stempler dem. Nawid, som er 17 år, fortæller om en situation, hvor personalet var overbevist om, at han løj, og den oplevelse har påvirket hans tillid til de voksne:

”Det var en dag, hvor jeg var meget syg og havde ondt i maven og ondt i ryggen. Jeg sagde til dem, at jeg havde ondt, men de troede bare, at jeg løj, fordi jeg ville have en tur på hospitalet. Så jeg stod der og havde ondt i ryggen i mange dage, men de sagde bare, at jeg skulle slappe af.

De stoler ikke på mig. De tænker mere på, hvad du er sigtet for. Hvis jeg fx siger, hvad jeg er sigtet for, så tænker de: ’Årh, han er en bandit!’ Og så vil de ikke høre på mig. Du har ikke lyst til at snakke med dem, for du føler ikke, at de vil snakke med dig.”

Det er meget vigtigt for de unge, at personalet er i stand til både at tale fortløbet, vise omsorg, være seriøse men samtidig også lave sjov. Og manglede interesse bliver opdaget lige med det samme. 17-årige Jamal fortæller, hvordan han oplever, at personalet, der hvor han er, er helt ligeglade med de unge:

”De snakker ikke med dig. Hvis du skal ned og ryge, og de kommer ned og ryger, så snakker vi ikke. Og så er det bare op igen. Som om jeg bare er deres arbejde.”

Selvom de unge godt er klar over, at personalet er på arbejde, når de er på institutionerne, er det alligevel vigtigt for dem, at de ikke føler sig som et arbejde. De vil have voksne, der gider dem. Også Majken på 16 år fortæller, at personalet, der hvor hun er, slet ikke er interesseret i at lave noget med de unge:

”Jeg tilbyder at spille kort, men han vil se sin håndboldkamp. Og så siger han til mig: ’Jeg får penge for at holde øje med dig. Jeg får ikke penge for at rende rundt og hygge med dig’. Og det, synes jeg, er lidt spydigt sagt. Hvis det er derfor, man tager sådan et arbejde – for at kunne sidde i en sofa – så kunne man ligeså godt bare blive hjemme.”

DET GODE PERSONALE

En del af de unge kan historier om personale, de synes er dårligt. Men mange af de unge er også glade for de voksne, og de har nogle helt klare ideer om, hvad det gode personale kan. Overordnet sætter de pris på et personale, der kan få dagene til at gå på en god måde, og hvor der både er mulighed for humor og en alvorlig snak. Og så vender de fleste tilbage til, at det ikke bare må være et job for dem. Som Isabella på 16 år siger:

”De gode voksne kan lave sjov med en, hvor man ved, det er sjov. Men de kan også godt snakke seriøst. Med dem ved man, at de er her for vores skyld. Altså, de er her ikke bare for at tjene penge. Her kan man mærke på de voksne, at det handler om os. Og de viser tydeligt, at de gerne vil hjælpe os.”

De unge giver udtryk for forskellige præferencer i forhold til personalet. Nogle er særligt glade for uddannede pædagoger, mens andre synes bedst om ikke-pædagogisk personale. Mange fremhæver også, at det gode personale er dem, der selv har erfaring med kriminalitet. Og så er der nogle, der foretrækker personale med samme kulturelle baggrund som deres egen.

Det er vigtigt for flere af de unge, at personalet kan håndtere de unges nedture, og at de ikke tager deres udbrud og kritik personligt. De skal altså både være psykisk robuste og overbærende over for de unge:

”Jeg synes, der er lidt mange ting her, der bliver taget for personligt. Og det vil jeg ikke have, for vi mener det jo ikke personligt. Hvis der fx bliver taget en telefon, fordi nogen har haft en på afdelingen, så kører vi hårdt på den, der har taget den. Og det er ikke fordi, det er personligt. Det er jo hans arbejde,” siger 17-årige Gustav.

Når man kommer på en institution, får man en kontaktperson blandt personalet. Nogle af de unge fortæller, at det har været problematisk, fordi de har en dårlig kemi med den kontaktperson, de har fået. Det betyder blandt andet, at de ikke har lyst til at fortælle ret meget om sig selv. Tilliden mellem personalet og

den unge kan dog hjælpes på vej, hvis personalet selv åbner op, og der bliver skabt lidt balance i det ellers noget ulige forhold mellem den unge og personalet, mener Jonathan på 17 år:

”De ved jo alligevel alt om os i systemerne – det kommer automatisk. For vi har jo snakket med en sagsbehandler, og kommunen får alt at vide i retten. De oplysninger kommer jo videre hertil. Så det er også rart, at vi kan vide lidt om dem.”

Netop magtforholdet mellem de unge og personalet fylder en del for de unge. Mange fortæller historier om den måde, de voksne forvalter deres autoritet på. Og autoritet er vigtig, men den skal forvaltes på en ordentlig måde, mener Gustav:

”Personalet skal ikke være bange for de unge, og de skal ikke være bange for at sige de unge imod. De skal vise, at det er dem, der har magten. Men de skal også gøre det på den rigtige måde.”

Hvis de unge skal give en karakteristik af ’det gode personale’, så er mange enige om, at det er vigtigt, at de forstår den unge og tager udgangspunkt i den unges behov. 17-årige Asger beskriver, hvordan den medarbejder, han er rigtig glad for, ville reagere, hvis han kom ud af kontrol:

”Jeg tror, han ville prøve at tale mig til fornuft og være meget forstående. Jeg tror, han ville være sådan overbærende og ’nu løber det vist af med dig’-agtig. Han forstår, at man har et eller andet inden i sig, der bare skal ud. Og han er ikke sådan en, der sætter sig op imod det og bliver sur og kæmper tilbage.”

Asger har også lagt mærke til, hvordan en af pædagogerne har en helt særlig omgangstone over for de unge:

”Han er et pragteksempel på det der med at sige tingene på en ordentlig måde. Og han tænker virkelig meget over,

hvad han gør mod folk. Altså, hvordan han er over for folk.”

OPRIGTIG INTERESSE

Personalet kan vise interesse på flere forskellige måder. Det kan fx være ved at signalere, at de har lyst til at tale med den unge, og ved at lægge mærke til, hvordan den unge opfører sig. Johan på 16 år fortæller:

”Personalet er gode her. Hvis jeg for eksempel har været meget inde på værelset, så banker de næsten altid lige på og spørger, hvad der sker. Så sætter de sig ned og snakker med mig om, hvorfor jeg ikke har været ude.”

Interessen fra personalets side kan også komme til udtryk ved, at de tager initiativ til at lave noget med de unge. Dagene kan være meget lange, når man er frihedsberøvet, og derfor er det altid populært, hvis personalet arrangerer nogle aktiviteter, fortæller 16-årige Tariq:

”De pædagoger, vi trives bedst med, er dem, som virkelig interesserer sig for de unge og gerne vil gøre noget for de unge. Så når de kommer, så sidder de ikke bare og kigger. De arrangerer ting og går med ud og laver aktiviteter. Dagene går hurtigere, når du har nogen at snakke med. Så er der andre, som kommer her, fordi de får penge for det. De sidder og kigger tv, og når de har været her deres timer, så går de hjem igen.”

REGLER – OG MANGE AF DEM

Det er personalet, der håndhæver husreglerne, og mange af de unge fortæller, at det ofte er med irettesættelser og formaninger. Det har Gustav på 17 år også oplevet, men han tager det ikke så tungt:

”Altså, du kan ikke slå en prut på afdelingen, uden at det kommer til at stå i

PERSONALET PÅ DE SIKREDE INSTITUTIONER OG I KRIMINALFORSORGEN

Der er ingen formelle lovkrav til personalegruppens sammensætning og uddannelse på de sikrede institutioner og i fængslerne. I de sikrede institutioner skal socialtilsynet dog godkende det pædagogiske personale.

På de sikrede institutioner er der som oftest ansat pædagoger, lærere, psykologer, socialrådgivere, håndværksfagligt personale og andre medhjælpere.

I Kriminalforsorgens institutioner for unge er der ud over fængselsbetjente ansat socialrådgivere, socialpædagoger, psykologer, lærere, håndværksfagligt personale og andre medhjælpere.

Kilde: Lov om socialtilsyn

De snakker ikke med dig. Hvis du skal ned og ryge, og de kommer ned og ryger, så snakker vi ikke. Og så er det bare op igen. Som om jeg bare er deres arbejde.

JAMAL

dagbogen, og så får du skældud. Jeg har prøvet det tusind gange, så det rører mig ikke rigtigt at få skældud, men det er bare den der tanke om, at ens morgen skal være røv, fordi man skal have skældud.”

Flere af de unge oplever, at reglerne kommer ovenfra, og at personalet bare er budbringere. Det betyder, at de unge kan have en følelse af, at reglerne er helt malplacerede. Fx forstår 16-årige Wasim ikke, hvorfor reglerne for, hvornår de unge må spille fodbold, er så stramme:

”Det er ledelsen, chefen! Det er ham, der bestemmer, hvad personalet skal lave. De hører bare efter ham. De må ikke bare tage ud og spille fodbold med os hele dagen. Vi må kun spille fodbold én gang om dagen i en time. Sidste gang vi spillede fodbold, regnede det. Vi gik ud en halv time, og så regnede det, og så gik vi ind igen. Og bagefter kom der solskin, men vi måtte ikke gå ud.”

Reglerne både stresser og irriterer de unge, og Bilal på 16 år forstår ikke helt, hvorfor der skal være så mange af dem. Derfor er det også kærkomment, hvis personalet formår at være fleksible med dem, synes han:

”Personalet skal bare have lidt mere hjerte. I stedet for at sige: ’Du skal sådan, og du skal sådan’, så skal de snakke til én. Ikke hele tiden regler og regler og regler. Man behøver faktisk ikke så mange regler, når man alligevel bare er spærret inde her.”

MAGTANVENDELSE OG MAGTMISBRUG

Det sker indimellem, at de unge lægger sig ud med hinanden eller med personalet. Det kan medføre, at personalet foretager en magtanvendelse, hvor den unge bliver pacificeret eller ført ind på sit værelse.

Når fagfolk bruger magt, er det vigtigt for de unge, at det foregår på en ordentlig og respektfuld måde, hvor personalet ikke misbruger deres autoritet. Det fortæller 16-årige Majken om:

”Jeg vil sige, at det er meget vigtigt at vise gensidig respekt. Nogle politimænd har den der magtting, og det er aldrig rart at blive set på af en, som tænker: ’Jeg har magt over dig’. Jeg synes, det er meget, meget vigtigt, at de voksne, der arbejder med mig, har styr på det.”

De unge oplever alligevel, at noget personale ’spiller smarte’ og optrapper konflikter i stedet for at nedtrappe dem. Det har Cahil, som er 17 år, oplevet:

”Jeg synes, at nogle af pædagogerne, især på institutionerne, skal lade være med at udnytte deres magt. Jeg synes ikke, de skal hælde benzin på bålet. For det gør de meget – tænder folk af. Der er også mange unge, der ter sig, men du skal ikke stå og spille smart over for den unge, fordi du ved jo godt, at det er ham, det går ud over i sidste ende.”

Også Faisal på 16 år har haft en oplevelse af, at personalet har misbrugt deres magt over for de unge ved at tirre dem:

”De tror bare, at det er sådan en lille leg, hvor man bare sviner os til og taler dårligt til os. Lige så snart vi siger til dem, at de skal tale ordentligt til os, vil de sende os ind på værelset. Det har jeg oplevet flere gange.”

Nogle unge har lært at beherske sig og undgå magtanvendelserne, fordi det er voldsomt og kan have alvorlige konsekvenser. 18-årige Asif fortæller, hvilke tanker, der går igennem hans hoved, når der er optakt til en konfrontation:

”Jeg tænker: ’Hvem er de, der skal lave den der magtanvendelse mod mig?’ Men jeg gider ikke ødelægge det for mig selv,

for hvis jeg siger nej til det, de vil have mig til, så er der en magtanvendelse. Og så fyger ens arme og ben rundt, så det ender med, at jeg rammer en, og så er der lige seks måneder mere.”

Nogle af de unge kan godt se, at det kan være nødvendigt med magtanvendelser, fordi personalet ellers har svært ved at kontrollere situationen:

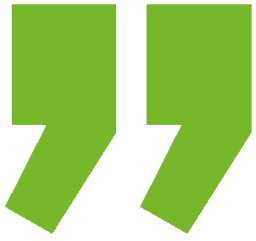
”De har jo brug for, at de kan tage fat. Jeg har set folk gå virkelig amok, jeg er også selv gået virkelig amok. Og der har man brug for, at der er en, der tager fat i dig og får dig til at slappe af,” siger Isam, som er 17 år.

Men samtidig har flere unge også oplevet, at magtanvendelser har været unødvendige, fx 18-årige Oliver der selv mener, at det, han foretog sig, var meget uskyldigt:

”Jeg stod og legede med en pude. Uden det larmede eller noget som helst. Jeg havde før kastet den ned i jorden som en gal, men det gjorde jeg ikke. Og så sagde en af personalet, at jeg skulle stoppe. Så tog han ved mig og sagde, at jeg skulle lade være. Og jeg tog hans hånd væk. Det gjorde han to gange og sagde, at jeg skulle gå ind på værelset. Så endte det med, at han lavede en magtanvendelse, fordi jeg gjorde modstand; jeg ville ikke ind på værelset, for jeg havde ikke gjort noget forkert.”

Nogle unge har også oplevet, at personalet har været direkte ubehageligt, og at en situation har været ydmygende. David på 17 år fortæller om en episode, hvor en medarbejder gjorde grin med, at han ikke spiser svinekød:

”Så siger de: ’Skal vi have en is?’ Og så står jeg og spiser en is, og så river han isen ud af hånden på mig og siger: ’Det der skal du ikke spise. Det er der svine-

Alt, hvad jeg siger, det bliver direkte skrevet ned, og så bliver det sendt til kommunen. Så på en måde kan jeg ikke komme ud med mine følelser, snakke med nogen og forklare min situation.

DENIZ

kød i'. Efter det fandt jeg ud af, at der ikke var svinekød i. Jeg blev pisse gal.”

STORE FORSKELLE I DEN PÆDAGOGISKE TILGANG

Mange af de unge har været på flere forskellige sikrede institutioner og ungdomsafdelinger i fængslerne, og de oplever, at der er stor forskel på, hvordan medarbejderne er over for de unge:

”Det andet sted kunne man mærke, at de ville dig det godt. De ville ikke have, at du skulle falde tilbage i kriminalitet. Her er det meget anderledes. Du kan slet ikke sammenligne de to steder,” siger Malthe,

som er 17 år. Han mener, at tilgangen til de unge, der hvor han er nu, er decideret nedværdigende og nedbrydende:

”Hvis du behandler et menneske som et dyr, og du bliver ved med at sige: ’Du er ikke god, du er ikke et godt menneske’, så bliver du sådan: ’Okay, jeg er et dårligt menneske’. Så kan det også være lige meget det hele.”

De unge oplever også, at der er meget stor forskel på fra sted til sted, hvor meget personalet gør brug af magtanvendelser. 17-årige Nawid er en af dem, der har oplevet to tilgange:

”Herovre er det meget sådan, de siger

bare stop, hvis der er noget. Derovre skal de lige lægge dig ned på gulvet, selvom det ikke er så alvorligt.”

Enkelte steder fortæller de unge om, at de bliver straffet kollektivt, og det er de meget kritiske overfor. Ifølge Mahdi på 15 år er formålet at finde ud af, hvem der står bag en forseelse, men 17-årige Omid mener ikke, at det hjælper. Han mener, det er unødvendigt, og at det skaber konflikter mellem de unge:

”De siger, det er fordi, vi skal være en mere sikker institution. Men hvis jeg har gjort noget, skal det så gå ud over alle sammen? Nej, det skal det ikke. Hvis du bare har været til stede, så behøver det ikke gå ud over dig.”

Mirza på 17 år fortæller, hvordan den kollektive straf også gør det nærmest umuligt at opnå goder, som fx flere lommepenge, hvilket opleves demotiverende for de unge:

”Vi kan få et beløb om ugen, men så skal vi stå op og gå i skole hver dag. Vi har opført os ordentligt, men det er ikke alle, der kan stå op, og så ryger der bare penge. En anden gang lavede vi en aftale, men så var der en, der smadrede noget. Så er der kollektiv straf, og så får vi ikke noget. Vi er blevet ved i tre-fire måneder nu, men vi har aldrig fået noget. Fordi det ender altid med, at der er en, der laver noget, og så går det ud over alle andre.”

Som en del af det pædagogiske arbejde med de unge er det almindeligt – uanset om det er på institution eller i fængsel – at personalet skriver dagbog om den enkelte. De unge er bevidste om, at meget af det, der foregår omkring dem, bliver skrevet ned, og flere oplever, at det skaber utryghed og mistillid til de voksne. Det fortæller 17-årige Munir om:

”Det er pisse ubehageligt, at der hele tiden er øjne rettet mod en, fordi de skal

BEHANDLINGSTILBUD TIL UNGE I SIKREDE INSTITUTIONER OG FÆNGSLER

Når de unge er frihedsberøvede, kan de bliver tilbudt forskellige kognitive programmer, som skal give de unge nye færdigheder i forhold til deres adfærd og omgang med andre mennesker.

De fleste unge bliver tilbudt psykologisk screening, som er en kombination af psykologiske observationer og tests, der tilsammen giver et billede af den unges kognitive, personlighedsmæssige og sociale kompetencer og udfordringer. Derudover kan de unge fx blive tilbudt:

- PAV (Projekt Andre Valg) – et forbehandlingsprogram, som tilbydes til alle unge med et bekymrende forbrug af rusmidler.
- ART (Aggression Replacement Training) – et gruppebaseret behandlingsprogram, der tilbydes til unge, som har svært ved at håndtere følelser som vrede, jalousi, had og frygt, og måden de kommer til udtryk på.
- Det Kognitive Færdighedsprogram – et behandlingsprogram, som lærer deltagerne at tackle hverdagsproblemer uden at gribe til kriminel adfærd.
- Anger Management – et motivationsprogram, som giver deltagerne redskaber til at kontrollere vrede og andre stærke følelser.
- Nye veje – et behandlingsprogram, som skal hjælpe deltagerne til at bryde ud af kriminaliteten gennem en større indsigt i egne handlinger.

Kilde: Kriminalforsorgen og Danske Regioner

skrive om dig. Man kan forandre sig virkelig meget på grund af dagbogen. Du kan ende med ikke at komme ud og snakke med folk, men bare holde dig på værelset.”

Nogle steder må de unge ikke tale fortroligt med hinanden – de bliver bedt om at tale højt, så personalet kan høre samtalen. For Deniz, som er 17 år, betyder det, at han har svært ved at komme ud med sine følelser og tanker:

”Alt, hvad jeg siger, det bliver direkte skrevet ned, og så bliver det sendt til kommunen. Så på en måde kan jeg ikke komme ud med mine følelser, snakke med nogen og forklare min situation,” fortæller han.

STØTTE OG UDVIKLING

Gode relationer til en eller flere blandt personalet betyder for de fleste, at de har lettere ved at åbne sig, tale personligt og være modtagelige for hjælp. 17-årige Gustav har flere ansatte, han føler sig tryk ved, der hvor han er:

”Der er noget personale, som er meget forstående. De har selv været rødder, da de var unge og været sådan et sted her. De kan ligesom rådgive dig. Og når jeg er på udgang med en af dem, som jeg holder rigtig meget af, kan jeg åbne mig og fortælle, hvad jeg føler, og hvad jeg tænker, der kommer til at ske i mit liv.”

Ture ud af huset er ofte en god anledning til at få snakket sammen. Og som Jeppe på 17 år fortæller, kan de fortrolige samtaler også opstå over en almindelig dagligdags aktivitet som gulvfejning eller opvask. Men samtidig oplever Jeppe også, at det er ham, der skal byde ind og åbne for snakken:

”Når man fx har tjans, så ender det tit med – fordi der kun er en selv og en vok-

sen på afdelingen – at man kommer til at snakke om ting og sager. Altså, hvordan ens liv har været og sådan. Men det er ikke sådan, at der kommer en og trækker dig til side og spørger: ’Hvordan har du det egentligt?’ Det er mere sådan på dit eget initiativ, hvor du siger: ’Jeg kunne godt lige bruge en snak.’”

Mens de unge er frihedsberøvede, får de forskellige tilbud om hjælp, fx til at komme ud af et misbrug eller til at tale med en psykolog. Det er dog meget forskelligt, om de unge tager imod tilbudene. Nogle takker nej, som 15-årige Hamza gjorde det til tilbuddet om aggressions-træning:

”Jeg har ikke lyst til at snakke om alle mulige følelser og sådan noget. Jeg har fået tilbuddet mange gange, men jeg har bare sagt nej hver gang. Det er ikke noget for mig.”

Andre takker ja, og det har for flere

betydet, at de er kommet ud af deres misbrug – enten ved egen hjælp eller med rådgivning fra professionelle:

”Jeg har faktisk to misbrugsvejledere. De er herre fede, og jeg elsker dem simpelthen,” siger Majken på 16 år.

17-årige Cahil sagde også ja tak til et tilbud om psykolog. Og selvom det i starten mest var for at få lidt afveksling i hverdagen, at han sagde ja, så har han fået en del ud af samtalerne:

”I starten tænkte jeg, at det bare var for at få mere frihed og for at komme ud af min celle. Man gør jo alt for at komme ud af sin celle. Men så fandt jeg ud af, at det også hjalp mig. Jeg fik et andet syn på, hvad jeg kunne gøre i stedet for bare at flippe ud. Jeg kan bruge det til noget ude i livet, fx undgå at komme ind og sidde igen. Denne her gang har jeg fået gode udtalelser herindefra. Jeg har bare været stille og rolig, passet mig selv.” ■

Det er vigtigt for de unge, at:

- de bliver mødt med oprigtig interesse og uden fordomme, som fastholder dem i en identitet som kriminelle
- personalet både kan tale fortroligt, vise omsorg og være seriøse, men også lave sjov
- personalet sætter aktiviteter i gang og er sammen med de unge
- personalet skaber rammer for uformelle fortrolige snakke, fx ved at lave mad sammen
- personalet kan rumme de unge og ikke tager deres udbrud og kritik personligt
- de har en god kemi med deres kontaktperson
- personalet ikke optrapper konflikter og provokerer, så det ender i magtanvendelse
- reglerne på stedet giver mening for dem, og at personalet er i stand til at afvige fra reglerne en gang imellem
- der er tilbud om personlig udvikling.

BØRNERÅDET MENER

– OM PERSONALET OG DEN PÆDAGOGISKE TILGANG TIL DE UNGE

PERSONALET BETYDER MEGET for de unge i Børnerådets undersøgelsen – på godt og ondt. De unge har ikke et entydigt svar på, hvad der karakteriserer den gode voksne. Det afhænger meget af kemi og måden, personalet møder de unge på. Nogle unge peger på, at det ikke-pædagogiske personale er det bedste, mens andre unge foretrækker en af samme etnicitet eller køn som dem selv.

Når man arbejder med frihedsberøvede unge, skal man være rustet fagligt såvel som psykisk til at håndtere en bred palet af opgaver samt forskellige følelser og adfærd hos den unge. Personalet har at gøre med unge, der kan reagere meget voldsomt både fysisk og psykisk, hvilket fordrer en solid faglighed hos den enkelte ansatte. Derfor er det vigtigt, at personalet har en række professionelle redskaber at trække på, så de både er fagligt – men også personligt – rustet til at håndtere de unge. Dermed ikke sagt, at det kun er personale med en pædagogisk uddannelse, der kan fungere godt blandt frihedsberøvede unge. Det er dog vigtigt, at ikke-pædagogisk personale efteruddannes, så de også besidder de pædagogiske og psykologiske kompetencer, det kræves at arbejde med udsatte børn og unge.

For at kunne rumme de unge frihedsberøvede og møde dem på den rigtige måde, er det nødvendigt for personalet kontinuerligt at modtage støtte og vejledning. Derfor mener Børnerådet, at supervision til personalet skal være obligatorisk, og det er ledelsens

opgave at sikre tiden og ressourcerne til fortsat faglig udvikling.

DET ENGAGEREDE PERSONALE HAR AFGØRENDE BETYDNING

Nogle unge fortæller, at de oplever en ligestilling fra personalets side og har en fornemmelse af 'bare at være personalets arbejde'. Oplevelse af ligestilling og manglende interesse fra personalet er noget af det, de unge reagerer allermost på. De vil have et personligt engageret personale, der tør give lidt af sig selv, og et personale, der interesserer sig for dem som mennesker.

Fleere af de unge har tidligere oplevet svigt og mangel på anerkendelse, og de har ikke et særligt stort netværk, hvor de kan søge omsorg og hente opbakning. Disse unge kan være særligt følsomme i forhold til at opleve at blive set ned på eller opleve, at de ikke betyder noget for andre. Derfor er personalets lydhørhed og interesse for den unges afgørende i forhold til den unges motivation for og mod på at indgå i gode og udviklende relationer i fremtiden. Gode relationelle kompetencer og evnen til at lytte til den unge bør derfor vægtes højt, når der arbejdes med faglig udvikling og supervision. Derudover tyder noget på, at en del konflikter og sanktioner bliver udløst af situationer, hvor en ung har følt sig misforstået eller provokeret af personalet. I kombination med at føle sig magtesløs og måske have svært ved at udtrykke tanker og følelser på en konstruktiv måde, kan situationen nemt udvikle sig. Dette understreger behovet for,

at personalet er meget opmærksomme på, at være tydelige og ordentlige i deres tilgang til og facon over for de unge.

ET SPØRGSMÅL OM MAGT

Det er en forudsætning for frihedsberøvelse, at andre end de unge selv har magten. Det er de unge bevidste om, og de anerkender også i mange henseender, at magtanvendelse kan være nødvendigt. De unge taler både om magt som noget abstrakt, der hele tiden er til stede, om konkret magtanvendelse og om unødvendig demonstration af magt.

De unge i undersøgelsen er meget sensitive i forhold til magtudøvelsen, og når den i deres øjne udføres unødvendig, bliver den opfattet som en provokation. Det kan have massive negative konsekvenser for deres samarbejdsvilje, for selve oplevelsen af at være frihedsberøvet og for muligheden for at udvikle sig, hvis de unge oplever magtmisbrug fra personalet.

Det er personalets ansvar at sikre, at magt udelukkende udøves, når det er nødvendigt. Når der udøves magt – hvad enten den er fysisk eller verbal og retningsanvisende – er det af stor betydning, at det foregår konfliktnedtrappende og med forståelse for den unges særlige situation. Det er en udfordrende opgave at finde balancen mellem at bruge magt og at møde den unge med respekt. Derfor er det særligt vigtigt, at personale og ledelse er opmærksomme på dette dilemma og aktivt forholder sig til det ved at have fokus på, hvordan magtud-

øvelse håndteres generelt og i forhold til de enkelte unge.

OPMÆRKSOMHED PÅ FORSKELLE

Flere af de unge beskriver, at der er store forskelle på den pædagogiske tilgang til de unge de enkelte institutioner imellem. Institutionernes forskellige ry opstår både på baggrund af andre unges beskrivelser og på baggrund af, at flere unge har været frihedsberøvede andre steder.

Børnerådet mener, det er problematisk, at de unge oplever så store pædagogiske forskelle fra institution til institution, og også at de unge oplever, at de får meget forskellige tilbud afhængigt af, hvor i landet de bor. Derfor mener Børnerådet, det er nødvendigt, at der etableres en fælles forståelse for, hvad det primære pædagogiske grundlag for frihedsberøvelse og tilbud til de unge bør være på de forskellige institutioner og ungeafdelinger. Dette bør ske i et samarbejde mellem Danske Regioner og Kriminalforsorgen. ■

Når man fx har tjans, så ender det tit med – fordi der kun er en selv og en voksen på afdelingen – at man kommer til at snakke om ting og sager. Altså, hvordan ens liv har været og sådan. Men det er ikke sådan, at der kommer en og trækker dig til side og spørger: 'Hvordan har du det egentligt?'

JEPPE

Der er noget personale, som er meget forstående. De har selv været rødder, da de var unge og været sådan et sted her. De kan ligesom rådgive dig.

GUSTAV

LOV, RETTIGHEDER OG REGLER

**DU HAR IKKE SÅ MANGE
RETTIGHEDER TIL
AT SIGE DIN MENING**

Unge, der er frihedsberøvede, har som alle andre børn og unge i Danmark nogle rettigheder. Men de unge ved generelt ikke ret meget om dem, og de forveksler ofte deres rettigheder med de regler, der er, der hvor de er anbragt. En del efterlyser mere information om, hvad de har ret til, mens andre er mere opgivende i forhold til, om det overhovedet vil hjælpe dem.

UANSÆT OM MAN ER frihedsberøvet på institution eller i kriminalforsorgen, har man som ung forskellige rettigheder. Det gælder i forhold til selve frihedsberøvelsen og måden, det foregår på. Men det gælder også i forhold til de unges kontakt med omverdenen, omgangen med de ansatte og de formalia, der er omkring deres sagsbehandling.

Det er langt fra alle de unge, der kender deres rettigheder som frihedsberøvede. Nadim på 16 år mener, at der er nogle rettigheder, hvis han vil ringe. Nawid på 17 år mener, at han har ret til en times gårdtur om dagen. Også 16-årige Johan kender lidt til sine rettigheder, men han fortæller, at det i praksis er svært at gøre brug af dem:

”Hver gang der er gået fire uger, så har jeg ret til at kræve en fristforlængelse. Men det er bare sådan lidt, at så skal jeg betale 1.200 kr. i timen for, at advokaten kommer herop og tilbage, og så skal han sidde en time med mig i retten. Det er cirka 10.000 kr. pr. fristforlængelse. Det er derfor, jeg ikke rigtig har taget imod den.”

En ting er, at økonomi eller andre praktiske forhold gør, at de unge ikke synes, de kan gøre brug af deres rettigheder. En anden er, når de unge oplever, at de voksne omkring dem er ligeglade med deres rettigheder. Det fortæller Bilal på 17 år om:

”Jeg har ikke fået noget som helst at vide om rettigheder. Kun at jeg kan ringe til min advokat, det er det eneste. Når jeg så siger til personalet, at jeg har rettigheder, så siger de bare: ’Hvad fanden vil du gøre ved det?’ eller: ’Nej det har du ikke ret til’. Så tror jeg jo på det: Det har jeg ikke ret til.”

Rettighederne kan være svære at overskue og forstå – særligt fordi der i perioder kan gælde skærpede forhold for nogle unge, fx i form af besøgs- eller brevkontrol. 17-årige Nicklas ved, at han har ret til private telefonsamtaler. Men han er ikke helt klar over, hvornår og med hvem han må tale privat – og om hans rettigheder i visse situationer er blevet tilsidesat:

”Her i dag der snakkede jeg lige med min sagsbehandler. Det skal være privat. Men det var åbenbart ikke privat. Så skulle jeg have højtaler på. Det forvirrer mig rigtig meget. Og også her i går aftes der fik jeg også lov til lige at ringe til min søster, og der sad der også en lige ved siden af.”

REEL INDFLYDELSE ELLER PSEUDO-DEMOKRATI?

De fleste institutioner og fængsler har regler for, hvordan man skal opføre sig. Langt de fleste kender til reglerne – eller i hvert fald uddrag af dem. For som Oliver på 18

år fortæller, oplever de unge indimellem, at reglerne opstår lidt hen ad vejen:

”Jeg har fået lidt af reglerne at vide. Selvom jeg har været her så længe, så kommer der alligevel nogle nye. Så har jeg ikke fået af vide, at man ikke må dét og dét. Og så siger de det, og så er jeg ret sikker på, at det er en regel, de lige har fundet på. Jeg har selv bedt dem om, at jeg gerne vil have en bog, hvor de der regler står. Men vi har stadig ikke fået nogen, hvor de står i.”

De stramme rammer på stedet kan for nogle betyde, at de lukker sig inde i sig selv – blandt andet for at undgå sanktioner eller konflikter med personalet. Deniz på 17 år fortæller, hvordan han har tilpasset sin væremåde:

”Det værste er nok, at man ikke har så mange rettigheder. Du kan ikke udtale dig, som du vil. Så kan de godt finde på at sige: ’Ti stille. Det gider vi ikke høre på’. Hvis man så spørger hvorfor, så siger de: ’Du skal ikke diskutere det, gå ind og tag en timeout på værelset’. Du kan ikke diskutere her. Diskuter – og du gør det værre. Du bliver nødt til at bide det i dig og holde det for dig selv på en måde, og så bliver man indelukket. Det er kun på værelset, du har dine rettigheder.”

Det er ikke ualmindeligt, at de unge forveksler reelle rettigheder med husreg-

Altså, vi har fået sådan nogle papirer vedrørende vores rettigheder og sådan noget. Jeg har læst dem, men det er sådan meget tunge ord, synes jeg.

MARK

ler, som de oplever, at de voksne lægger stor vægt på at fortælle om, mens rettighederne ikke fylder så meget. Det gælder også for 15-årige Mahdi, der ikke har hørt om sine rettigheder, men til gengæld har hørt om husreglerne:

”De har bare fortalt, hvordan reglerne er. Sådan hvornår vi skal spise, sådan nogle ting. Hvis du gør sådan, så sker der sådan, dit tv bliver taget, et eller andet. Men de har ikke fortalt noget med, at du har ret til dit og dat.”

De fleste af institutionerne og fængslerne afholder beboermøder, hvor de unge kan komme med indspark i forhold til reglerne. Her kan de også tale om, hvilke ønsker de har for dagenes struktur eller for investering i fællesejendele som tv eller Playstation. Nogle af de unge oplever, at de reelt har indflydelse i forhold til fx madplaner, aktiviteter eller film i fællesrummet. Også i fængslets ungeafdeling kan 17-årige Jonathan fortælle, at der er en form for demokrati:

”Vi har noget, der hedder talsmandsmøde, hvor vi taler om forskellige ting, fx hvis vi mangler noget. Lad os sige, at vi gerne vil have Playstation 3 i stedet for Playstation 2 på værelserne. Så bliver det taget op og set på, om der er mulighed for det og penge til det. Og så efter noget tid kan vores ønske måske gå i opfyldelse.”

Andre unge oplever møderne mere som pseudo-demokrati – enten fordi der ikke bliver handlet på beslutningerne, eller også fordi, som 15-årige Sofie fortæller, at de unge ikke tør sige deres mening:

”Vi har sådan nogle ungemøder, hvor det egentlig bare er pædagogerne og så alle de unge, der sidder og siger nogle ting. Så får vi sådan et stykke papir, hvor der står nogle ting, og så skal vi sige, hvad vi synes om det. Det er så ikke alle, der

tør sige, hvad de synes, for vi får bare straf af at sige noget forkert dér.”

STRAMME REGLER I STARTEN

For langt de fleste af de unge er der en tydelig sammenhæng mellem regler og udsigten til straf eller belønning. Flere af dem oplever, at de i starten af et ophold kan blive sanktioneret for at bryde regler, de ikke var bekendt med. Og ofte er det helt urimeligt, mener Nicklas på 17 år:

”Dér i starten så prøver de lige at teste én af. Så prøver de på alt muligt, og de er ekstremt, ekstremt stramme. De siger for eksempel ikke til en: ’Dér er der sådan en rød streg, så dér må du ikke gå over’. Så hvis jeg går derover, så får man en stor skideballe, sådan at man ligesom lærer det første gang.”

Asger, som er 17 år, har også oplevet, at der i starten blev slået hårdt ned på små ting for at statuere et eksempel og sikre respekt. Men det virkede ikke særligt befordrende, snarere omvendt:

”Jeg synes sgu, at det bare gør det sværere. Altså, det giver en noget indebrændthed og mindre lyst til at lave om på det, når man bare bliver straffet på den måde – det gjorde det i hvert fald for mig. Altså, der er nok en mening med, at man bliver sendt ned på sit værelse, men jeg synes bare, det er åndssvagt.”

Nogle steder fortæller de unge, at den første tid på en institution foregår helt afsondret fra de andre. Sådan var det for Jacob på 15 år, der startede tre dage med at være alene på et værelse hele dagen. Her så han tv og spiste alle måltider:

”Jeg tror, det var fordi, at de skulle have en fornemmelse af, hvordan jeg var. Om de kunne sætte mig ud i fællesskabet. Det var ret nederen og meget deprimerende

på en måde. Det er som om, man får stress af det.”

BEDRE INFORMATION OM RETTIGHEDER

Det er et fåtal af de unge, der oplever, at personalet på deres institution eller i fængslet tydeligt har fortalt dem om deres rettigheder. Nogle har opsnappet lidt information fra tidligere frihedsberøvelser eller andre unge, mens andre har hørt brudstykker fra en sagsbehandler eller en anden voksen.

Nogle steder får de unge skriftlig information om deres rettigheder. Mark på 16 år fortæller dog, at det ikke har været den store succes:

”Altså, vi har fået sådan nogle papirer vedrørende vores rettigheder og sådan noget. Jeg har læst dem, men det er sådan meget tunge ord, synes jeg. Altså, der står en masse ord, som jeg ikke kender til. Så det er svært at forstå.”

Jonathan, som er 17 år, har også kun fået en smule information om sine rettigheder fra personalet. Han mener dog, at han sagtens kan spørge, hvis der er noget, han er i tvivl om:

”Altså, vi får lidt at vide om vores rettigheder, men der er meget af det, der ikke hænger fast. Du kan ringe til din advokat – du har ret til at have kontakt til din advokat 24 timer i døgnet. Og hvis der er noget, du gerne vil vide, så kan du sagtens spørge personalet om det. Og så kan det være, du får et svar, du ikke forstår, men de fleste plejer at sætte dig ind i, hvordan det er, hvis du er i tvivl.”

Flere af de unge efterlyser bedre information om deres rettigheder fra start, så de ikke behøver at være i tvivl om, dels hvad de har ret til, og dels om deres rettigheder bliver krænket. Mia på 15 år

kunne fx godt tænke sig, at hun fik noget skriftligt materiale:

”Jeg vil gerne have styr på, hvad mine rettigheder er. Jeg vil faktisk gerne have sådan en mappe. Engang, mens jeg var til mentalundersøgelse, har jeg set, at der var sådan en mappe om unges rettigheder. Jeg sad og kiggede lidt i den, og der var meget, som jeg ikke vidste.”

RETTIGHEDER VED MAGTANVENDELSER

Indimellem kan der opstå situationer, som kan føre til en magtanvendelse. Her har reglerne på de enkelte steder stor betydning, fordi flere af de unge oplever, at overtrædelser kan udløse en magtanvendelse. Netop derfor er det meget vigtigt at kende stedets regler. Mirza på 17 år fortæller om en episode, han overværede med en anden ung, som blev udadreagerende:

”Jeg var helt ny, så jeg vidste ikke, at jeg skulle gå ind på mit rum, mens det skete. Jeg havde ikke fået reglerne at vide. Så fik jeg en måned for det, men jeg vidste ikke hvorfor. Jeg sagde til dem, at jeg ikke havde noget med det at gøre, men de sagde bare: ’Du gik ikke ind på rummet’. Men de havde ikke fortalt mig det.” Mirza kunne godt tænke sig bedre information om reglerne, så man har en chance for at efterleve dem:

”Hvis personalet ikke selv gider at fortælle om reglerne, så kunne de jo bare lave en seddel med dem og give dem til den unge. Så er det hans valg, om han læser dem.”

Når de unge på de sikrede og særligt sikrede afdelinger har været udsat for en magtanvendelse, skal personalet skrive en indberetning af hændelsen. Den har de unge ret til at se og til at kommentere. Det er langt fra alle, der kender til den

rettighed, og de, der gør, gør ikke altid brug af den. Det kan der være forskellige grunde til. Som 15-årige Jacob siger, så er det ikke nødvendigvis besværet værd at læse og skrive på indberetningen:

”Jeg har sagt nej til det, fordi jeg tænker, at det alligevel ikke vil hjælpe mig. Kommunen, de holder jo med pædagogerne og ikke mig. Altså, det vil jo ikke hjælpe. Der har også været en eller to gange, hvor jeg har sagt, at jeg gerne vil skrive det, og de så har sagt til mig, at det ikke er en mulighed. Men det forstod jeg heller ikke helt, fordi jeg har jo lov til det.”

På den institution, hvor 17-årige Samir opholder sig, synes han, at magtanvendelser og opfølgningen foregår på en rigtig god måde. Han har et indtryk af, at personalet er meget opmærksomme på, at magtanvendelserne skal foregå så varsomt som muligt. Og bagefter bliver der fulgt rigtigt godt op:

”De giver os et stykke papir, hvor vi kan læse, hvordan det er foregået. Så må vi skrive, hvad vi har at sige om magtanvendelsen, og så skal vi bare skrive under. Har vi ikke lyst til at skrive under, så skriver vi ikke under. Og så tager pædagogerne en snak med os bagefter, om hvad der er sket.”

KRÆNKENDE OPLEVELSER

Både på institutionerne og i fængslerne er der et lovgrundlag, der giver personalet lov til at kropsvisitere de unge i særlige situationer. Det er de unge godt klar over, men derfor er der alligevel flere, der fortæller, at det kan opleves meget grænseoverskridende, når personalet gør brug af den slags metoder:

”Jeg har ikke oplevet, at personalet har gjort noget, de ikke måtte. Men jeg har selvfølgelig fået krænket mine følelser –

næsten hver eneste dag. Det sker fx, hver gang jeg skal af med tøjet, eller hver gang de skal pille ved alt på mit værelse. De må gøre dig helt nøgen, for at se om du har noget hash eller telefoner. Det er jeg ikke vant til. I min familie går vi ikke ind for sådan nogle ting. Vi er en meget religiøs familie, og jeg er opdraget sådan, selvom jeg er kriminel. Så jeg synes, det er flovt.”

Enkelte af de unge fortæller også, at de krænkende oplevelser kan få dem til at reagere så kraftigt, at det ender med en magtanvendelse. Nawid på 17 år har fx oplevet, at personalet har lavet sjov med ham på en måde, som han ikke syntes var spor skægt. Det fik ham til at reagere voldsomt:

”De snakker også sådan, som om vi er dyr. Fx så siger de: ’Er du rolig nu? Er du rolig nu?’ Selvom jeg er rolig. Og fx når jeg skal feje gulvet efter aftensmad, så laver de lidt sjov med mig og siger: ’Du svinger godt med kosten’ og sådan noget. Altså gør grin. Det rammer en. Så smider jeg bare kosten væk, og så er det ind igen i isolation i 20 minutter. Jeg synes, de er sådan meget magtliderlige.”

NÅR MAN BLIVER ISOLERET

Hvis personalet vurderer, at der er behov for det, kan de sætte den unge i isolation. Der gælder nogle særlige regler for isolationen, som er forskellige for de sikrede institutioner, de særligt sikrede afdelinger og fængslerne. Isabella på 16 år fortæller, at hun tidligere på en institution har oplevet, at der blev set stort på hendes rettigheder, da hun blev holdt isoleret:

”Det er det der med, at man kommer ind i sikringsrummet i to timer højest. Efter to timer, spørger jeg så, om jeg må komme ud. Men de siger bare: ’Nej, du

Jeg har ikke oplevet, at personalet har gjort noget, de ikke måtte. Men jeg har selvfølgelig fået krænket mine følelser – næsten hver eneste dag.

SAMIR

skal være derinde, til vi synes, du kommer ud'. Så er der ikke nogen, man kan snakke med, hvis man fx virkelig skal tisse. Altså man skal da kunne komme på toiletet, hvis man skal tisse. Så trak jeg bare bukserne af og pissede på gulvet."

17-årige Nawid har også oplevet, at personalet på institutionen har gradbøjet hans rettigheder for at kunne opretholde en isolation over en længere periode, end hvad der er tilladt:

"Så nogle gange kan de også bare finde på ligesom, hvis de har lyst, så går de ind i isolationsrummet, og så tager de dig ud – bare lige ude foran døren – og så ind igen. For så er du kommet ud. Og så ind igen. Hvis de kan se på dig, at du stadigvæk er sur eller sådan noget, så tager de dig ud, og så tager de dig ind igen. I stedet for bare at tage mig helt ud og så kigge på, hvordan jeg opfører mig og så-

dan noget. Så føler du, at du er et dyr, de lægger i sådan et lille rum."

Selvom der er helt klare regler for, hvor længe ad gangen de unge må være isolerede, er der alligevel flere, der har oplevelser af at have været isoleret i meget længere tid end det tilladte. Det kan fx ske, hvis de unge kommer i fængsel eller arrest, hvor der også er voksne, som de ifølge loven ikke må sidde sammen med. Det har Kerem på 17 år oplevet på et tidspunkt:

"Så kom jeg til arresten, hvor jeg sad isoleret i tre måneder, fordi jeg var under 18. Jeg havde ikke nogen kontakt med andre, kun hvis jeg så nogen på gangen, ik'. Men det var også bare lige hurtig snak, og så sagde vagten, at jeg skulle gå. Altså, jeg havde en times gårdtur og så to timer i fællesrum, men jeg gad ikke, når det var alene. Jeg havde ikke nogen at snakke med. Det var fucked up. Det rammer en psykisk, jo. Et pænt ord for det er tortur."

RET TIL BESØG UDEFRA

Som udgangspunkt har alle frihedsberøvede unge ret til at få besøg – uanset hvor de er anbragt. Men der kan være særlige forhold, som gør, at de unge er underlagt restriktioner. Det kender Philip, som er 17 år, til:

"Hvis man har kontrol, må man ikke få besøg, medmindre politiet er her. Ellers har vi besøg to timer om ugen. Jeg synes, det er meget lidt. Altså to timer det går hurtigt. Det går bare stærkt, og når man så tænker på, at hvis min far, han gerne vil på besøg sammen med mine søskende, så går to timer bare sådan her. Og så skal man vente en hel uge, før man må få besøg igen. Og så er der ens plejefamilie, ens mor og..."

17-årige Malthe er en af dem, der har oplevet at have overvåget besøg. Det er

politiet, der overvåger besøget, og Malthe har en oplevelse af, at politiet ikke altid er lige venlige:

"Det kommer an på, hvad det er for nogle betjente. For nogen tid siden, da jeg havde besøg, så sad vi her. Min far sad her, og jeg sad her, og min søster sad der. Så sad der en betjent – en eller anden idiot – så sad han bare og kiggede på min far hele tiden. Kiggede op på min far og ned igen, sådan hele tiden provokerende. En rigtig idiot. I starten måtte man godt få kaffe eller et eller andet til besøget. Nu må man ikke engang få vand til besøget. Du må ikke have kander, fordi det kan bruges som våben, hvis du går amok."

Selvom de unge har ret til at få besøg, kan logistikken og reglerne på stedet betyde, at det er svært at arrangere. Særligt for dem, der er frihedsberøvede langt fra familie og venner. Det er Jonathan på 17 år, og det skaber nogle problemer, når han selv får lov at tage på besøg:

"Besøgstiderne de er faktisk rigtig irriterende for os, der bor langt væk. For dem, der bor tæt på, der er det fint nok. Halv fire til halv otte. Bang. For dem der er 20 minutter væk hjemmefra, er det nemt, hvor vi andre skal køre to timer, halvanden time i bil."

Johan på 16 år er også en af dem, der bor langt væk. Men han er heldig, for selvom hans forældre skal køre tre timer hver vej, så kommer de alligevel en gang om ugen, og det er han rigtigt glad for.

Når man er frihedsberøvet i Kriminalforsorgen, har man også ret til at få besøg. Men 17-årige Rashid fortæller, at det er meget besværligt at få i stand:

"Jeg har sendt en anmodning, men det tager bare rigtig lang tid. Du får sådan en besøgstilladelse, og så skriver du dit cellenummer, navn og CPR-nummer. Så

ADGANG TIL FRI LUFT

Unge, der er anbragt i en sikret afdeling i mere end 24 timer, skal have adgang til at opholde sig i fri luft mindst en time dagligt. Det samme gælder for unge, der er frihedsberøvede i fængsel, medmindre det er uforeneligt med institutionens varetagelse af sikkerhedsmæssige hensyn eller den unge er anbragt i sikringscelle.

Kilde: Bekendtgørelsen om magtandvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemmet og straffuldbyrdesloven

lægger du det ind i en kuvert og afleverer den til betjentene, og så sender de den videre. Man kan ikke bare lave sådan en aftale. Det er også latterligt, synes jeg. Så skal man altid sende, sende, sende.” ■

KONTAKT MED OMVERDENEN I DE SIKREDE INSTITUTIONER

Børn- og ungeudvalget kan for en bestemt periode, og såfremt det er nødvendigt af hensyn til barnets eller den unges sundhed eller udvikling, uden retskendelse træffe afgørelse om kontrol med den unges brevveksling, telefonsamtaler og anden kommunikation med nærmere angivne personer uden for institutionen.

Kontrol af breve og andre henvendelser til og fra offentlige myndigheder og til og fra en eventuel advokat må ikke finde sted.

Hvis den unge er i varetægtssurrogat på en sikret institution, gælder de samme regler for besøg og brevveksling som ved varetægt i fængsler. Dog gælder det for unge på en sikret institution, at politiet kan modsætte sig, at en ung i varetægtssurrogat fører telefonsamtaler eller anden kommunikation, eller betinge telefonsamtaler og anden kommunikation af, at samtalen overhøres.

Kilde: Serviceloven, bekendtgørelse om magtanvendelse over for børn og unge anbragt uden for hjemmet og retsplejeloven

Det er vigtigt for de unge, at:

- det er tydeligt for dem, hvad der er regler, og hvad der er rettigheder
- deres rettigheder og reglerne på stedet bliver tydeligt formidlet til dem, når de ankommer
- de har indflydelse på regler og rutiner, fx ved husmøder
- magtanvendelser foregår med respekt for den enkelte unge
- der er mere tid til besøg fra familie og venner
- politiet udviser respekt for dem og deres familier, når de har overvåget besøg.

KONTAKT MED OMVERDENEN I FÆNGSLER

Unge under 18 år har ikke særlige regler i forhold til kontakt ud af fængslet. Som andre frihedsberøvede har de unge ret til mindst ét ugentligt besøg af mindst én times varighed. Besøgene rammesættes af den enkelte institutions leder, som kan indføre begrænsninger ud fra ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn. Den unge har derudover ret til at få uovervåret besøg af sin advokat.

Den unge har ret til brevveksling, men dette kan underlægges kontrol og gennemlæsning, hvis det af institutionen skønnes påkrævet af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn eller for at beskytte den forurettede ved lovovertredelsen.

Den unge har ligeledes, hvis det er praktisk muligt, ret til telefonsamtaler. Adgangen til at føre telefonsamtaler kan dog nægtes eller underlægges restriktioner, hvis det findes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn eller af hensyn til beskyttelse af den forurettede ved lovovertredelsen.

Den unge har ret til ukontrolleret brevveksling og til telefonsamtaler uden overhøring med en række instanser, herunder den unges advokat.

Kilde: Straffuldbyrdelsesloven

BØRNERÅDET MENER

– OM LOV, RETTIGHEDER OG REGLER

STORT SET ALLE DE UNGE, der har deltaget i Børnerådets undersøgelse, har svært ved at forstå deres retsstilling, mens de er frihedsberøvede. Mange har en fornemmelse af, at de har nogle rettigheder, og nogle kan også fortælle om dem i særlige situationer, fx hvis de er underlagt brev- og besøgskontrol. Som oftest kender de unge dog kun brudstykker af deres rettigheder. Samtidig er de unge usikre på, hvad der er lovsikrede rettigheder, og hvad der er en del af regelsættet på institution.

Nogle unge vil opleve, at en del af den pædagogiske indsats i forhold til dem handler om at skabe struktur i dagligdagen. Hvis den unge ikke har en tilstrækkelig forståelse af disse tiltag – og også nødvendigheden af dem – bliver det svært for den unge at håndtere og se en mening med de metoder, personalet kan gøre brug af for at opretholde strukturen.

Først og fremmest mener Børnerådet, det er vigtigt, at personalet på de sikrede institutioner og i fængslerne gør meget ud af at forklare de unge, at der er forskel på deres lovsikrede rettigheder og på de regler, der gælder for at sikre struktur og orden. Samtidig skal de unge informeres langt bedre om, hvad de har ret til, og hvad der forventes af dem. Her må personalet tage individuelle hensyn og sikre en variation af formidlingsformer, idet de unge kognitivt og psykisk kan være meget langt fra hinanden.

FÆLLES REGLER FOR ALLE

Både fængsler og institutioner har nedskrevne husregler, som er til for at sikre orden og fælles fodslag, sådan at alle ved, hvad der forventes af dem. Desværre er det

meget forskelligt, hvor godt de unge kender til reglerne. Nogle unge oplever også, at reglerne på stedet indimellem bliver opfundet efter forgodtbefindende af personalet på institutionerne, hvilket giver en uforudsigelighed i forhold til, hvornår de risikerer at blive sanktioneret for noget, de har gjort – eller ikke har gjort.

Det er selvsagt ikke muligt at beskrive alt, hvad der kan udløse en sanktion. Men Børnerådet mener, det bør fremgå tydeligt af husreglerne, hvad der gælder af særlige værdier og holdninger på stedet, sådan at de unge ved, hvad der ikke er acceptabel opførsel. Personalet på afdelingerne skal også i det daglige være tydelige og konkrete forventningerne til den unges opførsel og omgangsform og også referere tydeligt til regelsættet, hvis der skal iværksættes en sanktion.

INDIVIDUELLE RAMMER

Rammerne og reglerne for de unge kan være individuelt tilpassede af pædagogiske eller behandlingsmæssige hensyn. Derfor kan det være forskelligt, hvad der kan udløse en sanktion.

Når personalet opstiller individuelle rammer for den enkelte unge, mener Børnerådet, at det er meget vigtigt, at den unge er bekendt med, hvilke rammer der gælder for netop ham eller hende og ved, at der er forskel på de fælles regler og de individuelle rammer. Det er også vigtigt, at den unge er klar over, hvad der kan ske, hvis de individuelle rammer bliver overskredet.

MAGTANVENDELSE OG ISOLATION

Både når det handler om magtanvendelse

og om brug af isolation, oplever flere unge, at reglerne bliver gradbøjet. Indimellem kan de unges beretninger give det indtryk, at både magtanvendelse og brug af isolation nogle steder sker i en gråzone, hvor de unge er retsløse, og hvor personalet ikke overholder lovgivningen. Børnerådet mener, det er yderst problematisk, og det er selvfølgelig helt afgørende for de unges retsstilling og handlemuligheder, at personalet overholder lovgivningen og til fulde respekterer de unges rettigheder. Magtanvendelse må i øvrigt aldrig træde i stedet for pædagogiske redskaber, og det er meget vigtigt, at personalet efterlever de intentioner, der er i magtanvendelsesbekendtgørelsen.

I forhold til brugen af isolation er det vigtigt, at personalet bliver bedre til at skelne klart mellem reel isolation og uformel isolation, som af mange unge opleves fuldstændigt som isolation i lovens forstand. For nogle unge kan det være befriende at blive ladet alene for en stund, men for andre unge kan det være yderst belastende at være alene med sine tanker og også at være afskåret fra et fællesskab. Derfor må personalet være meget opmærksomme på, at de forløb, der omfatter enetid på værelset, også bliver kontinuerligt fulgt op med pædagogiske tiltag.

Nogle af de unge fortæller om mere eller mindre frivillig isolation på afdelinger i fængsler, fordi de ellers ville komme til at sidde sammen med voksne. Det er Børnerådets holdning, at denne løsning er uholdbar. Opstår der en situation, hvor det bliver nødvendigt at skærme den unge fra voksne på den måde, bør den unge flyttes til en institution eller et andet fængsel, hvor der

er andre unge at være sammen med. Ingen unge må opleve at blive isoleret ufrivilligt på grund af logistikken i fængslerne.

ØKONOMISKE BYRDER

For flere af de unge frihedsberøvede fylder deres økonomiske situation meget. De fortæller fx, at de undlader at kontakte deres advokat eller søge om fristforlængelse af frygt for at oparbejde en stor gæld, mens de er frihedsberøvede.

Først og fremmest er der meget stor uklarhed for de unge i forhold til, hvad og hvor meget de skal hæfte for i forbindelse med deres retsforløb. Børnerådet mener, det er vigtigt, at de unge får klarhed over økonomien med hjælp fra en voksen, fx deres sagsbehandler, deres advokat eller en kontaktperson. Klarheden kan også bestå i, at der bliver lagt en plan for, hvordan den unge kan komme af med en eventuel gæld igen, når frihedsberøvelsen ophører. Børnerådet mener, at der i højere grad bør sikres gratis advokathjælp i alle henseender, mens de unge er mindreårige og frihedsberøvede. Dermed sikrer man også, at de unge tør ringe til deres advokat, som for mange er en vigtig livline, mens de er frihedsberøvede. ■

Jeg har ikke fået noget som helst at vide om rettigheder. Kun at jeg kan ringe til min advokat, det er det eneste. Når jeg så siger til personalet, at jeg har rettigheder, så siger de bare: 'Hvad fanden vil du gøre ved det?' eller: 'Nej det har du ikke ret til'. Så tror jeg jo på det: Det har jeg ikke ret til.

BILAL

KONTAKTEN TIL VENNER OG FAMILIE

**JEG SAVNER MIN
FAMILIE MEGET. MEGET.
RIGTIG MEGET**

Som for alle andre unge er familien og vennerne en stor og vigtig del af de unge frihedsberøvedes liv. De tænker meget på, hvad der sker derhjemme, og de bekymrer sig om deres familier, mens de er væk. Enkelte finder gode venner blandt de andre frihedsberøvede, men for mange er de andre unge bare nogle, de skal være sammen med i en periode.

MANGE AF DE UNGE frihedsberøvede fortæller, at de savner deres familie og venner meget. Særligt familien tænker de ofte på, og de bekymrer sig om, hvordan det går med dem, mens de er væk.

Fordi kontakten med omverdenen er reguleret, vælger mange at bruge den sparsomme tid og deres besøgstilladelser på familien. Reglerne for besøg betyder også, at de unges spontane ønsker om at være i kontakt med familien ikke kan opfyldes. Og det kan man ellers godt have brug for en gang imellem. Det fortæller Malthe på 17 år:

”Hvis du savner din familie, og du lige vil vide, om de har det godt og sige, at du elsker dem, så må man ikke lige ringe til dem. Fordi personalet de siger, at det er en regel, de har. De må ikke viderebringe noget som helst. Også selvom det er, at jeg ikke selv snakker med dem, men jeg siger til personalet: ’Sig dét og dét’, og det ikke har noget som helst med min sag at gøre. Det kan man ikke engang få lov til.”

Familien betyder meget for de fleste unge, og derfor er det vigtigt for dem at bevare en tæt kontakt, mens de er frihedsberøvede. Flere fortæller, at det kan være svært, fordi de ikke må få så mange besøg. Men også fordi økonomi eller geografisk afstand betyder, at familien ikke

kommer så ofte. Mark, som er 16 år, har selv oplevet, hvordan de få besøg, han har fået fra familien, har betydet, at forholdet til dem har forandret sig:

”Siden jeg kom her, er det værste nok, at det er som om, at den kæde jeg har med min familie, som sådan holder os sammen, den er sådan blevet lidt knækket over. Altså det er som om, at jeg ikke sådan tænker på dem her, og det er som om, at jeg ikke rigtig helt kender dem mere. Jeg er sådan kommet langt fra dem.”

Der er også nogle af de unge, der helt fravælger at få besøg, fordi de synes, det er underligt. Særligt første gang er svær, fordi omstændighederne er meget anderledes. Det er også en af grundene til, at Adnan på 18 år ikke bryder sig om at få besøg:

”Jeg vil helst ikke have besøg her, men min familie har været her et par gange. Jeg vil hellere vente, til jeg kommer på orlov eller et eller andet. Jeg synes bare ikke, at de skal være her på grund af det med metaldetektor og det der. Og så at de bliver overvåget.”

DET ER SVÆRT FOR FAMILIEN

De unge bruger meget energi på at tænke på deres familier. Men det er ikke kun savnet, der fylder. Flere tænker også over,

hvordan det påvirker deres forældre eller søskende, at de er frihedsberøvede. Det fortæller 17-årige Deniz om:

”Det er rigtig, rigtig hårdt for dem. Min mor ringer nogle gange til mig, eller jeg ringer til min mor, og så græder hun. Det er ikke rart at høre, men sådan er det jo. Så føler man skyldfølelse. 100 procent – det gør man.”

For 18-årige Asifs far var det så hårdt at se sin søn sidde i arresten, at han valgte ikke at komme på besøg. Og 16-årige Mark mener, at man skal tænke sig grundigt om, inden man begår noget kriminelt, fordi det kan påvirke ens familie og fremtiden med dem så meget:

”Hvis man skal begå kriminalitet, så bør man også lige se på, hvad det kan have af konsekvenser i fremtiden. Jeg tror faktisk, at der er mange, som ikke ser det og gør noget kriminelt, og så senere hen fortryder det, fordi ens familie simpelt hen er så påvirkede af, at man er et sted som... Ja altså, at deres barn er blevet taget væk fra dem.”

Det er ikke kun forældrene, som de unge bekymrer sig om. Flere af dem har også søskende, som de tænker på og gerne vil beskytte. Felix på 17 år fortæller, at hans søskende tror, at han er på ferie, for det er det, han og hans forældre har

valgt at fortælle dem. Og 15-årige Sabrina bekymrer sig meget for sin bror, som har været indlagt på et psykiatrisk hospital, mens hun har været væk. Det fylder meget for hende:

”Det var meget svært for mig, fordi jeg tænkte meget på, om han stadigvæk var indlagt, og om han tog sin medicin og alt sådan noget. Før i tiden kunne jeg ikke rigtig se, hvorfor han skulle have det, men nu tænker jeg bare, at han skal gøre det for sit eget bedste. Jeg tænker i hvert fald meget på min familie.”

Det er ikke kun bekymringer for familien, der er svære at håndtere for de unge frihedsberøvede. Der er også mange ting, de unge går glip af, når de ikke længere selv kan bestemme, hvordan og hvornår de vil være sammen med familien og vennerne. Som Kerem på 17 år siger:

”Det værste er, at jeg er gået glip af så mange ting. Og min bror han skal giftes her i den her sommer, ik’. Så håber jeg bare, at jeg får udgang til hans bryllup. Der er også det med mine små søskende – de er vokset op uden mig, jeg har ikke set deres barndom.”

INDFLYDELSE PÅ GODT OG ONDT

Flere af de unge har familiehistorier med svigt, vold, misbrug og kriminalitet i deres opvækst. Og nogle fortæller også, at det har været familien, som har fået dem ind i kriminalitet. For 17-årige Enver var det fx nogle onkler, som han så op til, der fik ham ind på en kriminel løbebane som 12-årig.

Netop fordi familien i nogle situationer kan have en uheldig indflydelse på den unge, er der nogle, der i perioder ikke må få besøg af dem. Det har Sabrina oplevet:

”De mener, det er til skade for mig. De mener, at de er uansvarlige voksne.

Og at jeg vil komme i mistriksel, hvis jeg begynder at snakke med dem. I starten kunne jeg slet ikke forstå det. Nu kan jeg jo godt forstå det lidt, og det er også rart sådan at blive skubbet lidt væk fra det hele. Angående min far så er det meget rart, fordi så skal jeg ikke føle mig tvunget til at kontakte ham og sådan noget. Men min mor og jeg har fået et meget bedre forhold, så det er sådan meget svært ikke at måtte kontakte hende.”

Der er også flere af de unge, som synes, at deres familie har bakket op om dem og forsøgt at hjælpe dem ud af kriminalitet. Zakir på 17 år fortæller om, hvordan hans far er trådt i karakter og hjælper ham med at sortere i de venner, der må besøge ham:

”Han lukkede af for mine venner, fordi han syntes, det var dårligt selskab. Så kunne jeg kun snakke med familien og en af mine fætre. Jeg synes, at det er lidt stramt. Planen var også, at mine venner kunne komme på besøg, men det er, når min far tager dem med. Han er streng. Men han passer bare på mig.”

KONTAKT TIL DE 'GAMLE' VENNER

Selvom det ofte er familien, de unge vælger at bruge deres besøgstid og ressourcer på, tænker de fleste også meget på deres venner. Nogle af de unge savner dem meget, mens andre oplever, at deres omskiftelige tilværelse har betydet, at det er svært at holde fast i venskaberne.

17-årige Jonathan oplever, at de fleste venner glemmer en, når man er frihedsberøvet i længere tid, og Nadim på 16 år fortæller, at vennerne falder fra, når man har levet et omtumlet liv med forskellige anbringelser. Alligevel har Nadim dog ikke mistet troen på en ny start:

”Jeg har ikke særlig mange venner tilba-

ge, fordi jeg har været rykket rundt og siddet i fængsel i fire måneder. Og så blev jeg kastet ud på det der opholdssted, som ligger et godt stykke ude på landet. Så jeg har ikke rigtigt set mine venner i lang tid. Den eneste jeg sådan rigtig snakker med, det er min fætter, og så en dreng der bor oppe på det der opholdssted. Det er sådan set de eneste venner. Så jeg glæder mig, til jeg skal på teknisk skole. Der har man chancen for at lære nogle nye at kende, tænker jeg.”

Da mange af de unge ikke kan have kontakt til særligt mange af deres venner på grund af reglerne for besøg og kontakt – heller ikke via sociale medier – har de langt hen ad vejen mistet følingen med, hvad der sker i deres liv. Flere af de unge fortæller også, at de er urolige for, hvad deres venner tænker om, at de er frihedsberøvede:

”Jeg er nok bekymret for at komme ud til mine venner og bekymret for, hvad de tænker om mig nu og sådan noget. Jeg har brev- og besøgskontrol, så jeg må ikke gå på nettet, og jeg må ikke ringe til folk. Og når man ikke har været på Facebook eller sådan noget i cirka syv måneder, så begynder det at blive lidt hårdt,” fortæller 15-årige Mikkel.

Selvom Jeppe på 17 år har talt med nogle af sine venner, der siger, at de stadig accepterer ham, er han alligevel ikke helt sikker på, at det holder, til han kommer ud igen:

”Det er selvfølgelig meget heldigt, at de accepterer mig. Men i hvert fald lige i starten der kommer det nok til at blive anderledes. Og nu ved jeg ikke, hvornår jeg kommer ud, men når jeg endelig gør, så er det jo også spørgsmålet, om de stadigvæk er, der hvor man havde dem før, ik’?” Flere af de unge er også meget bevidste

Det værste er, at jeg er gået glip af så mange ting. Og min bror han skal giftes her i den her sommer, ik'. Så håber jeg bare, at jeg får udgang til hans bryllup.

KEREM

om, at deres gamle venner kan have dårlig indflydelse på dem. 17-årige Isam mener dog ikke, at det bliver et problem for ham, når han kommer ud:

”Jeg tror faktisk ikke, at der er nogen, der vil kunne lokke mig til noget. Det tror jeg ikke! Jeg tror heller ikke, at det vil være farligt for mig at møde nogle af mine gamle venner eller noget som helst. Selvom jeg har været rigtig tæt knyttet til dem. Jeg ved, at jeg vil kunne sige fra med det samme, hvis der opstod et eller andet.”

Johan på 16 år er usikker på, hvor meget han skal fortælle sine venner om sin situation. Han har fået det råd, at han kan sige, at han ikke har lyst til at tale om det. Men alligevel mener han ikke, at han kan undgå, at vennerne får noget at vide om den forbrydelse, han er anklaget for. Det bekymrer ham meget:

”Jeg har fået 20-30 breve fra forskellige personer, der savner én og gerne vil have én tilbage. De ved alle sammen, at jeg er varetægtsfængslet. De ved ikke, hvad jeg er sigtet for. Og det er bare det, at i retten der bliver man tiltalt for noget, og det er offentligt. Så står der på domsdagen, at dét navn skal dømmes. Teknisk set kunne min klasse, alle mine venner, familie, der ikke ved det, de kunne bare møde op og så få at vide, hvad jeg har gjort.”

KÆRESTER OG KÆRESTEPROBLEMER

Kærester – og med dem også nogle gange kæresteproblemer – er en vigtig del af de unges liv, ligesom det er for mange af deres jævnaldrende. Philip på 17 år havde haft en kæreste i et års tid, da han blev frihedsberøvet. Men det sluttede, og det var meget godt for ham, mener han:

”Jeg kunne ikke sove om natten og sådan nogle ting. Jeg havde så mange

frustrationer og tænkte alt for meget over tingene. Så efter vi ikke er sammen mere, så har jeg åbnet mig lidt mere. Jeg kan bedre falde i søvn og er også blevet sådan lidt gladere. For vores forhold gik ikke så godt.”

Gustav på 17 år er rigtigt glad for, at han har en kæreste. Han ringer tit og taler med hende om, hvordan han har det. Og han fortæller, at hun får ham til at tro på sig selv:

”Hun er en meget ressourcestærk person. Hun ligesom irettesætter mig på en god måde og fortæller mig, at 'det dér, det skal ikke ske igen' og sådan noget. Hun er i gang med uddannelse og går i 2.g og har et gennemsnit på 11,2 i gymnasiet. Hun skal på universitetet og være jurist. Så hun har planer med sit liv. Men hun er jo opsat på, at jeg også skal have planer med mit liv. Og det har jeg også nu.”

For 17-årige David er det hårdt ikke at måtte se sin kæreste, som for ham er lige så vigtig som familien – om ikke mere:

”Jeg har ikke familie og sådan. Jeg har kun min mor, og min mor er drunker og sådan nogle ting, så vi snakker ikke sammen. Så har jeg min kæreste, og alle de andre snakker om deres familie. Men jeg må ikke få min kæreste på besøg.”

NY PÅ EN AFDELING

Når man kommer som ny på en afdeling, er der flere, som fortæller, at man lige skal ses an og måske endda testes af, inden man bliver accepteret af de andre unge – hvis man altså overhovedet bliver det. Mia på 15 år fortæller, at der også kan være en form for hækkeorden blandt de unge:

”Det er klart, at dem, der har siddet her længst, er dem, der har mest indflydelse på tingene. Hvis man siger bestemt, at

jeg vil gerne have det sådan, så sidder de og tænker 'nå ok', for så har du været her længst tid, og så tør de ikke genere dig.”

Det sker også indimellem, at de unge kommer op at slås. Derfor kan der være behov for, at de bliver skilt ad eller skærmet fra hinanden. 18-årige Oliver har oplevet, at han blev forfulgt af en anden ung, der havde hørt om hans sag:

”Han synes, det var i orden, det han selv havde gjort, men når det var inden for den kategori, jeg har gjort, så synes han ikke, det var i orden. Så nogle gange, når han gik over i hallen, så må jeg ikke gå med over i hallen. For hvis jeg gik over i hallen, så ville han slå mig. Også selvom jeg nemt kan klare ham, hvis det var. Men så er det sådan, at vi ikke må slås. Så for en sikkerheds skyld, skulle vi skilles fra hinanden.”

DE ANDRE UNGE PÅ AFDELINGEN

Det er ikke altid helt til at gennemskue for de unge, hvorfor de bliver placeret på én institution frem for en anden. Ofte er der kun få unge sammen – og nogle er også af forskellige årsager alene i perioder. Det betyder, at det er svært at danne fællesskaber. Frederik, som er 17 år, fortæller, at det også har betydning, hvem man er anbragt sammen med:

”Nu har jeg siddet sammen med nogle stykker efterhånden. Nogle, der kommer lidt ind og ud. Altså nogle af dem er fine nok, mens andre af dem – den er helt gal. Så kan man jo bare gå ind på sit værelse, ik'? Men det er jo svært, for hvem fanden gider sidde på sit værelse hele dagen, mand?”

Det er ikke kun sammensætningen og antallet af unge, der har betydning for, om der knyttes bånd og dannes fællesskaber, som fungerer godt. Flere af de unge

fortæller også, at rigide regler gør, at det kan være svært at tale privat og dermed få den tillid, et godt venskab kræver:

”Der hvor jeg var før, måtte man gerne være sammen på værelserne, og det synes jeg var bedre. Det, synes jeg, var godt. For så kunne du ligesom snakke og få nogle relationer. Her må du næsten ikke snakke med nogen. Selvfølgelig må du gerne snakke med dem, men du kan ikke sidde og snakke med en person sådan privat under fire øjne,” fortæller Deniz på 17 år.

17-årige Rashid, som er varetægtsfængslet, har også en oplevelse af, at reglerne er en hindring i forhold til at få venner. Faktisk mener han, at reglerne nærmest er til for at genere de unge:

”Ungegruppen må ikke have noget fællesskab. De ældre har fællesskab i to timer på deres værelse, efter gårdturen er færdig. De siger, at det er på grund af, at der er en butik her. Så siger de, at vi kan afpresse hinanden til at købe noget fra butikken. Det er helt underligt, synes jeg. For hvis vi virkelig ville det, så kunne vi bare gøre det på gårdturen. Jeg forstår det slet ikke. Og så tænker jeg bare, at de kun gør det for, at vi ikke kan få fællesskab.”

Langt størstedelen af de unge er enige i, at det ikke ligefrem er venner for livet, man møder, når man er frihedsberøvet. Flere af de unge er bekymrede for, om de bliver påvirket dårligt af de andre, og det kan få dem til at holde sig lidt for sig selv. Det fortæller Wasim på 16 år om:

”Det fungerer ikke så godt med de andre. Jeg gider ikke at være sammen med nogen, fordi jeg ved godt, jeg ikke er kriminel. Jeg har ikke lavet noget før. Og jeg sidder sammen med nogen, der er skyldige og sådan noget. Jeg kommer til at lære dem at kende. Når jeg kommer ud, kommer jeg også til at være kriminel. 100

Det er vigtigt for de unge, at:

- der er mindre bureaukrati forbundet med besøg i fængslerne
- de får bedre muligheder for at have tæt kontakt med familien
- de får bedre mulighed for at holde kontakt til vennerne derhjemme i de tilfælde, hvor det ikke fastholder dem i kriminalitet
- de kan have kontakt med deres kæreste
- personalet accepterer, at nogle ønsker at være uden for fællesskabet med de andre frihedsberøvede.

procent. Fordi jeg kommer til at lære dem at kende, gå med dem, og så kommer de til at finde på ideer og alt muligt.”

Når de unge fortæller om de andre frihedsberøvede, handler det for nogle om, at de oplever, at de er i samme båd og derfor har en slags forpligtelse i forhold til at hjælpe hinanden. Det er dog ikke alle, der har det sådan, som 17-årige Malthe fortæller:

”Os der sidder på denne her afdeling lige nu, vi er gode venner. Vi bakker hinanden op, og vi er gode venner alle sammen. Men jeg har også siddet på en anden afdeling, hvor jeg var uvenner med alle, ik! Så det var bare en dårlig afdeling, og der var ikke nogen at snakke med, så det gik galt, og jeg kom op at slås, og så røg jeg herover.”

Mange af de unge oplever, at de bliver udfordret på tålmodigheden, når de skal være sammen med andre unge, der kan

være meget forskellige fra dem selv. Enver på 17 år fortæller, at det kan være små ting som irriterende jokes, der kan være trættende eller provokerende. Og for andre, som 17-årige Nicklas, er det bare hele situationen, der indimellem bliver for meget:

”Man kommer til at blive rigtigt trætte af hinanden, for man går bare op ad hinanden nærmest firetve timer i døgnet – hver evig eneste dag. Så begynder man sgu sådan lidt til sidst at blive trætte af hinanden.”

Enkelte af de unge mener dog også, at de har fået nogle rigtigt gode venner, mens de har været frihedsberøvede. Som Victor på 17 år siger:

”Jeg har kun to oplevelser med det der med venner. Enten får du et ekstremt stærkt sammenhold, eller også får du absolut intet.” ■

”

Jeg vil helst ikke have besøg her, men min familie har været her et par gange. Jeg vil hellere vente, til jeg kommer på orlov eller et eller andet. Jeg synes bare ikke, at de skal være her på grund af det med metaldetektor og det der. Og så at de bliver overvåget.

ADNAN

BØRNERÅDET MENER – OM KONTAKTEN TIL VENNER OG FAMILIE

IFØLGE straffuldbyrdslovens §23 er der en række forhold, man skal tage hensyn til, når man finder anbringelsessted til en ung frihedsberøvet. Et af de væsentligste kriterier for, hvor den unge skal være, er afstanden til hjemmet og hensynet til, hvorvidt besøg fra familien kan lade sig gøre. Spørger man de unge, er det også meget vigtigt for dem at være frihedsberøvede i nærheden af deres familie.

MINDRE BUREAUKRATI

Venner og familie har stor betydning for unges liv og udvikling – det gælder også for unge frihedsberøvede. Det er velkendt, at børn og unge, der er anbragt uden for hjemmet, er i fare for at miste forbindelsen til deres forældre, søskende og øvrige familie. Samme historie hører vi fra nogle af de unge frihedsberøvede, og de der afsoner eller er i varetægt i fængsler fortæller, at det kan være bureaukratisk og besværligt at få besøg. Desuden er flere kedede af, at logistiske udfordringer – som afstand, økonomi og transport – står i vejen for, at de kan få besøg af deres familie.

Der kan være mange grunde til, at det for den enkelte kan være besværligt at få besøg. Nogle unge har særlige restriktioner omkring besøg og kontakt med omverdenen, som de ikke forstår til fulde. I disse situationer mener Børnerådet, det er vigtigt, at personalet afsætter tid og ressourcer til at sikre, at de unge får en ordentlig forståelse af deres situation og de restriktioner

der kan være i forhold til kontakt med omverdenen.

Uanset de unges situation er det Børnerådets opfattelse, at systemet i mange henseender kunne gøre mere for at sikre, at alle unge på den ene eller anden måde har en god kontakt til de væsentligste personer i deres liv – hvad enten det er forældre, søskende, bedsteforældre, kæreste eller venner. Dette kan fx gøres ved, at kommunen giver støtte til besøg i form af kørselspenge til de besøgende. Eller at institutioner og fængsler sikrer, at besøgstiderne ligger på tidspunkter, hvor det er muligt, at både søskende, der går i skole, og forældre, der har et arbejde, har mulighed for at være til stede, uden at det går for meget ud over øvrige forpligtelser.

BEKYMRINGER FOR FAMILIEN

Flere af de unge fortæller, at bekymringer om deres familie og den smerte, deres frihedsberøvelse har forvoldt dem, er en stor byrde at bære.

Fordi kontakten til familien er sporadisk, kan det være svært at blive beroliget i forhold til, om familien nu har det godt. Derfor mener Børnerådet, at personalet på de enkelte afdelinger bør have øje for den unges bekymring og tale om, hvilke muligheder for hjælp og støtte familien har.

VENNER OG FÆLLESSKABER

Mange af de unge fortæller, at det kan

være svært at være sammen med de andre frihedsberøvede. For nogle handler det om, at de 'passer dårligt sammen', mens det for andre handler om, at det at indgå i relationer i sig selv er kompliceret. Børnerådet mener derfor, at personalet i langt højere grad skal have fokus på relationer og fællesskaber, uanset om det er på institutioner eller i fængslets afdelinger. For nogle unge kan det være meget svært at finde en plads i fællesskabet, og derfor bør der også være mulighed for i højere grad at tilrettelægge forløb for den enkelte, der tager udgangspunkt i, at fællesskabet ikke nødvendigvis altid skal dyrkes.

Flere af de unge fortæller om selvvalgt isolation eller 'isolaton' på deres værelser, fordi de er utrygge ved nogle af de andre unge, eller fordi personalet vurderer, at de ikke passer ind i fællesskabet. I stedet for at marginalisere disse unge mener Børnerådet, det er vigtigt, at personalet målrettet arbejder for at sikre, at unge, der udgår fra fællesskabet i kortere eller længere perioder, ikke blot ekskluderes og isoleres, men også oplever, at der kan foregå meningsfulde aktiviteter, som ikke nødvendigvis involverer et fællesskab.

PLACERING AF FØRSTEGANGSKRIMINELLE OG MINDREÅRIGE

Flere af de unge fortæller, at man 'lærer' af hinanden, der hvor man er frihedsberøvet. Det betyder, at unge, der er frihedsberøvede

for første gang, kan opleve en 'afsmitning' fra de ældre unge og fra unge, der har flere frihedsberøvelser bag sig. Derfor mener Børnerådet, at der ved beslutning om valg af anbringelsessted bør være fokus på, at unge, der er frihedsberøvede for første gang, eller unge, der er sigtet for mindre alvorlige handlinger, ikke bliver placeret sammen med mere erfarne eller hårdføre kriminelle. ■

Siden jeg kom her, er det værste nok, at det er som om, at den kæde jeg har med min familie, som sådan holder os sammen, den er sådan blevet lidt knækket over. Altså det er som om, at jeg ikke sådan tænker på dem her, og det er som om, at jeg ikke rigtig helt kender dem mere. Jeg er sådan kommet langt fra dem.

MARK

DE UNGES FORTID OG OPVÆKST

**FRA JEG VAR TRETTEEN ÅR,
BEGYNDTE JEG PÅ HASH
OG STOFFER FOR
AT KUNNE HOLDE ALT
DET LORT UD**

De fleste unge frihedsberøvede har oplevet svigt fra myndigheder, fagpersoner og fra forældre, der ikke har kunnet magte forældreskabet. For at undgå at havne i en kriminel løbebane mener mange unge, det er vigtigt, at hjælpen bliver sat ind tidligt. Samtidig er der flere, der peger på, at de selv har et ansvar for, at det er gået dem, som det er.

FAMILIE, SKOLEGANG, venner og myndigheder bliver af de fleste unge fremhævet som vigtige, når de bliver spurgt om, hvorfor de er havnet, hvor de er. Nogle mener, de har forældre, der har gjort, hvad de kunne for at holde dem ude af kriminalitet. Andre har oplevet, at deres forældre har givet op, fordi de unge har været for svære at nå.

For nogle af de unge er der ikke tvivl om, at der er en sammenhæng mellem opvæksten hos deres familie og det, at de er havnet i misbrug eller kriminalitet.

”Alle min fars aggressioner skulle gå ud over mig. Så ja, mit liv fra ni-års-alderen var tæsk hver evig eneste dag over de mindste ting. Hvis jeg kom to minutter for sent hjem, fik jeg tæsk. Så blev jeg femten, så stak jeg af. Fra jeg var tretten år, begyndte jeg på hash og stoffer for at kunne holde alt det lort ud. Ja, og det er jeg så ikke kommet ud af endnu, og det er blandt andet også derfor, jeg røg ind for røveri; fordi jeg skulle jo have penge til narkogæld,” fortæller 17-årige Victor.

Også for Jonathan på 17 år har relationen til familien haft afgørende betydning for, at han er endt i kriminalitet. Men han føler sig også svigtet af de andre voksne omkring ham, der ikke reagerede på hans situation, på trods af at han havde en klar

fornemmelse af, at de godt vidste, at det ikke gik, som det skulle derhjemme:

”Jeg blev svigtet meget som barn. Ærligt talt. Der var ingen rammer hos mig. Jeg kunne drikke, lige hvad jeg havde lyst til, fra jeg var 12 år gammel. Min far gik under jorden med mig, da jeg var syv år, og han fik mig til at lyve for de der børne- og ungemedarbejdere om, at min mor lavede alle mulige ting. Hun lavede aldrig noget, hun hyggede sig med mig og min storebror. Så fik min far fuld forældremyndighed, og så måtte min mor ikke se mig mere. De voksne vidste det godt, men der var ikke noget at gøre, for jeg snakkede ikke om det. Mine lærere og sådan ville ikke blandes ind i det.”

Nogle af de unge kan sætte fingeren på én konkret begivenhed, som har startet deres kriminelle løbebane. For 17-årige Jamal er det tydeligt, at der er en sammenhæng mellem hans forældres skilsmisse og hans kriminalitet. Jamal var 10 år, da de blev skilt:

”Før de blev skilt, var jeg en artig dreng. Jeg spillede fodbold og gik i skole hver dag. Da de blev skilt, kom jeg ikke i skole, stoppede til fodbold, begyndte at ryge og fik nye venner. Så lavede jeg kriminalitet, og så havnede jeg her.”

Hvor tidligt og hvor hurtigt, der sættes

ind, er essentielt for, om hjælpen har en funktion, understreger flere unge. Det kan nemlig hurtigt være for sent. For Kerem på 17 år var skaden sket, selvom hans far forsøgte at få ham på ret køl:

”Da min far så, at jeg var på vej den forkerte vej, gjorde han meget for mig. Han har prøvet at se, om jeg ville på efterskole, og han sendte mig også på ferie for at komme lidt væk. Men det er det, jeg siger, det hjælper ikke. Jeg tror, det havde været noget helt andet, hvis jeg var yngre. Lad os sige jeg var fem-syv år, og jeg skulle flytte et eller andet sted og få en ny omgangskreds. Så havde det været meget lettere.”

Også 17-årige Asgers forældre har gjort, hvad de kunne, synes han. Men de har ikke kunnet hamle op med det netværk, han fik uden for hjemmet. Det har ledt til kriminalitet, et forbrug af stoffer og dermed også tab af nogle gode fremtidsmuligheder, mener han:

”Jeg har jo nogle kanon forældre, der altid har været der for mig. Og det er simpelthen bare, fordi jeg har hængt ud i de forkerte kredse, at jeg er endt sådan her. Det er jo også første gang, jeg nogensinde har noget med politiet at gøre. Men vi boede i et kvarter, hvor kriminalitet er meget udbredt, og det har påvirket mig.

Og så har jeg taget nogle stoffer og sådan lidt. Jeg ved, at med tiden er min realitetssans, tror jeg, jeg vil kalde det, sådan faldet. Jeg havde en strålende fremtid inden for fodbold og ungdomskontrakt i en fodboldklub. Og så lige pludselig en dag valgte jeg sgu, at det gad jeg ikke mere. Så gik det sgu ned ad bakke derfra.”

Flere unge synes, deres forældre har gjort, hvad de kunne for at være gode forældre og få dem væk fra kriminalitet. Men Isam på 17 år tror slet ikke, at forældre kan gøre noget, hvis den unge først er blevet en del af et kriminelt miljø:

”Jeg mener slet ikke, det har noget med opdragelse at gøre for mit vedkommende. Og faktisk for mange andres vedkommende. For jeg kender godt deres familie, og de kommer fra en god familie. Jeg tror mere, det er det med, at man er sammen med omgangskredsen, som er skyld i det.”

Den enkeltes ansvar er også vigtig for 15-årige Sebastian, når han skal beskrive, hvilken betydning hans barndom har haft i forhold til, at han er frihedsberøvet. På trods af vanskelige opvækstvilkår, mener han, at han har kunnet træffe andre valg, end dem han traf:

”Der kan være nogle ting i barndommen, der har fået mig til at tage nogle andre veje, end normale børn i et beskyttet miljø måske ville have taget. Men i bund og grund er det jo mig, der vælger, hvad jeg vil, og hvad jeg gør.”

DE UNGES KONTAKT MED KOMMUNEN

De fleste af de unge har på et tidspunkt været i kontakt med det sociale system. Nogle har haft kontakt med kommunen som ganske små, mens andre først har været det som teenagere. En del af de unge har ikke oplevet at få den hjælp fra

kommunen, de har haft brug for, og som de i nogle tilfælde direkte har bedt om.

Nicklas på 17 år fortæller, at han har forsøgt at bede om hjælp, men at der ikke blev lagt mærke til hans behov, før det gik galt. Det har haft negative konsekvenser for den måde, han opfatter det sociale system på:

”Jeg har haft ringet til kommunen og bedt om hjælp, men det skete der ikke rigtigt noget ved. Det har jeg også haft gjort senere hen, mens jeg har været på opholdssted. Det, jeg sådan på en måde har lært, er, at hvis du vil have hjælp, så skal du gå ud og lave noget kriminalitet. Så får du hjælp. Så gider de at lytte.”

David på 17 år fik sin første sagsbehandler som 10-årig og har også en oplevelse af ikke at have fået den støtte, han har bedt om i forbindelse med sit stofmisbrug. Han mener, at hurtigere hjælp fra kommunen kunne have hjulpet ham, så han ikke var havnet på en sikret institution:

”Jeg sagde til min kommune, at jeg var stofmisbruger, og at jeg gerne ville have hjælp til at stoppe med stoffer. Men det gad de ikke. Jeg fik ikke nogen hjælp. Det skulle jeg selv sørge for. Jeg skulle have haft hjælp til at starte med. Det har jeg spurgt om i flere år.”

Flere af de unge fremhæver, at det er vigtigt, at man bruger tid på at matche dem med sagsbehandleren eller kontaktpersonen, hvis hjælpen skal nytte. Mirza, som er 17 år, har både oplevet, når det lykkes, og når det ikke lykkes, og han understreger, hvor stor betydning det kan have:

”Først fik jeg en kontaktperson fra kommunen, men hun var ikke god nok. Så fik de hjælp fra nogen udefra, der har nogle andre kontaktpersoner, der har

mere tid og kan lave flere ting. Så fik jeg så ham, jeg har nu. Og vi er ude og lave en masse ting og hygger os. Han kan hjælpe dig med det hele. Hvis du får den rigtige, kan det have indflydelse på, om du laver kriminalitet eller ej.”

17-årige Cahil har fået et negativt indtryk af kommunens sagsbehandlere, som han oplever har talt hen over hovedet på ham:

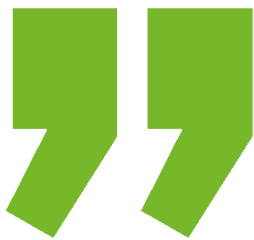
”Altså i København giver vi ikke en fuck for sagsbehandlere. De møder, jeg har haft med sagsbehandlere, var bare, fordi mine forældre tvang mig til at tage med op og snakke med hende. Det var bare som om, at det gik ind ad det ene øre og ud ad det andet. Du var pisseligeglad og ventede bare på, hvornår du kunne komme ud. Ja, hun snakkede rent faktisk bare til os. Vi havde ikke noget at skulle have sagt. Hun fortalte bare planen for os.”

For Zemar på 15 år resulterede sigtelsen i, at hans skole smed ham ud. Han er skuffet og vred på kommunen over, at de ikke kunne sørge for, at han ikke blev smidt ud af skolen. Det svigt, han har oplevet, har efterladt ham med en modvilje over for kommunen, som han ikke vil have noget at gøre med nu:

”Jeg har passet min skole. Men jeg blev smidt ud, fordi jeg blev sigtet. Så valgte skolen bare at smide mig ud. Kommunen skulle have støttet mig. Da de endelig var der, havde jeg ikke brug for dem. Jeg skal ikke bruge deres hjælp til noget.”

EN SVÆR SKOLEGANG

Det gælder for flere af de unge, at de har haft svært ved at fungere i almindelige skolerammer. Og en del af de unge har ikke oplevet, at der har været nogen, der har forsøgt at finde et tilbud, der matcher netop deres behov. Mahdi på 15 år for-

Da jeg blev tvangsfjernet hjemmefra, mistede jeg jo min familie. Så havde jeg ikke andet at miste. Så begyndte jeg bare med kriminalitet.

HAMZA

tæller, at han er blevet smidt ud af skolen fire gange, fordi han var meget urolig. Og de nye skoler har ikke været væsensforskellige fra de tidligere:

”Når vi havde undervisning, så sad man bare. Det kan jeg ikke, jeg er nødt til at bevæge mig, jeg er nødt til at gøre noget. Så jeg blev smidt ud af privatskolen, jeg fik rigtig mange chancer der. Og så blev jeg flyttet til en folkeskole, men der var der også hele tiden ballade.”

Overflytningen til en specialskole blev starten på et dårligt skoleforløb for Nadim på 16 år, hvor han blev flyttet flere gange fra specialskole til specialskole. Udover at han ikke fik noget fagligt ud af skolen, så oplevede han også, at miljøet var dårligt for ham:

”Jeg mente ikke selv, at jeg havde problemer med koncentrationen. Det havde jeg jo nok, men jeg mente ikke, at det var den rigtige måde at løse det på; at fjerne mig fuldstændigt fra klassen og flytte mig over på en eller anden useriøs skole. På de der specialskoler var der altid sådan nogle kriminelle typer. Så fik man ideer, og så lavede man noget dumt.”

Som en del af de andre unge har 17-årige Deniz kæmpet med mobning det meste af sin skoletid. Det har blandt andet resulteret i masser af fravær, en række skoleskift og et voldsomt knæk på selvtilliden. Da han endelig var klar til at starte på en frisk, få styr på sin skolegang og komme ud af kriminalitet, blev han afvist af skolesystemet:

”Jeg havde gået og planlagt det og sagt til mig selv: ’Det kan du godt, du kan godt’, og alle omkring mig støttede mig. Så jeg tænkte: ’Jeg tror på mig selv’. Jeg tog ned til skolen, men de sagde til mig: ’Du kan ikke gå her’. Fuck skolen, tænkte jeg for at være ærlig. Jeg følte mig svigtet

af systemet. De vendte ryggen til mig, da jeg virkelig havde brug for det, hvor jeg havde besluttet mig for at komme ud af kriminalitet. Lige dér røg min selvtillid fra ti til nul.”

Frihedsberøvelsen betyder også, at nogle af de unges planer for fremtiden ryger i vasken eller ændres. Wasim på 16 år har hidtil klaret sig godt i skolen, og han ærgrer sig over at være blevet frihedsberøvet:

”Jeg har haft en almindelig skole, jeg har altid været god i skolen. På mit afgangsbevis fra 9. klasse er der kun 12-taller og 10-taller. Det er det, der irriterer mig. Jeg har knoklet hele mit liv, og så ender jeg lige her.”

HVAD KUNNE HAVE VÆRET ANDERLEDES?

Der er mange forskellige ting, som i de unges øjne har betydning for, hvorfor de er blevet frihedsberøvede. Frederik på 17 år er klar over, at han har et voldsomt temperament, og det har blandt andet betydet, at han er røget ind og ud af detentionen. Han knytter selv de voldsomme udbrud sammen med, at han ikke havde det godt. Og de mange ture i detentionen har ikke hjulpet ham til at håndtere eller forandre sin situation. Han mener, at nogen burde have hjulpet ham og handlet anderledes:

”Jeg har været alt for udadreagerende, for voldsom. Jeg tror, jeg var stresset over alt det, jeg gik og foretog mig dengang, og så havde jeg også en kæreste, der var alt for mange problemer med, som boede hjemme hos mig faktisk.”

Til spørgsmålet om, hvad der kunne have hjulpet ham, svarer Frederik: ”De skulle i hvert fald have gjort noget andet end bare at køre mig i detentionen hver gang. Det lærer man ikke meget af.”

SAMMENHÆNG MELLE ANBRINGELSER OG KRIMINALITET

20 ud af 53 af de unge i Børnerådets undersøgelse har tidligere i deres liv være anbragt uden for hjemmet.

Undersøgelser fra SFI viser, at man som tidligere anbragt har 12-14 procentpoint større sandsynlighed for at have fået mindst én dom som 24-årig sammenlignet med en kontrolgruppe.

Kilde: Tidligere anbragte som unge voksne, SFI

Det er vigtigt for de unge, at:

- personalet, sagsbehandlere og andre fagfolk interesserer sig for de unges baggrund og livshistorie
- personalet, sagsbehandlere og andre fagfolk anerkender, at der ofte er en sammenhæng mellem svigt i de unges opvækst og den kriminalitet, de har begået
- der er øje for, at omgangskredsen har stor betydning for, om man havner i kriminalitet, og om man falder tilbage efter frihedsberøvelsen
- sagsbehandleren i kommunen holder fast og ikke opgiver dem, hvis de er på vej ud i kriminalitet
- undervisningen tilrettelægges med øje for, at de unge ofte har oplevet en svær skolegang
- deres erfaringer bliver brugt til at sætte tidligt ind over for andre unge, som er på vej ud i kriminalitet.

17-årige Bilal har en oplevelse af, at hans barndom kunne have set anderledes ud, hvis kommunen ikke havde fjernet ham fra hjemmet og anbragt ham på et opholdssted. Han synes aldrig rigtigt, at han har fået en ordentlig forklaring på, hvorfor det skulle være godt for ham:

”Jeg var faktisk en god dreng engang, der spillede fodbold. De skulle bare lade være med at fjerne mig hjemmefra. Jeg havde ikke begået noget kriminalitet. Og så kom jeg på opholdssted. På opholdsstedet begyndte jeg at ryge smøger og hash. Opholdsstedet ødelægger én fuldstændig. Hvis jeg ikke havde været på opholdssted, så havde jeg ikke været i fængsel. Jeg har ikke fået nogen forklaring. Eller jo, deres forklaring var vist, at fordi min bror lavede meget kriminalitet,

så var de bange for, at jeg også gjorde det. Men jeg havde ikke lavet noget endnu, hvorfor skulle man så straffe mig?”

15-årige Hamza mener ligesom Bilal, at det var en fejl, at kommunen fjernede ham fra hjemmet. For ham resulterede det i en ligegyldighed over for tilværelsen:

”Da jeg blev tvangsfjernet hjemmefra, mistede jeg jo min familie. Så havde jeg ikke andet at miste. Så begyndte jeg bare med kriminalitet. Før det gik jeg i skole og var en normal dreng. Bare fordi min far er kommet ind og sidde, så kan min mor jo stadigvæk godt passe mig.”

Nicklas på 17 år ville derimod gerne have været anbragt hos en plejefamilie. Han har gode erfaringer med at være i aflastning, og han mener, at en plejefamilie kunne have gjort en stor forskel for ham:

”En plejefamilie. Det er en ting, jeg altid har ønsket mig, siden jeg var helt lille. Jeg begyndte at komme i sådan noget aflastningsfamilie på et tidspunkt sammen med mine søskende, fordi vores forældre var handicappede. Derfor fik vi så lov til at få sådan én, så vi bedre kunne udvikle os.” ■

Før de blev skilt, var jeg en artig dreng. Jeg spillede fodbold og gik i skole hver dag. Da de blev skilt, kom jeg ikke i skole, stoppede til fodbold, begyndte at ryge og fik nye venner. Så lavede jeg kriminalitet, og så havnede jeg her.

JAMAL

BØRNERÅDET MENER

– OM DE UNGES FORTID OG OPVÆKST

HVIS MAN SKAL HJÆLPE børn og unge, der er kriminalitetstruede, er det vigtigt med en hurtig og tidlig indsats. Det mener de unge i Børnerådets undersøgelse, der også fortæller, at deres egen fortid og opvækst har haft betydning for, at de er endt som frihedsberøvede. Flere fortæller, at de på forskellig vis har forsøgt at få hjælp og støtte, men at hverken familien, skolen eller kommunen kunne hjælpe dem i en grad, så de ikke havnede i kriminalitet.

BEHOV FOR SÆRLIG STØTTE TIL FAMILIER MED ANDEN ETNISK BAGGRUND END DANSK

Unge med anden etnisk baggrund end dansk er overrepræsenterede i de sikrede institutioner og ungeafdelinger i fængsler, og næsten halvdelen af de frihedsberøvede unge i undersøgelsen har en anden etnisk baggrund end dansk. Det peger på, at der er en integrationsproblematik forbundet med at ende i kriminalitet. Børnerådet mener, der fra kommunernes side bør være et særligt fokus på og en særlig indsats for den gruppe af unge, fx i form af sociale indsatser målrettet familierne med henblik på kriminalitetsforebyggelse. Forskning og erfaringsudveksling kommunerne imellem er ligeledes helt centralt for at modvirke en udvikling, hvor flere unge med anden etnisk baggrund end dansk bliver marginaliserede og ender i kriminalitet.

SKÆRPET FOKUS PÅ BØRNS TRIVSEL I DAGTILBUD OG SKOLE

Flere af de unge fortæller om institutions- og skoleforløb med mobning og dårlig trivsel, hvor de er blevet overset eller negli-

geret. Mange fortæller også om dårlige faglige oplevelser i skolen, hvor de har haft en følelse af ikke at slå til og være gode nok. Børnerådet mener, der er brug for større opmærksomhed på såvel de børn, der adfærdsmæssigt skiller sig ud fra andre børn i dagtilbud, som på børn hvis familiemæssige forhold giver anledning til bekymring. En forudsætning for dette er, at der blandt fagpersonalet i dagtilbud og skole er mere viden og bedre kompetencer i forhold til de forskelligartede udfordringer, det enkelte barn står med, men også i forhold til at tilrettelægge den rigtige indsats for familien som helhed. Samtidig mener Børnerådet, at fagfolk omkring børn og unge i almindelighed bør have fokus på, at udsathed, marginalisering og sociale problemer i sig selv er risikofaktorer i forhold til kriminalitet, ligesom de skal have kendskab til de kendte beskyttelsesfaktorer, da de kan være retningsangivende for det forebyggende arbejde. Derfor bør der også være langt større fokus på det forebyggende samarbejde sektorerne imellem, fx i forhold til skole eller anbringelsessted, så man undgår, at børn bliver glemt eller overset i systemet.

Flere af de unge fortæller om at blive mobbet eller selv at have mobbet andre i skolen. Vi ved, at mobning øger risikoen for kriminalitet, derfor er mobbeindsatsen i skolen – også set i relation til kriminalitet – fortsat en meget væsentlig dagsorden, der fordrer et vedholdende fokus. Det kræver blandt andet veluddannet personale og målrettede skoletilbud, der kan imødekomme børnenes behov, og som inddrager børnene, når der

skal iværksættes tilbud og foranstaltninger. Men Børnerådet mener også, at det kræver lovgivning, der forpligter skolerne til at sætte effektivt ind over for mobning.

De unge giver udtryk for, at frihedsberøvelsen kan bruges til at rette op på nogle af de negative erfaringer, mange af dem har med sig fra deres skolegang. Personalet på de sikrede institutioner og ungeafdelinger i fængsler har en mulighed for at give de unge en positiv oplevelse med skolegang, blandt andet gennem mere individuelt tilrettelagt undervisning i samarbejde med den unge. Den mulighed bør i endnu højere grad gribes, så de unge kan blive styrket både i faglig henseende og i forhold til deres selvtillid i forbindelse med skolegang og uddannelse.

HJÆLP OG STØTTE FRA KOMMUNEN

Langt de fleste af de unge frihedsberøvede har på et tidspunkt i deres liv været i kontakt med kommunen – alligevel er tingene gået galt for dem. Flere af de unge fortæller også, at de har bedt om hjælp, men ikke fået den. De føler sig svigtede, og nogle har helt mistet tilliden til det sociale system.

Det er kommunen, der bærer ansvaret for at gribe ind med de rette foranstaltninger og indsatser, når et barn, en ung eller en familie udviser tegn på at have brug for hjælp – eller direkte beder om den. Ud fra de unges historier at dømmes, skal de sociale forvaltninger blive endnu bedre til at handle på mistanker om mistrivsel. Flere af de unge mener selv, at en tidlig indsats kunne have

hjulpet dem, og derfor må kommunerne blive endnu bedre til at gribe tidligere ind og holde fast – også selvom de unge kan være modvillige over for hjælpen i starten.

INDDRAGELSE AF DE UNGE

Det er Børnerådets opfattelse, at kommunerne i langt højere grad må blive bedre til at inddrage børnene og de unge i deres egen sagsbehandling. De vil rigtigt gerne inddrages, og ofte har de også gode bud på, hvordan de kan hjælpes. Men inddragelse handler ikke kun om at give de unge en oplevelse af at være handlekraftige i deres eget liv. Erfaringer viser, at inddragelse også er med til at skabe bedre sagsforløb for den enkelte. I de tilfælde hvor man som myndighed vurderer, at det ikke er muligt at følge den unges ønske, skal der bruges tid og kræfter på at forklare situationen og bibeholde kontakten til den unge, så man gør alt for at sikre, at den unge opretholder tillid til, at systemet i fremtiden kan være en støtte og hjælp. ■

Jeg har haft ringet til kommunen og bedt om hjælp, men det skete der ikke rigtigt noget ved. Det har jeg også haft gjort senere hen, mens jeg har været på opholdssted. Det, jeg sådan på en måde har lært, er, at hvis du vil have hjælp, så skal du gå ud og lave noget kriminalitet. Så får du hjælp. Så gider de at lytte.

NICKLAS

Jeg har passet min skole. Men jeg blev smidt ud, fordi jeg blev sigtet. Så valgte skolen bare at smide mig ud. Kommunen skulle have støttet mig. Da de endelig var der, havde jeg ikke brug for dem. Jeg skal ikke bruge deres hjælp til noget.

ZEMAR

FREMTID OG DRØMME

**JEG VIL JO SELVFØLGELIG
GERNE HAVE
ET ORDENTLIGT LIV**

Drømmen om et liv uden kriminalitet fylder meget for de unge frihedsberøvede. Men hvis drømmen skal realiseres, er de fleste nødt til at have hjælp. Det kan enten være fra kommunen, fx i form af en kontaktperson eller hjælp til et miljøskift. Men det kan også være fra familien. Uanset hvor hjælpen kommer fra, er de unge meget opmærksomme på, at det kan være svært at ændre på gamle vaner.

SELVOM FREMTIDEN indimellem kan se håbløs ud for de unge frihedsberøvede, drømmer stort set alle om et andet liv. Deres drømme handler først og fremmest om at komme ud af kriminalitet, hvilket de tit forbinder med at få en uddannelse, stifte familie og leve et liv uden stoffer, alkohol og fester.

Enkelte unge har ingen ambitioner om at stoppe med at lave kriminalitet, men for de fleste opstår ønsket på et tidspunkt. For 16-årige Faisal skete det en aften, hvor han sad og så Station 2 i fjernsynet:

”Så gik det op for mig, at når jeg bliver ældre, så kan jeg ikke være inde og sidde, mens mine børn er udenfor jo. Og jeg kan ikke gå rundt og lave penge, mens jeg har børn. Så må jeg hellere finde mig et job og have et ordentligt liv, det er sådan, jeg tænker. Og så talte jeg med nogle af de ansatte her. Så når jeg kommer ud, så skal jeg ikke lave noget – 100% sikkert. Jeg har aldrig haft den tanke i hovedet før.”

VEJEN TIL FRIHED ER UDDANNELSE

Uddannelse er for langt størstedelen af de unge adgangsbilletten til et liv uden kriminalitet. Og Cahil på 17 år drømmer ikke bare om én uddannelse:

”Jeg skal starte på mureruddannelsen, og så skal jeg starte på HG efter det. Så regner jeg med at være færdig, når jeg er 25. Men jeg kunne faktisk godt tænke mig at læse jura. Og så blive jeg ved ikke lige hvad for en slags advokat, men bare en eller anden form for advokat, ik’?”

Det er ofte erhvervsuddannelserne, som de unge gerne vil tage. Enkelte unge har – som Cahil – ambitioner om en lang videregående uddannelse, og så er der flere unge, som drømmer om at bruge deres egne livserfaringer i arbejdet med utilpassede unge:

”Jeg er faktisk lige blevet færdig med 9. klasse. Jeg har taget både de skriftlige og de mundtlige prøver. Og så vil jeg gerne være pædagog sådan for unge på sikrede afdelinger, fordi jeg selv har en masse erfaring. Så jeg læser lidt pædagogisk praksis og teori og sådan. Jeg håber på at kunne komme ind som det, men jeg vil gerne være tømrer til at starte med. Og når jeg så bliver gammel nok og moden nok, så kan jeg tage pædagogseminariet,” fortæller Gustav, som er 17 år.

Vejen til uddannelse er dog ikke nødvendigvis snorlige for de unge. Flere af dem ved godt, at de har brug for hjælp og støtte, hvis de skal gøre sig forhåb-

ninger om at gennemføre uddannelsen. Jonathan, som er 17 år, har en aftale om et praktikforløb hos en maler, når han kommer ud, hvilket for ham er springbræt til en erhvervsuddannelse. Asger på 17 år var også på vej i lære, da han blev frihedsberøvet. Han håber, at aftalen om en læreplads kan blive aktuel igen, når han bliver løsladt:

”Jeg har gjort mig mange tanker om, hvordan mit liv skal se ud. Og jeg vil jo selvfølgelig gerne have et ordentligt liv. Jeg skulle jo have været startet i lære, men nu har han sagt, at vi kan se på det, når jeg kommer ud. Jeg starter nok i lære hos ham, når jeg kommer ud igen. Altså, han er jo ikke sikker på, at der er arbejde til den tid. Men han siger i hvert fald, at som det ser ud nu, så...”

Det er ikke alle unge, der har uddannelse øverst på ønskelisten. For Asif på 18 år, som har lov til at gå i skole, mens han er frihedsberøvet, er uddannelsen et skridt på vejen til målet:

”Altså lige nu så går jeg på HG, Handels-gymnasiet eller hvad det nu hedder. Og så har jeg bare tænkt mig at fuldføre det og så forhåbentligt blive udstationeret. Og så bare køre den videre, blive færdiguddannet og åbne en butik sammen

med mine brødre. Fordi min bror han har den samme uddannelse, han er bare færdig. Han venter bare på mig.”

Nogle få unge synes, at deres situation er så håbløs, at de har svært ved at se, at der er lys forude. Sådan er det for Hamza, som er 15 år:

”Jeg har haft mange drømme, men det har jeg ikke mere. Jeg har fået alt ud af mit hoved, efter jeg blev kriminel. Alt... Alle mine drømme, alle de ting jeg kunne. Altså, mine skoleting og dem jeg kunne før, har jeg fået ud af mit hoved. Det er ligesom, jeg er startet forfra, da jeg begyndte med at lave kriminalitet.”

MAN HAR SELV ET ANSVAR

Hvis man først er kommet ind på en kriminel løbebane, kan det være meget svært at komme ud igen. Det fortæller

flere af de unge i undersøgelsen. De er enige i, at der kan være brug for hjælp udefra, hvis det skal lykkes. Når de skal pege på, hvem der kan hjælpe dem, er det forskellige steder, de kigger hen. En hel del mener, at de selv er ansvarlige for at stoppe med at lave kriminalitet. 17-årige Zakir, der er frihedsberøvet for første gang, fortæller, at han ofte har hørt fra andre, at han skulle tage at stoppe. Men det var først, da han blev placeret på en sikret institution, at det gik op for ham, at der var noget om snakken:

”Kommunen. Mine forældre. Min familie. De har alle snakket med mig, men jeg gad aldrig høre efter dem. For det er ens egen vilje, om man vil gå den vej eller den anden. Man vælger det selv, og så fører det til et stoppested. Og for mig er det her mit stoppested.”

Omid på 17 år mener også, at man selv bærer et ansvar for at komme ud af kriminalitet, men det kan være svært at finde viljestyrken til det. Han sammenligner det med viljen til at træne:

”Du skal ikke sige for eksempel: ’Årh, jeg træner ikke i dag, men i morgen træner jeg’, og så ligger du i sengen. Du ved, du skal træne, men du orker ikke, og så sover du bare. Du skal sige til dig selv: ’Jeg skal træne’. Så gør du det også. Der er ikke noget, der hedder 90 eller 99 procent. Enten gør du det 100 procent, eller også gør du det ikke. Sådan er det. Ellers kommer du ikke frem.”

Selvom man har viljen til at stoppe selv, fortæller de unge, at det kan være godt at have venner eller familie, som kan støtte og bakke op. Flere unge nævner også kæresten som en hjælp, og 17-årige Mirza fortæller, at hans kæreste er god til at irrettesætte og formane ham om, hvad han må og ikke må. Hun har en god indflydelse på ham. Det oplever David på 17 år også, at hans kæreste har. Som han siger:

”Hun er sådan lidt magisk på en måde, kan man sige.”

KONTAKTPERSONEN ER EN HJÆLP

Hvis man er frihedsberøvet inden for det sociale system – altså på en sikret institution – har man forskellige muligheder for at få hjælp og støtte, når man bliver løsladt. Flere af de unge fortæller, at de har en ungdomssanktion knyttet til deres dom, hvilket betyder, at de har forskellige former for støtteforanstaltninger. En af mulighederne for hjælp er en kontaktperson – eller en mentor, som flere af de unge også taler om. Det er en attraktiv mulighed for de fleste.

Jonathan på 17 år er en af dem, der tid-

KONTAKTPERSON OG MENTORORDNING

Kommunen kan efter serviceloven iværksætte hjælp ved at udpege en fast kontaktperson for den unge.

En kontaktperson kan fungere som mentor for unge kriminelle og varetage en funktion som rollemodel og sparringspartner for den unge.

Mentoren skal fungere som en positiv rollemodel for den unge og støtte og vejlede den unge til fx at leve en tilværelse uden kriminalitet.

Kilde: Serviceloven og vejledning nr. 3 til serviceloven

UDSLUSNING

Kommunalbestyrelsen skal i forbindelse med løsladelse give unge under 18 år, der har afsonet frihedsstraf eller været varetægtsfængslet eller anbragt i varetægtsurrogat, et tilbud om udslusning. Tilbuddet om udslusning skal så vidt muligt etableres inden løsladelsen og have en varighed på mindst seks måneder efter løsladelsen. Tilbuddet skal som minimum have et omfang svarende til en kontaktperson.

Kilde: Serviceloven

Jeg har sagt til min kontaktperson, at jeg gerne vil have min egen lejlighed, når jeg kommer ud. Så jeg kan komme hurtigere videre.

FAISAL

ligere har haft en kontaktperson, og det var han rigtig glad for. Derfor har han store forventninger til den mentor, som han håber på at få, når han kommer ud:

”Jeg fik støttepersonen, mens jeg var inde at sidde første gang. Det var en, jeg havde kendskab til, fordi mange af mine venner også havde ham. Han var rigtig god. Nu, når jeg fylder 18, kan jeg få den der mentor. Så det er fint nok. Ham kan jeg bruge. 100 procent. Han kan hjælpe mig gennem nogle ting. Få meldt mig til uddannelse og sådan noget. Få meldt mig til nogle ting, som jeg ikke selv ville gøre normalt.”

17-årige Oskar har også haft en kontaktperson, som han var glad for, fordi han føler, hun investerede lidt ekstra i ham. Men han er alligevel ikke helt sikker på, at han selv ville være god nok til at se, hvornår han kunne bruge hendes hjælp:

”Hun har nok været den eneste inde fra kommunen, der sådan har forstået mig og kunnet snakke med mig. Hun er ikke min kontaktperson mere, men hun kommer alligevel på besøg en gang imellem, fordi vi har sådan et tæt forhold. Men jeg tror ikke, jeg i situationen ville tænke på hende. Altså, hvis jeg nu sidder med et brev og tænker: ’Nå fuck det’, og så smider jeg det videre. Så ville jeg ikke i situationen tænke, at hov, jeg skal lige ringe til min tidligere kontaktperson og høre, hvad det her brev går ud på.”

Selvom mange unge mener, at en kontaktperson er en god hjælp, er det dog ikke dem alle, der har gode oplevelser med ordningen. Cahil på 17 år fortæller, at tingene går meget langsomt med hans kontaktperson:

”Altså, jeg kan ikke se, hvad en kontaktperson skulle hjælpe, hvis jeg skal være helt ærlig. Jeg har haft kontaktpersoner,

hvor vi lige var ude og spise og snakke lidt om det samme lort, som vi snakkede om i sidste uge: ’Nå, hvordan går det? Hvad skal du lave? Hvad har du tænkt dig? Skal vi starte på Fitness?’ Jeg kom jo ikke nogen steder. Han sagde: ’Hey, vi skal starte i et fitnesscenter’. Jeg sagde bare: ’Ja, det i orden’. Jeg vidste godt, at det aldrig ville blive til noget. Men så gik jeg selv ned og startede!”

Tillid og tilgængelighed er nøgleord for de unge, når de skal sætte ord på, hvad der er vigtigt ved en kontaktperson. Victor på 17 år har før oplevet kontaktpersoner fra kommunen, som han aldrig fik tillid til – måske fordi han ikke kunne få fat i dem. Men på den sikrede institution har han mødt to voksne, han stoler på:

”Når jeg ringede til ham, så tog han enten ikke telefonen, eller også havde han ikke tid til at snakke. Og hvis jeg ringede til ham, og jeg endelig fik fat i ham og sagde, at jeg virkelig havde brug for at snakke med ham, for eksempel om afpresning og så videre, så var det sådan lidt: ’Jeg har ikke tid før næste uge’. Men de voksne her, dem stoler jeg utrolig meget på. Hvilket ikke giver nogen mening. Men altså de har tilbudt mig, når jeg engang kommer ud, hvis jeg begynder at få problemer igen, er jeg velkommen til bare at ringe op og så videre.”

HJÆLP OG STØTTE FRA KOMMUNEN

Det kommunale system er altså langt fra ukendt for de unge frihedsberøvede. De har ofte en lang historie bag sig med kommunal indgriben af den ene eller andet art. Mange af de unge føler, at kommunen har svigtet dem undervejs, eller at kommunen har givet op. Derfor kan det være svært at sætte sin lid til, at kommunen skal hjælpe, når de kommer ud.

Isam, som er 17 år, har tidligere oplevet efter et ophold på en sikret institution, at kommunen ikke ville hjælpe ham videre:

”Jeg kan huske på et tidspunkt, hvor jeg gik ind på kommunen for at snakke med dem. Jeg var lige kommet ud af en sikret institution, og jeg skulle i gang med skole og noget beskæftigelse, så jeg gik selv ind på kommunen og sagde: ’Det går ikke. Jeg skal til og i gang, og jeg håber, I kan hjælpe mig’. Og så sagde hun, at det kan vi ikke. Vi har ikke noget til rådighed for dig. Vi har ikke flere ressourcer til at hjælpe dig. Så tænker jeg bare: ’Okay’. Så sagde jeg, at jeg bare går ud og laver et eller andet, og så sagde hun: ’Det kan du bare gøre. Vi kan ikke hjælpe dig mere’. Så et par dage efter gik jeg ud og lavede noget lort, og så kom jeg ind igen og tilbage til det gamle lort.”

Når man fylder 18 år, har man mulighed for at få tilbudt efterværn fra kommunen som en støtte til at begynde voksenlivet. Det er kommunen, der vurderer, om den unge skal have efterværn, og selvom Victor meget gerne ville have det, fordi han har nogle psykiske problemer, er det alligevel op til hans sagsbehandler at vurdere behovet:

”Jeg har sagt til min sagsbehandler flere gange, at jeg meget gerne vil have efterværn. Fordi jeg føler mig ikke klar til at stå alene. Og hun har sagt: ’Jamen det er fint nok, det får du også bare’. Og så for en uges tid siden, der fik jeg brev om, at de havde afslået efterværn. Jeg ved virkelig ikke hvorfor, men hvis jeg skal sige det, som jeg selv tænker, så tror jeg, det er fordi, min sagsbehandler virkelig ikke kan lide mig. Fordi hvis hun siger ja til efterværn, så er det jo, op til jeg er enogtyve.”

Isam har også haft en oplevelse af, at

Jeg synes, det er meget vigtigt det der med at komme på udgang. Man kan jo aldrig blive en del af samfundet, hvis man bare lige pludselig kommer derud.

JEPPE

EFTERVÆRN

Efterværn er et tilbud til unge, der indtil det 18. år har haft en fast kontaktperson, samt unge, der har været anbragt uden for hjemmet med eller uden samtykke umiddelbart inden det fyldte 18. år. Formålet med efterværn er at bidrage til, at den unge får en bedre overgang til en selvstændig voksentilværelse.

Kilde: Socialstyrelsens vidensportal

hans kommune ikke ville hjælpe ham på grund af hans fortid. Men han tog sagen i egen hånd og klagede:

”Jeg vil gerne have en mentor gennem kommunen, men min kommune vil ikke samarbejde med mig på grund af nogle dårlige erfaringer, de har haft med mig og sådan noget. Så klagede jeg til Ankestyrelsen, for jeg tænkte, at så er jeg jo på røven, hvis jeg slet ikke kan få hjælp af kommunen. Det kan godt være, at jeg har været lidt af en bandit en gang imellem, men det skal jo ikke gå ud over mig i fremtiden.”

De unge er meget opmærksomme på, at den hjælp, de kan få fra kommunen, er vigtig for dem, hvis de vil videre i deres liv efter en frihedsberøvelse. Og mange fortæller, at det kan være svært at få systemerne til at samarbejde eller tage over efter hinanden, når man bliver løsladt. 17-årige Jeppe mener, at man derfor i sidste ende er afhængig af hjælp fra andre, fx familien:

”Man bliver nok nødt til at holde sig meget til sin familie. Det virker bare som om, at der ikke er nok folk til at tage sig af en, når man er færdig med systemet. De dømmes ligesom, at nu er du klar til at komme videre. Så bliver man nødt til at finde nogen, der kan hjælpe en, mens man kommer på fode igen. I mit tilfælde vil det nok være min familie, og jeg ved ikke, om der er nogen andre, der ville være nemmere at søge hjælp hos, nogle venner eller en eller anden organisation af en eller anden art.”

For Jeppe er løsladelsen en lidt uoverskuelig ting, blandt andet fordi han er usikker på, hvad der skal ske og mangler information om sine muligheder. Han mener, det er vigtigt, man er forberedt, og en af måderne, det kan ske på, er ved

at sikre, at man har udgang nogen tid inden løsladelsen:

”Jeg synes, det er meget vigtigt det der med at komme på udgang. Man kan jo aldrig blive en del af samfundet, hvis man bare lige pludselig kommer derud. Det virker i hvert fald så abstrakt at skulle tænke på, at man pludselig skal ud i samfundet.”

TILBAGE I DET DÅRLIGE SELSKAB

Selvom der både er vilje hos de unge og hjælp fra kommunen, er det ikke altid helt så lige til at starte på en frisk, når man bliver løsladt. Mange fortæller, at deres omgangskreds er med til at fastholde dem i kriminaliteten, så hvis man for alvor skal bryde den onde cirkel, er man nødt til at komme væk fra vennerne:

”Kriminalitet er jo noget, der er i miljøer. Altså, det miljø jeg kommer fra, der er rigtig meget af den slags. Og der er meget med stoffer og hash og så videre. Hvis jeg ryger direkte tilbage i det miljø, så kommer jeg ikke ud af kriminalitet. Men det er pissehamrende svært. Fordi jeg vil ikke kunne rende rundt, der hvor jeg kommer fra blandt mine tidligere venner og bare lade som om, at dem kender jeg ikke. Det kan jeg ikke,” fortæller Victor, som er 17 år.

17-årige Omid er også overbevist om, at han er nødt til at starte helt forfra et nyt sted, hvis det virkelig skal lykkes for ham at komme ud af den kriminelle løbebane:

”Når du kommer til et nyt sted, så kan du starte fra en ny begyndelse. Hvis du flytter, kan du passe din skole, passe dine ting, passe dit arbejde, tage hjem, fodbold, det ene og det andet. Du får ikke kriminelle venner, hvis du ikke selv opsøger dem. Så kan du kigge på dine nye klassekammerater og sige: ’Det her

er mine venner'. Så kommer du hjem og kigger på miljøet. Kigger på ghettoen og så siger du: 'Det er ikke mine venner'. Du kan godt sige, at de er mine venner, men det er også mit fængsel. Det kan du også sige."

For mange kan forældrene virke som en tryk havn, men Faisal, som er 16 år, har indset, at det ikke nytter noget, at han kommer tilbage og bo hos sin mor. For det er lig med dårligt selskab. Derfor håber han, at kommunen kan hjælpe ham væk fra det dårlige miljø:

"Jeg har sagt til min kontaktperson, at jeg gerne vil have min egen lejlighed, når jeg kommer ud. Så jeg kan komme hurtigere videre. Det nytter ikke så meget, at jeg bor hos min mor, for hvis jeg ender hos min mor, så vil jeg bare gå ud sammen med venner og så videre, så det vil ikke være den store hjælp. Men hvis jeg nu bor for mig selv, så vil min sagsbehandler eller kontaktperson besøge mig, og så vil jeg komme lige så stille og roligt op derfra."

Mange af de unge har kendt deres venner uden for institutionerne siden børnehaven, og derfor kan det være meget svært at bryde med dem. Samir på 17 år fortæller, at en af de helt store risikofaktorer for at falde tilbage i de gamle vaner, når man kommer ud, er, hvis man er medlem af en bande. Eller som 17-årige Cahil fortæller, hvis man 'bare er en hund' i det kriminelle hierarki. Gustav på 17 år mener, at andre synes, man viser svaghed, hvis man indrømmer, at man gerne vil ud. Det er Victor enig i:

"Hvor tit finder man nogen i det miljø, som gerne vil indrømme det? Det er ikke særlig tit! Når man sidder der i flokken på en femten-tyve stykker og sidder og blæser nogle stoffer, så er der altså ikke

lige en eller anden, der lige pludselig rejser sig op og siger: 'Ved du hvad, jeg gider faktisk ikke blæse stoffer mere'. Det er der jo ikke nogen, der vil indrømme."

Selvom det kan være svært at sige fra, er der alligevel en del af de unge, der har forsøgt sig. 17-årige Jonathan har måtte sige farvel til sin kriminelle omgangskreds, hvilket har resulteret i, at han nu føler, at han står uden venner. Zakir på 17 år har endnu ikke stået i situationen, men han har en tro på, at det godt kan lade sig gøre for ham at sige fra og samtidig bevare venskaberne:

"Når jeg kommer ud herfra, så vil jeg tage skolen seriøst. Så vil jeg ikke lave det, jeg har lavet før – jeg vil væk fra det. Så må jeg snakke med mine venner på en ordentlig måde og sige: 'Enten går I med mig på den vej, eller også går jeg den vej alene, og så går jeg også væk fra jeres vej'. Selvfølgelig kan du godt snakke med dem. Men ligeså snart de skal lave lort i den, eller de er i gang med at lave noget, så må du trække dig og sige: 'Du ved godt, hvad jeg har oplevet? Jeg har været inde og sidde, og jeg gider ikke opleve det samme'."

Men det er ikke kun vennerne, det kan være svært at sige nej til. 17-årige Nicklas fortæller også, at de vaner, man tillægger sig, når man er kriminel og fx har mange penge mellem hænderne, kan være svære at vinke farvel til:

"Altså, jeg går rundt hver dag og har lyst til at gå ud og så lave et eller andet, for så render jeg rundt med en hel masse penge på lommen. Jeg har levet rigtig godt. Og der er en ting, man altid kommer til at savne, tror jeg. Hvis man først har prøvet at have mange penge ved kun at arbejde i en halvanden time måske, max, og så rende rundt med over

halvtreds tusind på dig, som du bare kan bruge på lige det, du vil."

EN HJÆLP VIDERE I LIVET

Uanset hvor svær de unge synes, deres frihedsberøvelse kan være, så er der også flere, som siger, at de tager noget godt med sig, når de bliver løsladt. 17-årige Felix er en af dem, der oplever, at der er sket en stor forandring med ham. Han har fået det bedre psykisk, og så er han også blevet bedre til at tale om sine følelser:

"Efter jeg har været her, er jeg blevet hjulpet meget med problemer, jeg havde svært ved før. Jeg havde svært ved at tale om mine følelser. Det har jeg det bedre med nu, fordi jeg har fået hjælp. Når jeg kommer ud herfra, så vil jeg tage alt det gode med, jeg har herfra. Såsom at jeg kan snakke om mine følelser."

Cahil på 17 år fortæller også, at han er begyndt at tænke sig mere om, inden han handler, end han gjorde, før han blev frihedsberøvet. Det har han blandt andet lært gennem et anger management-program:

"Nu har jeg lært, hvordan jeg kan håndtere det, hvis der er en, der provokerer mig. Før i tiden kunne jeg finde på at trampe på en person, hvis han lå nede på jorden. Bare blive ved og ved. Selvom han græd, og han råbte efter sin mor, og jeg kunne se, at han blødte, du ved, så kunne jeg bare blive ved. Vi havde ikke nogen følelser dengang. Jeg ved ikke, hvad det var. Vi røg også meget hash, så man tænker ikke rigtig over tingene. Men nu, hvor jeg er flyttet væk fra miljøet og har fået det der anger management, så er jeg begyndt at se andre synspunkter. Jeg har lært mig selv bedre at kende. Jeg har lært, at der er andre muligheder."

Nu har jeg lært, hvordan jeg kan håndtere det, hvis der er en, der provokerer mig.

CAHIL

Det er vigtigt for de unge, at:

- de får klarhed over, hvad der skal ske efter frihedsberøvelsen, og hvilke muligheder de har for hjælp og støtte
- de motiveres til at tage ansvar for at stoppe med kriminalitet
- de får støtte og opbakning fra familie, venner og kæreste til at komme ud af kriminalitet
- få en kontaktperson eller mentor, som de har et godt forhold til
- få hjælp og støtte til at gennemføre en uddannelse
- de får hjælp og støtte, hvis de ønsker det, til at flytte væk fra det miljø, de kommer fra, når de bliver løsladt
- personalet, sagsbehandlere og andre fagfolk forstår, at det er svært at ændre vaner og økonomisk levestandard, hvilket gør det svært at komme ud af kriminalitet.

SCREENING

Kommunalbestyrelsen skal sikre, at alle børn og unge på sikrede institutioner tilbydes screening med henblik på at afdække psykiatriske problemer. Screeningen forudsætter samtykke fra forældremyndighedsindehaver og fra unge, der er fyldt 15 år.

Kilde: Serviceloven

Flere af de unge fremhæver, at de er blevet bedre til at indgå i sociale relationer. Philip på 17 år fortæller, at han har lært, at han skal sige til og fra og fx bede om hjælp, hvis tingene er for svære. Og 16-årige Johan mener, at han er blevet mere moden af at være frihedsberøvet:

”Jeg har fået et lidt større indblik i, hvad livet egentlig byder på end bare venner og fester. Man bliver lidt mere bevidst om, hvad livet handler om. Det handler ikke bare om pjat og sjov og ballade og skabe sig åndssvag og være uvenner. Det handler mere bare om, at du lever kun én gang, og lige nu bruger jeg et stort stykke af mit liv – det gør meget i teenageårene.”

Der er dog andre unge, der føler, at de ikke lærer noget af at være frihedsberøvede. En af dem er Omran, som er 16 år: ”Jeg tror ikke, at dem, der er her nu, ændrer sig, efter at de har været her. Medmindre man er ny i det kriminelle miljø og lige pludselig kommer herind. Og så får man en dårlig oplevelse herinde, og så tænker man selvfølgelig: ’Jeg skal holde mig væk fra det miljø, jo’. Men hvis man er vant til det, så tror jeg sgu ikke, man lærer noget. Jeg har i hvert fald ikke lært noget af at være herinde.” ■

BØRNERÅDET MENER

– OM FREMTID OG DRØMME

DE UNGES VILJE til forandring er stor, mens de er frihedsberøvede og væk fra det miljø, der er med til at fastholde dem på en kriminel løbebane. Flere af de unge, der er frihedsberøvede over en længere periode, fremhæver, at det er længden på deres frihedsberøvelse, der for alvor har fået dem til at reflektere over deres muligheder for forandring. Derfor er det også Børnerådets holdning, at frihedsberøvelse kan have sin berettigelse, så længe den er tænkt ind i et udviklingsperspektiv, hvor der bliver sat ind med motiverende pædagogisk og psykologisk hjælp og støtte.

VIDERE FRA FRIHEDSBERØVELSEN

En stor del af de unge er frihedsberøvede i ganske kort tid, hvilket kan gøre det svært at sætte behandlingsforløb i gang, der strækker sig over længere tid. Det er dog Børnerådets holdning, at tidsperspektivet ikke må være begrænsende for, hvilke pædagogiske indsatser og psykologisk behandling, den unge bliver tilbudt. Fængslerne og institutionerne er nødt til i samarbejde med den unges bopælskommune at tilrettelægge ambitiøse forløb, der rækker ud over frihedsberøvelsen.

Når tiden nærmer sig for løsladelsen, er der flere af de unge, der fortæller, at de er usikre på, hvad der skal ske med dem. Flere er fx bekymrede for at komme tilbage til det 'gamle miljø' og også bekymrede for, hvordan de skal få en dagligdag til at fungere. Der er stor forskel på, hvordan der ifølge lovgivningen skal følges op på de unge, når de bliver løsladt, alt efter om de er frihedsberøvede i det sociale system eller i Kriminalforsorgen. Det er Børnerådets holdning, at der i det strafferetslige

system bør være mere fokus på hjælp og støtte til den unge. Ydermere mener Børnerådet, det bør sikres, at den unge i god tid inden løsladelsen har klarhed over, hvad der skal ske, blandt andet ved at kende planen for udslusning. Planen skal udarbejdes sammen med den unge og i samarbejde med både personalet, hvor den unge er frihedsberøvet, og kommunen. Her skal fx indgå procedurer for, hvordan initiativer, der er sat i værk under frihedsberøvelsen, fx psykologisk bistand, misbrugsbehandling eller udviklingsprogrammer, bliver videreført, når den unge bliver løsladt. Der bør også indgå en plan for uddannelses- eller praktikforløb, samt hvordan den unge kan få hjælp fra en mentor eller en kontaktperson.

Børnerådet mener også, at der fra kommunens side skal være fokus på, hvordan sociale indsatser, handleplaner og skoleforløb bliver fastholdt, mens de unge er frihedsberøvede. Flere af de unge fortæller, at de planer, de havde for deres uddannelse eller arbejde, falder til jorden på grund af en frihedsberøvelse.

KOMMUNENS STØTTE

Uanset vilkårene for den unges frihedsberøvelse er det vigtigt, at kommunen følger den unge i hele forløbet. Flere af de unge har tidligere i deres liv oplevet, at kommunen har givet op over for dem, og derfor er der for nogle meget lidt tiltro til, at kommunen kan eller vil hjælpe. Der hvor hjælpen fra kommunen er lykkedes, har det ofte handlet om personlige relationer, fx til en kontaktperson eller en sagsbehandler, der ville noget på den unges vegne. Det får Børnerådet til igen

at understrege, hvor vigtigt det er for sagsbehandleren at holde fast og afsøge alle muligheder for hjælp og støtte til de unge, men også hvor vigtigt det er med personlige relationer og det, at der er en, som tror på dem.

Mange af de unge drømmer om et liv uden kriminalitet og utrygge livssituationer, og mange er fast besluttede på, at der skal ske forandringer. Tanken om at skulle tilbage til et kriminelt miljø er meget utryk for nogle, mens andre er bekymrede for, hvordan det vil være at vende tilbage til familien og vennerne. Når en ung skal løslades, mener Børnerådet, det er vigtigt, at kommunen tager stilling til, om der er brug for et miljøskift for den unge. Hvis den unge selv efterspørger det, mener Børnerådet, det bør være muligt for kommunen at give hjælp og støtte, så den unge får mulighed for at starte forfra et andet sted, på en ny uddannelse eller i en ny læreplads. Hvis den unge vil blive i sit miljø, men vælger at bryde kontakten med venner eller familie, er det vigtigt, at kommunen hjælper den unge med at fastholde denne beslutning. ■

Når jeg kommer ud herfra, så vil jeg tage skolen seriøst. Så vil jeg ikke lave det, jeg har lavet før – jeg vil væk fra det. Så må jeg snakke med mine venner på en ordentlig måde og sige: 'Enten går I med mig på den vej, eller også går jeg den vej alene, og så går jeg også væk fra jeres vej.'

ZAKIR

Handwritten notes on a white piece of paper, including some numbers and symbols.

Procentregning

Omsætningsprocenten er 12%. Med 1 måned kan man sælge 1000 kr. af 1000 kr.
40 g ud af 100 g af 1000 kr. af 1000 kr.
1200 kr. ud af 1000 kr. af 1000 kr.
11 ud af 100

Emne	%	kr.
Skat	54	
Højeste	28	
Transaktion	12	
Moms	3	
A...		

TANKER OM STRAF OG FRIHEDSBERØVELSE

**MAN KOMMER TIL AT
SAVNE DE DER SMÅ
LATTERLIGE TING.
SOM BARE AT STÅ I KØ**

Flere af de unge oplever, at det tager hårdt på dem at være frihedsberøvet, og nogle mener, at de direkte tager skade. De fleste af de unge er enige i, at der skal mere til end straf, hvis de skal hjælpes ud af kriminalitet. Men flere er også enige i, at frihedsberøvelse kan virke – bare det ikke står alene.

MANGE AF DE frihedsberøvede unge, Børnerådet har talt med, siger, at de er blevet mere bevidste om de små ting i dagligdagen, som for de fleste andre er en selvfølge. Nicklas på 17 år er en af dem, der har oplevet, at små ting, der normalt ville virke irriterende, pludselig er noget, man kan savne – som fx at stå i kø i Netto. Derfor var det dejligt for ham, da han fik lov til at afvige lidt fra reglerne en aften:

”Vi var ude at køre, og så spurgte jeg, om vi ikke lige kunne holde ind til siden. Så gik jeg ud. Græsset var vådt, og det var bælgravende mørkt, så vi kunne ikke se noget. Der var skyer og sådan noget. Så lagde jeg mig bare på græsset. Jeg tror et kvarter-tyve minutter, lå jeg bare ned på græsset og kiggede mig omkring. Bare følte græsset igen og kiggede. Man kunne se lidt træer og alt sådan noget der.”

For mange af de unge er den indskrænkede frihed anledning til stor frustration, som kan komme til udtryk på mange forskellige måder. Flere fortæller, at de har stresssymptomer, og nogle bliver udadreagerende og voldsomme, mens andre falder hen i en apatisk tilstand. 16-årige Josefine fortæller, at hun fungerer anderledes – og dårligere – end tidligere: ”Efter at jeg har været inde og sidde, så er min hjerne lidt lukket. Jeg tænker mig

ikke så meget om. Altså, du er låst inde. Du har ikke noget at lave alligevel. Så vælger du bare at lukke helt af.”

Nicklas, som har været på to forskellige sikrede institutioner, fortæller også, at frihedsberøvelsen har påvirket ham. Det har dog været forskelligt hvordan, alt efter hvilket sted han har været:

”Jeg kan mærke stor forskel. Her er det jo meget mere åbent. Det er meget mere som et hjem end det andet sted, jeg har været. Der kan du ikke kigge ud og se på træer og græs. Der har du bare jernmure over det hele. Man blev ekstremt deprimeret, man blev en robot til sidst. Når pædagogerne sagde et eller andet til en, så gjorde man det bare. Ligesom de bare trykkede på en eller anden knap.”

Det kan være en meget voldsom oplevelse at blive frihedsberøvet – og særligt hvis man ikke har prøvet det før. Wasim på 16 år er en af dem, der er på en sikret institution for første gang, og det er også første gang, han har lavet noget kriminelt. Han fortæller, at frihedsberøvelsen påvirker ham meget:

”Det er ubehageligt at være her. Jeg er ikke vant til at komme sådan nogle steder. Jeg får bare ondt i hovedet nogle gange oppe i skolen. Så sidder jeg alene og kigger på væggen. Det er første gang, jeg er blevet låst inde. Plus at jeg har

aldrig været væk fra min mor. Jeg sover ikke godt, jeg kan ikke sove her. Jeg har kun sovet på min seng, ved siden af min mor. Jeg kan ikke være væk fra hende. Jeg tænker meget på hende, jeg tænker, hvad laver hun nu og alt muligt. Jeg kan ikke tænke. Det er som om, jeg ikke bruger min hjerne. Jeg bliver dum i hovedet. Jeg er bange for, at jeg bliver psykisk syg.”

Wasim er ikke alene om at være bange for at blive syg af frihedsberøvelsen. Det er Oskar på 17 år også, og han er heller ikke i tvivl om, at han allerede har taget skade:

”Jeg har været til psykiater og er blevet mentalt undersøgt, jeg har været til en psykolog, jeg har været til læge, jeg har haft alle mulige samtaler med familier, imam, alle. Det hjælper ikke. Jeg stresser mig selv hele tiden over de mindste ting. Og de siger, at jeg straffer mig selv alt for hårdt. Men jeg ved ikke, hvordan jeg gør. Jeg kan ikke lade være. Hvis jeg har noget i tankerne, fx en stol, så tænker jeg kun, hvorfor er den sådan der? Jeg kan bare stå og glo på den i flere timer. Det er sådan, jeg har fået det i fængslet. Jeg har taget skade, det har jeg 100 procent.”

For mange af de unge har kedsomheden betydning for deres mentale tilstand og den måde, de er over for hinanden på. Flere fortæller fx om, hvordan det påvir-

Så længe vi er under 18 år, så synes jeg ikke, man kan sige, at vi er hårdkogte kriminelle. Alligevel får de os til at tro, vi er det, selvom vi er børn.

SOFIE

ker dem, hvis de ikke har mulighed for at komme udenfor, træne eller brænde noget energi af:

”Vi vil gerne have lidt mere luft, være ude og lave nogle ting. Når vi er her, har vi jo masser af energi, og så kommer det til at gå ud over andre. Så bliver vi ved med at bryde med hinanden eller ødelægge ting eller sådan. Man keder sig, og man har masser af energi, man gerne vil ud med. Når vi er ovre at spille fodbold, så kommer vi tilbage og er trætte, vi har brugt vores energi, det er dejligt, jo,” siger Gustav, som er 17 år.

FASTE RAMMER KAN VÆRE TRYGT

Selvom det restriktive liv som frihedsberøvet tager hårdt på mange unge, er der dog også nogle, som finder tryghed i de faste rammer. For Gustav er den låste dør om natten fx blevet et symbol på tryghed:

”Det er jo ikke, fordi jeg er bange for noget. Men ligesom når man var lille, og mor og far var der hele tiden, ik’. Man føler sig på en måde tryk ved, at den er låst. Jeg bliver mærkelig oppe i hovedet, hvis de nogle gange glemmer at låse min dør om aftenen. Så går jeg hen og siger: ’Lås lige min dør, jeg kan ikke have, den er åben.’”

De faste rammer kan også betyde, at de unge kan have svært ved at kapere det pulserende liv udenfor. Nicklas på 17 år har på en udgang oplevet, hvordan en tur på McDonald’s var meget voldsomt for ham, fordi han var vant til, at alt var kontrolleret og i faste rammer:

”Jeg blev totalt forvirret, fordi der lige pludselig bare var så mange folk. Altså, jeg har jo bare vænnet mig til at se det samme hver dag stort set, så det var helt underligt derinde. Der er rigtig mange lyde og sådan, der er tit ting, der sådan

bipper, og folk de snakker meget. Det var satme underligt. Jeg lagde bare mærke til alt. Jeg blev snotforvirret. Vi var derinde en halv time, og så sagde jeg til sidst: ’Vi skal bare væk herfra nu’. Jeg kunne simpelthen ikke holde det ud.”

DER SKAL MERE TIL END FRIHEDSBERØVELSE

De unge er splittede i forhold til, om de tror, at straf har en positiv eller negativ effekt på dem og deres fremtid. Flere unge mener, at det kan have decideret negative konsekvenser for unge at være frihedsberøvede, fordi man er omgivet af andre kriminelle. Både Tobias på 16 og Isam på 17 år er enige i, at man kan tage ved lære af de andre frihedsberøvede.

Isam siger:

”Det hjælper ikke at fængsle. For når du sætter en 15-årig ind til de ældre kriminelle, så bliver ham den unge måske inspireret af dem og får nogle ideer af dem, og så bliver de knyttet til hinanden, og så går det videre sådan. Hvis du kigger i fængslerne, så kender mange hinandens venner. De har mange fælles bekendte. Hvis du sætter en ny 15-årig ind, så bliver han også hentet ind af den kreds.”

Sofie, som er 15 år, mener, at rammerne og den hårde omgangstone blandt noget af personalet kan være med til at fastholde de unge eller skubbe de unge ud i yderligere kriminalitet:

”Så længe vi er under 18 år, så synes jeg ikke, man kan sige, at vi er hårdkogte kriminelle. Alligevel får de os til at tro, vi er det, selvom vi er børn. De har i hvert fald fået mig til at tro, at jeg er en hårdkogt kriminel.”

Asif på 18 år mener ikke, at straf i sig selv, hvor man bliver frihedsberøvet, er den rigtige løsning. Han frygter selv at

blive overflyttet til voksenfængsel, når han fylder 18:

”Det, jeg er imod, er, at man sætter unge i arresten, bare fordi de fylder 18 år. Så sender man dem direkte til voksne voldtægtsmænd, pædofile, rockere og mordere og alt det der, og låser dig inde i 23 timer på værelset. Det gør dem helt psykisk syge. Nogle kan godt klare det, fordi de ryger hash hele tiden, men jeg ryger ikke hash, så jeg har det endnu sværere. Det er jeg imod. Det hjælper ikke, det bliver værre af det. Du får mere vrede i dig af det, du bliver ikke normal af det.”

Nogle af de unge berører også det problem, at mange har det så svært psykisk, når de begår kriminalitet, at de ikke overvejer konsekvenserne af deres handlinger og er ligeglade med straffen. Lasse, som er 16 år, mener derfor, at det er godt, hvis straffen følges op med hjælp:

”Nu har jeg været rimeligt langt ude, og når man er så langt ude, så er man sgu ligeglad med det hele. Men nu har jeg en ungdomssanktion i forhold til mit misbrug. Der skal jeg have en plan om, at jeg ikke må røre det. Og der vil jeg sige, at hvis jeg bare skulle herind og ud bagefter, så tror jeg ikke, det har hjulpet en skid. Men det, at jeg har den ungdomssanktion med fare for at komme tilbage igen, det giver meget motivation, synes jeg. Det gør det i hvert fald for mig.”

Selvom mange er enige i, at det er hårdt at være frihedsberøvet, er der også nogle, der peger på, at det simpelthen er alt for lidt styr på de unge. 17-årige Gustav er en af dem, og han mener blandt andet, at personalet er for blødsødent:

”Altså, der hvor jeg sidder nu, det er ikke nogen straf. Det eneste, der er straf, det er, at du ikke kan komme ud. Men alt andet det er ikke nogen straf. Jeg tror, det

handler meget om, at jeg sådan et sted som her bare kan gå ind og sige: 'Jeg er sulten', og så kan jeg gå ud i køkkenet og tage en hel masse mad, ik! Jeg kan også sige: 'Åh, kan du ikke lige gå ud og hente det der ude i køkkenet, kan du ikke lige køre ned og handle for mig' og sådan noget. Altså, de gør alt det, som du selv kunne, da du havde frihed. De er måske lidt strikse en gang imellem, men der er ingen straf ved at sidde her."

Andre mener, rammerne er alt for frie, og at det er for nemt at gøre ting, man ikke må. Jonathan, som er 17 år, fortæller, at der er stor forskel på, hvor meget frihed de unge har, alt efter hvilken institution, de er på:

"Ja, det kommer sgu an på, hvem du sidder med, og hvordan stedet er. Det ene sted, der røg vi hash og fik smidt flasker over muren. Og vi havde også telefoner, så vi ringede ud, selvom vi ikke måtte. Det var alt for løst. Du gjorde, hvad der passede dig. Vi gik endda ud og røg hash, mens vagterne stod i døren. Så stod vi henne i den ene ende, og de stod ved døren. Så når de kom ned imod os, så gik vi bare videre rundt i en firkant hele tiden. Og hver gang de tog en telefon fra os, så når kontoret var åben, så kunne vi godt koden til pengeskabet, og så tog vi telefonen ud igen."

ALTERNATIVER TIL STRAF

Uanset om de unge synes, at straffen er for hård eller for blød, så er de fleste enige i, at der skal andre ting til ud over straf, hvis man vil have unge ud af kriminalitet. Mange af dem har også forslag til, hvad det kunne være. Fx foreslår Jamal på 17 år, at den unge hele tiden skal konfronteres med, hvad det er, man går glip af, når man er frihedsberøvet:

"Det ville være meget bedre, hvis man fik en fodlænke, fordi så må du ikke gå ud. Og så er det lige foran øjnene af dig. Altså, du kan se, at dine venner står lige udenfor, og du vil gerne ud til dem, men du kan ikke."

15-årige Hamza er en blandt flere, der ikke kan se meningen i at frihedsberøve unge. Han er enig med mange af de andre unge i, at det nærmest kan have den modsatte effekt og gøre de unge mere kriminelle. Hamza peger derfor også på alternative former for straf:

"De må finde på en bedre ide. De skal bare ikke komme de unge mennesker i fængsel. Bare tanken om, at det hedder en ungdomsinstitution, gør én mere kriminel. De kan bruge fodlænke eller samfundstjeneste i stedet for."

Jeppe, som er 17 år, mener, at hjælpen skal sættes tidligt ind, hvis man vil undgå, at unge havner i kriminalitet. Samtidig sætter han spørgsmålstegn ved, om frihedsberøvelse er den rigtige løsning for de børn og unge, hvor tingene er gået galt:

"Jeg tror, man skal være bedre uden for fængslet. Man skal være bedre til at give folk de rette miljøer. Det kan selvfølgelig godt være, at man bliver nødt til at socialanbringe folk, men det er bare der, jeg stiller spørgsmålet: Behøver det at være frihedsberøvelse? Kan det ikke være en flytning, sådan at man kommer væk fra det miljø, man var i. For jeg tror ikke, at fængsling hjælper, for du ryger jo bare tilbage til det samme miljø."

Særligt i forhold til de helt unge er der flere, som mener, at man må finde andre metoder end frihedsberøvelse. Da Mirza på 17 år bliver gjort opmærksom på, at nogle politikere har foreslået, at den kriminelle lavalder skal sænkes til 12 år, siger han:

"Det er synd, fordi det er alt for små børn. De kan ikke engang tænke i den alder, de ved ikke, hvad der er rigtigt og forkert."

De unge vender igen og igen tilbage til, at miljøet blandt de unge frihedsberøvede er dårligt, hvis man gerne vil ud af kriminalitet. Derfor foreslår Jonathan på 17 år, at man gør mere ud af sammensætningen af unge på de enkelte steder, når de skal frihedsberøves:

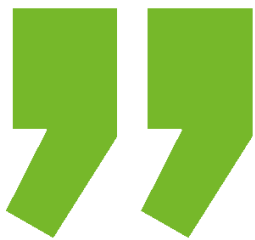
"Som pædagog ved man jo godt, hvem der har dårlig indflydelse, og hvem der ikke har. Så synes jeg bare, du skal sætte dem på en afdeling for sig, og så dem, som gerne vil noget bedre, skal man sætte på en helt anden afdeling. Så ville man have en negativ afdeling og en positiv. Og dem på den negative afdeling, de kan jo godt have mulighed for at komme videre. Der går jo tid, og så synes jeg bare, man skal stramme lidt op for dem. Og dem, der gerne vil noget, løsne lidt op. Jeg ved ikke, om det vil virke."

Flere af de unge er også enige i, at frihedsberøvelse eller andre former for straf kun har en virkning, hvis den unge selv har viljestyrken til at komme ud af kriminalitet:

"Man skal selv have lysten og viljen til at gøre det. Hvis du ikke har det, så kan det være det samme. Så er det lige meget, om man sætter en person i fængsel i tolv år eller tyve år. Han vil stadig gøre det samme," siger Oliver på 18 år.

Sebastian, som er 15 år, er enig i, at hverken straf eller pædagogik alene kan hjælpe den unge ud af kriminalitet. Den unge spiller selv en stor rolle, hvis der skal ske en forandring:

"Jeg tænker, at hvis man ikke er klar til at blive hjulpet, så kan du ikke blive hjulpet. Så kan kommunen ikke gøre noget,

Jeg tror, man skal prøve at få de unge til at se på de andre sådan lidt større kriminelle fanger og se, hvordan det er at være dem. Det har hjulpet mig.

ENVER

retten kan ikke gøre noget. Det virker vel først, når jeg er klar til, at det skal virke.”

DE POSITIVE EFFEKTER AF STRAF

Det er ikke alle de unge, der er enige i, at straf er uden effekt. Nogle mener, at selve frihedsberøvelsen har en afskrækkende virkning, og andre peger på, at de har lært noget i den tid, hvor de har været frihedsberøvede. 17-årige Mirza fortæller, at der for ham skulle en lang straf til, før han forstod, at han var nødt til at stoppe sin kriminelle løbebane:

”Denne gang har jeg virkelig lært det efter en straf på næsten fem år. Nu har jeg forstået det. Man kan ikke bare spille sin tid inde i fængslet. De andre gange har jeg været inde i en, to eller tre måneder. Jeg har ikke engang nået at være inde, før jeg er ude igen. Og nu har jeg siddet et år, så nu kan man godt mærke det. Man kan godt mærke, at nu sidder man inde.”

Selvom det er hårdt at være frihedsberøvet, er der flere af de unge, som mener, at frihedsberøvelse giver god mening, hvis man vil stoppe unges kriminelle løbebane. Zakir på 17 år mener, at det kan have en afskrækkende effekt i forhold til at begå ny kriminalitet:

”Når du kommer ind og sidde, så kan du se, hvor hårdt det er. Hvis du så kommer ud igen, så vil du ikke tilbage til det hul, du har været i, hvor din frihed bliver taget, og din telefon bliver taget, og alt bliver taget fra dig. Så værsgo – lav din kriminalitet og ryg ind igen. Jeg skal i hvert fald ikke tilbage til det her sted. Det her er en stor, stor lærestreg for mig.”

17-årige Enver mener også, at det kan have en afskrækkende effekt, hvis man præsenterer de helt unge frihedsberøvede for, hvordan livet ser ud for de ældre

og lidt mere hårdkogte, der sidder i et rigtigt fængsel:

”Jeg tror, man skal prøve at få de unge til at se på de andre sådan lidt større kriminelle fanger og se, hvordan det er at være dem. Det har hjulpet mig. For de 15-årige drenge, som sidder her for et røveri og vil vise sig for deres venner, hvis de så kommer ind på besøg på Vestre eller i arresten eller sådan noget. Så vil de nok lige tænke ’okay’.”

Det er ikke kun den afskrækkende effekt, som kan være effektiv ved at blive frihedsberøvet. Alene det at være væk fra sit vante miljø fremhæver Gustav på 17 år som noget godt. Det betyder nemlig, at han er på vej ind på et bedre spor:

”Jeg synes, det er positivt, at jeg er kommet væk fra mit miljø. Nogle gange kan jeg godt filosofere lidt over, hvor jeg havde været henne i dag, hvis jeg ikke var kommet væk. Altså, havde jeg ligget fire meter under jorden, eller havde jeg siddet på et eller andet hjørne helt blæst?”

For 16-årige Tobias er det bedste ved at være frihedsberøvet, at han får hjælp til at håndtere sine diagnoser. Han mener også, at frihedsberøvelsen kan være et slags helle for unge, der kæmper med problemer eller trusler:

”Jeg ved, at jeg har brug for hjælp, og så er det godt at være her. Jeg får hjælp med min ADHD, min autisme og OCD, og hvad det nu hedder. Men altså det bedste – nu er det ikke et problem for mig – men jeg tænker, at for andre unge, hvis de har en masse problemer ude i det sociale, med at de skylder penge til folk, så er de i sikkerhed herinde.”

Personalet på institutionerne bliver også af flere unge fremhævet som noget positivt ved deres frihedsberøvelse. Én ting er, at de hjælper dem med de for-

skellige udfordringer, de har, men for mange er det også rart, at de er omgivet af tilgængelige voksne, der er til at tale med:

”Det positive er, at du har pædagogerne og de andre unge her. Du har nogle at snakke med, du har noget at lave, du hygger dig hele tiden, faktisk. Der er ikke noget tidspunkt, hvor du tænker, nu er det nok, eller nu vil jeg gerne ud. Du tænker ikke over friheden efter nogle måneder, fordi du er sammen med de unge og pædagogerne,” fortæller Josefine på 16 år.

For Cahil, som er 17 år, har frihedsberøvelsen givet ham ro til at tænke over tingene, og han er kommet frem til, at han går glip af alt for meget, når han er frihedsberøvet. Det vil han gerne undgå i fremtiden:

”Frihedsberøvelse er rent faktisk en god straf. Den er god, fordi du ved, hvor du ender: Hvis du gør det igen, så er det tilbage i en celle, hvor jeg skal sidde hele dagen. Så kan du fx se, når du kommer ud, at du er gået glip af meget. Så tænker man: ’Der er gang i den herude, hvad fuck har jeg lavet?’”

17-årige Bilal er enig med Cahil i, at frihedsberøvelsen har store omkostninger. Dog mener han, at effekten aftager over tid. Den første periode har gjort markant større indtryk på ham, end nu hvor det er blevet hverdag:

”Det her hjælper faktisk. Den første periode hjælper dig endda rigtigt meget. Den hjælper dig bare psykisk; du tænker bare, du vil ikke herind igen. Men når du bliver her i lang tid og bliver vant til det, så bliver du også meget mere ligeglad.” ■

Det er vigtigt for de unge, at:

- der er en opmærksomhed på den store belastning, det er for unge at være frihedsberøvede
- der er mulighed for at røre sig fysisk og bruge noget energi
- der er klare rammer, som bliver tydeligt kommunikeret til de unge
- straf følges op med hjælp og støtte til at komme ud af kriminalitet
- man i højere grad bruger alternativer til frihedsberøvelse af unge, fx fodlænke eller samfundstjeneste
- mindre erfarne kriminelle unge ikke bliver placeret sammen med meget kriminelle
- få muligheden for at komme væk fra et miljø med dårlig indflydelse, der fører til kriminalitet.

BØRNERÅDET MENER – OM TANKER OM STRAF OG FRIHEDSBERØVELSE

MENS DE UNGE VENTER på deres dom, sidder de enten i varetægt i fængsel eller i varetægtsurrogat på en sikret institution. Det er ikke ualmindeligt, at de unge venter mellem seks og ti måneder, og ventetiden er for de fleste præget af stor usikkerhed.

Ifølge Børnekonventions artikel 37 skal frihedsberøvelse af unge under 18 år altid ske under hensyntagen til barnets aldersmæssige behov. Her bliver det også understreget, at frihedsberøvelse skal ske for det kortest mulige passende tidsrum og med ret til hurtig afgørelse af sagen. Selvom dette måske er intentionen i dag, er det ikke sådan, de unge oplever det i praksis.

Børnerådet mener i tråd med Børnekonventions bestemmelser, at forlængelse af varetægtsperioden kun må ske, når det er helt nødvendigt for sagen. Børnerådet mener desuden, at sager i retssystemet, som involverer mindreårige, skal prioriteres, således at varetægtsperioden er så kort som overhovedet muligt, og således at sagen afsluttes hurtigst muligt.

Flere unge fortæller, at de bliver meget påvirkede af at være frihedsberøvede. Nogle er bange for at blive psykisk syge på grund af frihedsberøvelsen, andre oplever, at de bliver indadvendte, og andre igen fortæller, at de bliver udadreagerende. Frihedsberøvelsen må ikke give de unge et dårligere udgangspunkt, end det de kom med. Derfor skal myndighederne sørge for, at udsatte børn og unge, som frihedsberøves, behand-

les på en måde, så de bliver hjulpet videre i livet uden yderligere belastninger.

DE UNGE SKAL SIKRES OVERBLIK

De unge fortæller, at frihedsberøvelsen er præget af ventetid, og at det kan være svært at bevare overblikket over sagsforløbet. Frister bliver forlænget, møder med myndigheder skubbet, og ofte ved de unge ikke, hvor lang tid de skal vente på at få en dato for deres retssag.

Børnerådet mener, det er vigtigt at sikre, at de unge er velinformede om deres sag. Personalet på den sikrede institution eller ungeafdeling skal hjælpe den unge, så han eller hun ikke oplever at være kørt ud på et sidespor i sit eget sagsforløb. Oplevelsen af at være velinformeret kan minimere den følelse af stress, som kan følge med uvished og forvirring. For at imødekomme de unges forskellige forudsætninger er det vigtigt, at man er opmærksom på at anvende kommunikationsformer, som giver størst mulig klarhed for den unge. Fx kan det være brugbart for nogle af de unge at få visualiseret den forventede proces. Udsættelser og aflysninger er en del af de unges forløb, og en tegnet tidslinje kan hjælpe den unge med at få overblik over forløbet.

Da advokaten har en kontinuerlig kontakt til den unge i forbindelse med sagen, mener Børnerådet også, det er oplagt, at advokaten sørger for at sikre, at den unge har et fuldt overblik – i det omfang, det lader sig gøre – over sagsforløbet og de handlemlig-

heder, der måtte være. Hvis ikke advokaten sikrer dette, er det vigtigt, at personalet følger op, sådan at den unge oplever, at det er muligt at få et overblik ud fra de givne præmisser.

PSYKOLOGISK SCREENING OG TILBUD OM PSYKOLOGHJÆLP

En stor del af de unge, der er frihedsberøvede, har psykiske problemer, som de fleste steder bliver tilbudt en screening for, når de bliver frihedsberøvede. Den psykologiske screening skal danne grundlaget for den unges handleplan, som bør række ud over selve frihedsberøvelsen. Samtidig skal screeningen sikre, at den unge får de rigtige pædagogiske og psykologiske tilbud under frihedsberøvelsen. I screeningen af den unge bør også indgå en kortlægning af den unges kontaktflade til familie og venner, ligesom der bør lægges vægt på, hvorvidt den unge er førstegangskriminel eller ej. Netop fordi screeningen er et vigtigt arbejdsredskab i forhold til de unge, bør der bruges ressourcer på at motivere dem til at tage imod tilbuddet – uanset om de er frihedsberøvede på institution eller i fængsel.

På nogle af de sikrede institutioner er der en fast psykolog tilknyttet i dagligdagen – andre steder fungerer psykologen mere som konsulent, som kommer fast en gang om ugen eller efter behov. Set i lyset af at flere af de unge bekymrer sig om deres sindstilstand under frihedsberøvelsen, og også at et stort antal unge frihedsberøvede har psykiske problemer, mener Børnerådet, at der

bør være tilknyttet en fast og dagligt tilgængelig psykolog på alle sikrede institutioner og ungeafdelinger i fængsler. Udover at have en udredende funktion er det vigtigt, at psykologen kan tilbyde den unge enkeltstående samtaler eller samtaleforløb på baggrund af screeningen. Hvis psykologen er en integreret del af personaleteamet, vil der også være større sandsynlighed for, at de unge, der har negative erfaringer med behandlingssystemet, kan få tillid til personen og til den hjælp, psykologen kan tilbyde. ■

Det hjælper ikke at fængsle. For når du sætter en 15-årig ind til de ældre kriminelle, så bliver ham den unge måske inspireret af dem og får nogle ideer af dem, og så bliver de knyttet til hinanden, og så går det videre sådan.

ISAM

BØRNERÅDET
VESTERBROGADE 35 A
1620 KØBENHAVN V
TLF.: 33 78 33 00
WWW.BRD.DK